

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1921

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ΄

Σύνοψις:

σελις	
1-21.	Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1921.
23.	Ἐκθέσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν.
25-26.	Φιλαδελφείως, ἀνασκαφὴ περὶ τὸ Λυσικράτειον.
27-29.	Καστριώτου, τὸ Ὀδεῖον τοῦ Περικλέους.
30-31.	Λεονάρδου, Ἀμφιαρείου σκαφαί.
32-34.	Κεραμοπούλλου, ἀνασκαφὴ ἀνακτόρου Κάδμου.
35-36.	Ἀρβαντοπιύλλου, ἀνασκαφαὶ Παγασῶν.
37-38.	Ῥωμαίου, ἀνασκαφὴ Ἀλυζίας.
39-41.	Καββαδία, ἀνασκαφὴ Ἐπιδαύρου.
42-44.	Φιλαδελφείως, » Νικοπόλεως.
45-52.	Ἐδαγγελίδου, » Ναγῶ Χίου.
53-62.	Σωτηρίου, » ἐν παλαιᾷ Ἐφέσῳ.
63-74.	Οἰκονόμου, » Κλαζομενῶν.

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Α. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΣΥΜΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Β. Υ. Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Α' ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Β' Αντιπρόεδρος

Δ.Π. Παππούλιας, (καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου).

Γραμματεὺς

Ίάκ. Χ. Δραγάτης

Σύμβουλοι

Μιχ. Ἄ. Γούδας

Νικ. Ἐξαρχόπουλος

Π. Καρολίδης

Νικ. Κυπαρίσσης

Βασ. Λεονάρδος

Ἴω. Εὐ. Μεσολωρᾶς

Χρ. Ἡρ. Μητσόπουλος

Γεώρ. Μπαλατζῆς

Σπυρ. Παγανέλης

Κων. Ἡλ. Πολυγένης

Ἄνδ. Σκιᾶς

Βαλ. Ν. Στάης

Ἄλ. Θεμ. Φιλαδελφεὺς

Ἄντ. Χ. Χατζῆς

ΕΠΙΤΙΜΙΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Δ. Τσιβανόπουλος. Ἀθήναι. Ὀδὸς Χαλκοκονδύλη 24.

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Ἡ Α. Υ. ὁ πριγκιπ Διάδοχος Βερνάρδος von Sachsen
Meiningen. — Breslau.

Ἡ Α. Υ. ὁ πριγκιπ Φρειδερίκος Κάρολος τοῦ Hessen.
Frankfurt a. Main. (Schloss Rumperheim).

Ἡ Α. Υ. ὁ πριγκιπ Roland Bonaparte. — Paris. 10
Avenue d'Iéna.

Ἡ Α. Β. Υ. ὁ πριγκιπ Διάδοχος Κάρολος τῆς Ῥουμανίας.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεόκλητος.

E. Babelon—Paris. 30 Rue de Verneuil.

J. Beloch.—Roma. Via Pompeo Magno 5.

Ἑλ. Βενιζέλος.—Λυκαβηττοῦ 4.

James Gordon Bennett.—New York.

Erich Bethe.—Leipzig. Davidstrasse 1.

F. W. von Bissing.—München. Georgenstrasse 10.

G. Bonni.—Roma. Via Genova 30.

Max Bonnet. — Montpellier. Villa aux Roses (Pierre
Rouge).

R. C. Bosanquet.—Liverpool.—Bedford Street 40.

- Alfred Brueckner. Berlin. Friedenau. Sponholzstr. 11.
 M. Ronald Burrows—London. King's College.
 Chamonard J.—Paris. 3, square du Croisic XVe.
 G. Clémenceau, ancien Président du Conseil.—Paris.
     Rue Franklin 6.
 Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
 Max. Collignon.—Paris. Boulevard St Germain 88.
 Domenico Comparetti.—Firenze. Via La Marmora 20.
 Alfred Croiset.—Paris. Rue Cassette 13, VIe.
 Ludwig Curtius.—Erlangen. Burgbergstrasse 45.
 Δαγκλῆς Παναγιώτης.—Ὀδὸς Κανάρη 6.
 R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
 Charles Diehl.—Paris, VIIIe. Square du Roule 4.
 Hermann Diels.—Berlin W. 50, Nürnbergerstrasse 65.
 Ὁ Παν. Ἐπίσκοπος Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
 Wilhelm Dörpfeld.—Berlin. Friedenau. Niedstrasse 22.
 Δούσμανης Βίκτωρ.—Ὑποστράτηγος, ὁδὸς Μενάνδρου 35.
 H. Dragendorff.—Berlin. Lichterfelde. Zehlendorfer-
     strasse 55.
 Eng. Drerup.—München. Kaiserstrasse 2.
 Mgr. Duchesne.—Rome. École Française. Palais Far-
     nèse.
 Fr. von Duhn.—Heidelberg. Neuenheim. Werrgasse 7.
 Joseph Durm.—Karlsruhe. Technische Hochschule.
 Félix Dürrbach.—Toulouse. Rue du Japon 40.
 Adolf Ermann.—Berlin. Dahlem, Peter Lenéstrasse 72.
 Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford.
 Joseph Eydoux.—France.
 Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
 Paul Foucart.—Paris. Rue Jacob 19.
 Gustave Fougères.—Athènes. École Française.
 Γεώργιος Χρηστάκη Ζωγράφος.—Κανάρη 1.
 Ernst Gardner.—Tadworth (Surrey) Farm Corner.
 Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.

- Ricciotti Garibaldi.—Roma. Via Pontefici 57.
 Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
 Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Γερβάσιος.
 Gherardo Ghirardini.—Bologna. Via dell' Indipen-
 denza 54.
 B. G. Gildersleeve.—Baltimore U. S. A. (Maryland).
 Δημ. Γούναρης.—Γ' Ἰβρίου.
 Botho Graef.—Jena. Erfurterstrasse 64.
 Angelo de Gubernatis.—Roma. Università.
 Federico Halbherr.—Roma. Via Arenula 21.
 M^{ss} Jane Ellen Harrisson.—Cambridge. Newnham
 College.
 B. Haussoullier.—Paris. 8 Rue Ste Cécile.
 Rudolph Heberdey.—Graz. Mandell Strasse 26.
 Paul Hermann.—Dresden. Stephaniensstrasse 13.
 Léon Heuzey.—Paris. Auteil. 90 Boulevard Exelmans.
 B. Hodge Hill.—Athens. American School.
 Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin. Westend, Eberes-
 chen-Allee 11.
 Otto Hirschfeld.—Berlin. Charlottenburg Mommsen-
 strasse 6.
 David G. Hogarth.—Oxford. Ashmolean Museum.
 Maurice Holleaux.—Paris. Quai de la Tournelle 27.
 Théophile Homolle.—Paris. Rue de Petits Champs 8.
 Take Jonesco.—Bucarest.
 André Joubin.—Paris.
 Georg Karo.—Athen. Deutsches Archäolog. Institut.
 Bruno Keil.—Leipzig. Universität.
 Frederick George Kenyon.—London. British Museum.
 Wilhelm Klein.—Prag. Deutsche Universität.
 Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος, Κων/πολις.
 Hubert Knackfuss.—Athen. Deut. Archäolog. Institut.
 Gustav Körte.—Göttingen. Wilhelm Weberstrasse 11,
 Παῦλος Κουντουριώτης.—Νικοδήμου 1,

- Rodolfo A. Lanciani.—Roma. Piazza Sallustio 24.
 Henri Lechat.—Lyon. Quai Gailleton 22.
 Philippe Legrand.—Lyon. 60. Avenue de Noailles.
 Θεόδωρος Λιμπρίτης.—3^η Σεπτεμβρίου 131 Α.
 Emmanuel. Loewy.—Roma. Via del Progresso 23.
 G. A. Mackmillan.—London. St^t Martin's Street.
 Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
 Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland), Provost of Trinity College.
 E. Martini.—Leipzig. Universität.
 Horace Marucchi.—Roma. Santa Maria in Via 7 Α.
 G. Mendel.—Paris. Avenue de l'Observatoire 11.
 Ed. Meyer.—Berlin. Lichterfelde W. Mommsenstr. 7/8.
 William Miller.—Roma. 36 Via Palestro.
 Gabriel Millet.—Paris. 34 Rue Hallé XIVe.
 Ἀντώνιος Μιχελιδάκης.—Ἡράκλειον Κρήτης.
 Oscar Montelius.—Stockholm. Museum für Altertümer.
 Jean de Mot.—Bruxelles. Rue Gérard 214.
 Eduard Naville.—Genève. Université.
 Φωκίων Νέγρης.—Τρικύρρων 3.
 Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
 Théodore Ouspensky.—Constantinople. Rue Imam 8.
 Ettore Pais.—Roma. Via di Ripetta 102.
 S. D. Papadimitriou.—Odessa. Université.
 R. Paribeni.—Roma. Via dei Prefetti 22.
 Joseph Partsch.—Leipzig. Universität.
 Giovanni Patroni.—Pavia, Università.
 Giuseppe Pellegrini.—Padua. Via Massimo 9.
 Paul Perdrizet.—Nancy. Avenue de la Garrenne 4.
 Luigi A. Pernier.—Atene. R. Scuola Arch. Italiana.
 Giulio de Petra.—Napoli—Pallonette. Via S. Chiara 32.
 Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42
 Alfred Philippson.—Bonn. Königstrasse 1.
 Luigi Pigorini.—Roma. Via del Collegio Romano 26.

Edmond Pottier.—Pais-Passy. 72 Rue de la Tour.
Ant. v. Premersten.—Prag-Smichow, Presslgasse 13.

Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnerstr. 43.

G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.

W. M. Ramsay.—41, Braid Avenue, Edimburgh.

Pember W. Reeves.—London.

Salomon Reinach.—Boulogne sur Seine. Avenue
Victor Hugo 16.

Théodore Reinach.—Paris. 2, Place des Etats-Unis.

E. Reisch.—Wien XVIII. Karl Ludwigstrasse 28.

C. Ricci.—Roma. Piazza Venezia 11.

R. B. Richardson.—Woodstok Bonnecticut.

W. Ridgeway.—Cambridge. Fen Ditton.

La Comtesse de Riencourt.—Ἀθήναι.

Al. Rostowitz.—Bey.—Le Caire.

Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.

Bruno Sauer.—Kiel. Lornsenstrasse 30.

L. Savignoni.—Roma. Via dell'Anima 50.

Rev. A. H. Sayce.—8, Chalmers Cresen, Edimburgh.

Gustave Schlumberger.—Paris. 29 Avenue Mon-
tagne VIIIe.

Hans Schrader.—Frankfurt a. Main. Schumannstr. 49.

Ὁ Σ. Ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας κ. Σεβαστιανός.

Cecil Smith.—London. South Kensington Museum.

Antonio Sogliano.—Napoli. Via Avvocata a Piazza
Dante 25.

Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo Nazionale.

E. von Stern.—Halle a. Saale. Lindenstrasse 63.

Mrs S. Arthur Strong.—Roma. British School. Palazzo
Odescalchi 80.

F. Studniczka.—Leipzig. Leibniz Strasse 11.

Ludwig von Sybel.—Marburg i. H. Sybelstrasse 1.

Hermann Thiersch.—Freiburg i. Br. Zascherstr. 67

Albert Trapman,

- Georg. Treu.** — Dresden. — Weisser Hirsch. Heinrich-
strasse 21.
- A. I. B. Wace,** διευθυντῆς τῆς Ἀγγλ. ἀρχ. σχολῆς. Σπευσίππου.
- Sir Charles Waldstein.** — Cambridge. Newton Hall.
- Otto Walter.** — Oester. Archäolog. Institut. Athen.
- Carl Watzinger.** — Giessen. Gr. Steinweg 23.
- Th. Wiegand.** — Berlin, Dahlem, Peter Lennéstr. 30.
- Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff. Excellenz.** —
Westend bei Berlin. Eichen — Allee 12.
- Wilhelm Wilberg.** — Oesterreich. Archäolog. Institut.
Athen.
- Adolph Wilhelm.** — Wien IX, Schlickgasse 5.
- A. Willems.** — Bruxelles. Université.
- Paul Wolters.** — München. Tengstrasse 20/1.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- * 'Αγγελόπουλος 'Αθανάτος Θρασύβουλος. 'Αγορά. Στοά 'Αθανάτων.
- 'Αγγελόπουλος 'Ηλίας. Ζωοδόχου Πηγής 5Α.
- 'Αδαμαντίου 'Αδαμάντιος. 'Αμαρούσιον
- 'Αθανασάκης 'Ιωάννης 'Ακαδημίας 2.
- * 'Αμπελᾶς Τιμολέων. 'Αγ. Κωνσταντίνου 26.
- 'Αντωνόπουλος Κωνσταντίνος. 'Αγίου Κωνσταντίνου 20.
- 'Αποστολάκη 'Αννα. Λεωφόρος Κωνσταντίνου Διαδόχου 5.
- 'Αποστολόπουλος Θεόδωρος. Εὐριπίδου 6.
- 'Αρβανιτόπουλος 'Απόστολος. Βόλος. — Μουσείον.
- * Βάσος Τιμολέων. Βουκουρεστίου 30.
- * Βερναρδάκης Γρηγόριος. Λαμάχου 5.
- Βερναρδάκης Κωνσταντίνος. 'Ιπποκράτους 2.
- * Βολονάκης Μιχαήλ. Ζωοδόχου Πηγής 80.
- * Βορέας Θεόφιλος. Μαυρομιάλη 8.
- H. Bulle. Würzburg. Konradstr. 1.
- * Γαρδικας Γεώργιος. 'Αμαρούσιον.
- * Γεννάδιος 'Ιωάννης. London. Kensington Palace.
- Γενοβέλης Παναγιώτης. Σοφοκλέους 8.
- Γερογιάννης Κωνσταντίνος. 'Ασκληπιοῦ 7.
- Γεωργιάδης 'Αθανάσιος. 'Ιουλιανοῦ 9.
- Girard Paul. Paris. Rue du Cherche-midi 55.
- Γκίζης Βαρθολομαῖος. Χαρ. Τρικούπη 8.
- Γούδας 'Α. Μιχαήλ. Διοχάρους 3.
- Groh Friderich. Prague. Bohême Vinohrady 411.
- * Δαμβέργης 'Αναστάσιος. 'Αλκιβιάδου 22.
- * Δαμβέργης Νικόλαος. Πλατεία δημοπρατηρίου.
- Δελακοβίας Νικόλαος. 'Ομήρου 36.
- * Δεληγεώργης Λεωνίδας. Κανάρη 1.
- * Δεληγιάννης 'Επαμεινώνδας. Πειραιῶς 4 β.
- * Δεμερτζής 'Αλέξανδρος. Νικοδήμου 6.
- * Δέρβος Γεώργιος. Καλλιδρομίου 20.
- * Δημητριάδης Χρῆστος. 'Ομήρου 12.
- Διοσκουριδης Χαρ. ἄγ. Κωνστατίνου 31.

* Οἱ δι' ἄστρῶσκου σημειούμενοι εἶνε ἑταῖροι ἰσόδιοι,

- * Dörpfeld Wilhelm. Berlin. Friedenau, Niedstrasse 22 III.
Doucet Jacques. Paris. 19 Rue Spontini.
- * Δραγάτης Χ. Ίάκωβος. Όδός Φιλελλήνων 14.
- * Δραγούμης Στέφανος. Λεωφόρος Άμαλίας 28.
- * Δυοβουνιώτης Γεώργιος. Τζώρτζ 10.
Δυοβουνιώτης Κωνσταντίνος. Σολωμού 54 Α.
Έμπεδοκλής Γρηγ. Έμπορική Τράπεζα.
- * Έξαρχόπουλος Νικόλαος. Πατησίων 73.
Εύαγγελίδης Δημ. Έπουργείον Παιδείας.
- * Εύαγγελίδης Μαργαρίτης. Μεθώνης 52.
- * Εύταξίας Άθανάσιος. Σίνα 14.
- * Εύταξίας Ίωάννης. Άκαδημίας 11.
Fabricius Ernst. Freiburg i. Br. Cöthestrasse 44.
Frickenhaus August. Strassburg. Universität.
- * Ζαΐμης Άλέξανδρος. Χαρ. Τρικούπη 12.
- * Ζαΐμης Θεόδωρος. Ξενοφώντος 12.
Ζάννος Κλεάνθης. Φιλελλήνων 23.
Ζερβός Παν. Έπουργείον Παιδείας.
Ζησίου Κωνσταντίνος. Σωτήρος 6.
- * Ζυγομαλάς Άντώνιος. Άκαδημίας 7 Β.
Ζωγράφος Ίωάννης. Πανεπιστημίου 12.
Haupt H. Giessen. Kepler Strasse 1.
Ήλιάδης Μιλτιάδης. Άχαρνών 63.
- * Ήλιόπουλος Χρ. Ζαλόγγου 3. (είνε ισόβιος έταίρος από του 1918).
Hiller v. Gaertringen Fr. Berlin. W. Ebereschen-Allee 11.
Θεοδωρακάκης Στυλιανός. Παπαρηγοπούλου 9.
Θεοδωράκης Γεώργιος. Σατωβριάνδου 16.
- * Θεοφανόπουλος Δημήτριος. Σατωβριάνδου 12.
Judeich Walter. Jena Universität, Sedan Strasse 8.
- * Καβαλλιεράτος Άννινος Μιλτιάδης. Δερβενίων 6.
- * Καββαδίας Άλέξανδρος. Πατριάρχου Ίωακείμ 25.
- * Καββαδίας Παναγής. Καπλανών 9.
- * Καζάζης Νεοκλής. Άριστοτέλους 16.
- * Καλλικούνης Νικόλαος. Πειραιώς 8.
Καλλιοντζής Εύάγγελος. Πανεπιστημίου 79 Α.
Καλογερόπουλος Νικόλαος. Λυκαβητού 18.
Καλογερόπουλος Παναγιώτης. Άσκληπιού 5.
- * Καπετανάκης Νικόλαος. Μετσόβου 18.
Καραχάλιος Δημ. Σωκράτους 59.
Καραχάλιος Θεμ. Έπουργείον Παιδείας.
Καρκούλιας Ήρακλής. Εύρπιδου 12.
Κάρο Γεώργιος. Φειδίου 1.
- * Καρολίδης Παύλος. Μαυρομχάλη 5.

- Κασελίδης Ἰωάν. Θησειού 8.
- * Καστόρης Δημήτριος. Καλλιδρομίου 6.
- * Καστριώτης Παναγιώτης. Ἀβέρωφ 9.
- Κάτσανος Νικ. Ἡλεκτρικὴ Ἐταιρεία.
- Καυταντζόγλου Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 27.
- Κεραμόπουλος Ἀντώνιος. Ζαΐμη 23 Α.
- Kinch Friedr. Copenhagen St. Annaeplads 20.
- * Κλοντηρόπουλος Γεώργιος. Μαυρομιχάλη 16^α.
- Κολλιναίτης Ἰ. Σπυρ. Καποδιστρίου 29.
- Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος. Κάνιγος 5.
- * Κουμανούδης Στε. Πέτρος. Ζαλοκώστα 8.
- * Κουρουνιώτης Κωνσταντίνος. Ἀναγνωστοπούλου 11.
- Κούσουλας Ἰωάννης. Κυκλοβόρου 43 Α.
- Κρασιώτης Ἰωάν. Ὀμήρου 5^α.
- Κρητικὸς Ἀθ. Εὐάγγελος. Σόλωνος 83.
- * Κριεζῆς Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 72.
- Κριεζῆς Ἐμμανουήλ. Πλατεία Κάνιγος 4.
- Κυπαρίσσης Νικόλαος. Ἰωακείμ Πατριάρχου 44.
- * Κύρης Μιχαήλ. Μεταξᾶ 6.
- Κυριαζῆς Σπυρίδων. Φερῶν 18.
- * Κωνσταντινίδης Πάνος. Κάνιγος 26.
- * Λαμπρόπουλος Ἀλέξανδρος. Ἀσκληπιού 20.
- Λεκὸς Γεώργιος. Στουρνάρα 37^α.
- * Λεονάρδος Βασίλειος. Προαστείου 59.
- *—Λιβαδάς Μιχαήλ. Μασσαλίας 15.
- Λιβαδάς Παντελής. Πανεπιστήμιον.
- Λιόλιος Γεώργιος. Σατωβριάνδου 16.
- Loewy Emmanuel. Via del progresso 23. Roma.
- * Λυκάκης Ἀλέξανδρος. Θουκυδίδου 10.
- * Λυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἀσκληπιού 45.
- Μαγιάσης Ἰωάννης, Σόλωνος 97.
- * Μακκᾶς Δημήτριος. Δημοκρίτου 10.
- * Μακκᾶς Νικόλαος. Σόλωνος 10.
- Μακρῆς Γεράσιμος. Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον.
- Μαλτέζος Κωνσταντίνος. Καποδιστρίου 29 Β.
- * Μαντζάκος Χρῖστος. Πιπίνου 25.
- Μαντζούφας Ἀνδρέας. Ἀσκληπιού 23.
- Μαντούδης Μιχ. Φαλήρου 27.
- Μανωλίδης Σωκράτης. Προαστείου 76.
- Μαρκόπουλος Βασίλειος. — Ἰωάννινα.
- Μαρκόπουλος Ἰωάννης. Βουλῆς 9.
- Ματάλας Ἀθανάσιος. Πατησίων 81.
- Μέλφος Δημήτριος. Μπόταση 12.

- * Μερκούρης Σπύρος. Πανεπιστημίου 61.
- * Μεσολωρᾶς Εὐ. Ἰωάννης. Μαυρομιχάλη 15.
- * Μητσόπουλος Ἡρ. Χρῆστος. Σολωμοῦ 2.
- * Μομφερράτος Ἀντώνιος. Ἀριστοτέλους 9.
- * Μούσης Ἰωάννης. Προαστείου 45.
- Μπαλταζῆς Γεώρ. Ἀχαρνῶν 1.
- Μπάρτ Γουλιέλμος. Μαυρομιχάλη 8.
- Μπαχαρίας Στυλιανός. Σταδίου 31.
- Μπενάκης Ἐμμανουήλ. Κουμπάρη 1.
- Μπότσης Ἰωάννης. Κηφισιάς 47.
- Müller Kurt. Goettingen, Plankstrasse 18.
- * Μυστακίδης Βασίλειος. Constantinople (Musée Imp. Ottoman).
- Νεγρεπόντης Μιλτιάδης. Ὀθωνος 14.
- * Νικολαΐδης Ἰωάννης. Πραξιτέλους 33.
- * Νικολαΐδης Λουδοβίκος. Τράπεζα Ἀνατολῆς.
- Noack Ferdinand. Tübingen. (Gartenstrasse 59).
- Ξανθοῦδιδης Στέφανος. Ἡράκλειον Κρήτης.
- Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας. Λιοσίων 15.
- Οἰκονόμος Γεώργιος. Ἡρακλείτου 24.
- * Οἰκονόμος Π. Παναγιώτης. Ἡρακλείτου 24.
- Ὀρλάνδος Κ. Ἀναστάσιος. Ὑπουργεῖον Παιδείας.
- * Παγανέλης Σπυρίδων. Σωκράτους 73 Α.
- * Παγανέλης Στάμος. Σωκράτους 73 Α.
- Παγώνης Ἀλέξ. Καλλιδρομίου 3.
- * Πάλλης Ἀγαμέμνων. Πατησίων 60.
- * Παναγιωτόπουλος Ἀνδρέας. Ἀχαρνῶν 27.
- Παντελίδης Ἐμμανουήλ. Αἰόλου 154.
- Παντερμαλῆς Στυλιανός. Ἀκαδημίας 78.
- Παπαδάκης Νικόλαος. Μουσείον. Θῆβαι.
- Παπαδόπουλος Μ. Θωμάς. Σκουφᾶ 34.
- Παπαζαχαρίου Ἄγγελος. Μαγνησίας 2.
- * Παπαμαχαλόπουλος Ν. Κωνσταντῖνος. Ἀριστοτέλους 70 Α.
- Παπανδρέου Γεώργιος. Δεινοκράτους 5.
- * Παππούλιας Π. Δημήτριος. Βαλτετσίου 57.
- Παρασκευᾶς Γ. Πειραιεύς Πλούτωνος καὶ Παλαμηδίου.
- Παράσχος Γεώργιος. Φαβιέρου 9.
- Πατσουράκος Ἰωάννης. Πειραιεύς. Λεωφόρος Χατζῆ Κυριακοῦ 17.
- Πεζόπουλος Ἐμμ. Πατριάρχου Ἰωακείμ 44.
- Πελεκίδης Εὐστράτιος. Θεσσαλονίκη.
- Πιτίδης Μιχαήλ.
- Πολίτης Ἰωάννης. Ἀλέξ. Σούτσου 2.
- * Πολυγένης Ἡλ. Κωνσταντῖνος. Ἀκαδημίας 52.
- Πουλίτσας Παν. Τσακάλωφ 51.

- Πουρῆς Δημ. Μιλτιάδης. Ὁθωνος 14.
- * Πῶπ Γεώργιος. Σταδίου 6.
Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος. Λουκιανοῦ 6 α.
- *—Ράλλης Δ. Γεώργιος. Πανεπιστημίου 43.
- * Ράλλης Κωνσταντῖνος. Ἀναγνωστοπούλου 19 Α.
Ρεδιάδης Δ. Περικλῆς. Σόλωνος 36.
Robert Karl. Halle a. Saale. Universität.
Ῥούνιος Κων. Πετμεζᾶ 8.
Ρούφος Λουκάς. Βουλῆς 47.
Ῥωμαῖος Κωνσταντῖνος. Μεσολόγγιον.
- *Ῥωμᾶνος Ἄθως. Paris.
- * Ρώσης Ζήκος. Ἀμαρούσιον.
Σαρσέντης Λυκούργος. Νίκης 18.
- * Σβορώνος Ν. Ἰωάννης. Δελφῶν 3.
Schmidt Eduard. Galleriestrasse 4. München.
- * Σημαντήρας Κωνσταντῖνος. Ἡρακλείτου 21.
- * Σκιας Ἀνδρέας. Βαλτετίου 7.
- * Σκουζὲς Ἀλέξανδρος. Ρηγίλλης 12.
- * Σκουλούδης Στέφανος. Γεωργίου Α΄ 3.
- * Σκούφος Θεόδωρος. Ἀσκληπιοῦ 65.
- * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς. Ξενοδοχεῖον Ἀθηνῶν.
- * Στάης Βαλέριος. Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείον.
- * Στάης Ἐμ. Σπύρος. 3ης Σεπτεμβρίου 79.
Σταθᾶτος Ἀντώνιος. Φιλελλήνων 27.
Σταμούλης Ἀναστάσιος. Silivrie.
- Σταυρόπουλος Κ. Ἄγγελος. Καλαμιώτου 22.
Steele Daniel. Ὀμήρου 32.
- * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας. Μακεδονίας 6.
- * Στρέϊτ Γεώργιος. Γεωργίου Σταύρου 1.
†Στρέϊτ Στ. Στέφανος. Γεωργίου Σταύρου 1.
Studniczka Franz. Leipzig. Leibnizstrasse 11.
- * Σφακιανᾶκης Παναγιώτης. Πατησίων 99 Τήνου.
- * Σωτηριάδης Γεώργιος. Λουκιανοῦ 21.
Σωτηρίου Γεώργιος Ξενοκράτους 5.
- *—Ταμπακόπουλος Βασίλειος. Φυλῆς 2.
Τετενὲς Ὁθων Γ. Κωνσταντῖνου τοῦ Διαδόχου 4.
- * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος. Κωνσταντῖνου Διαδόχου 2.
Τρικούπης Σπυρίδων. Δώρου 6.
- * Τσάτσος Ἰωάννης. Ὀμήρου 8.
- * Τσιβανόπουλος Δημοσθένης. Χαλκοκονδύλη 24.
- * Τσίλλερ Ἐρνεστος. Σόλωνος 2.
Τσιπούρας Δημήτριος. Μαραθῶνος 64.
- * Τσουντας Χρῆστος. Ἀλκιβιάδου 36.

- Τσόχας Ἄ. Γεώργ. Βούλγαρη 2.
- * Τυπάλδος Μπασιάς Ἀθανάσιος. Ὅμηρου 20 Α.
Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος. Κάνιγγος 18.
- * Φιλάρετος Γεώργιος. Ὅμηρου 11.
- * Χαβιαρᾶς Νικήτας. Λέρος.
Χατζῆς Ἀντώνιος. Προαστείου 81.
Wide Sam. Uppsala. Univers. Bibliotheket.
Wiegand Theodor. Berlin. Koenig. Museen.
Zahn Robert. Berlin. K. Museum am Lustgarten.
-

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1921

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν ἐταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἐταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1921 προσκληθέντες διὰ τοῦ ἀπὸ 28ης Δεκεμβρίου π. ἔτους ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 544 ἐγγράφου τοῦ κ. Ἀντιπροέδρου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέγξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1921 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς ἐταιρείας, ἐκ τῶν ταμιακῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα.

α') Χρηματικόν.

Ταμείον

1. Χρέωσις.

Ἐπίλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1920 Δρ.	Δρ.	6,292,30
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ.	>	140,763,15
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ κληροθεσίας εἰς τὸ ἄρτιον εἴκοσιν ἑννέα ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης τοῦ ἔτους 1907.	»	11,602,50
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	»	86,068,10
Τὸ ὅλον	>	<u>244,726,05</u>

2 Πιστώσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ . . Δρ.	143,571,80
Κατατεθέντα ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.	» 96,468,65
Ἐπίλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου π. ἔτους κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας	> 4,685,60
Τὸ ὅλον	> <u>244,726,05</u>

β') "Εσοδα και ἔξοδα.

α'. "Εσοδα.

Εἰσπραχθέντα

Ἄπο ἐτησίᾳς εἰσφορᾳς τακτικῶν ἐταίρων . . . . Δρ.	1,655 00
» μερίσματα και τόκους. . . . . »	72,500,80
» ἐνοίκια ἀκινήτων . . . . . »	140,00
» δημοσιεύματα . . . . . »	2,719,00
» συνδρομᾳς τοῦ Δημοσίου . . . . . »	48,750,00
» περίσσευμα χρήσεως 1920 . . . . . »	2,808,65
» διαφόρους προσόδους . . . . . »	14,998,35
Τὸ ὅλον . . . . . »	<u>143,571,80</u>

β'. "Εξοδα.

Πληρωθέντα

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν γραφείων . . . . Δρ	10 903,30
» ἐπιδόματα και συντάξεις . . . . . »	2,412 00
» διαφόρους δαπάνας . . . . . »	7,014,35
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης . . . . »	4,620,00
» πλουτισμὸν και συντήρησιν τῆς Βιβλιοθήκης. . . . »	9,856,75
» ἀνασκαφᾳς και πᾶσαν σχετικὴν πρὸς ἀνασκαφᾳς δαπάνην . . . . . »	35,372,45
» δημοσιεύματα . . . . . »	15,922,00
» διαλέξεις. . . . . »	689,00
» ἐπισκευᾳς και μεταρρυθμίσιν τοῦ μεγάρου, ἐπί- πλωσιν τῶν γραφείων και ἄλλα σχετικά ἔξοδα. . . . »	41,691,15
» τέλη χαρτοσήμου και δικαστικά και λοιπὰ ἔκτακτα και ἀπρόοπτα ἔξοδα . . . . . »	5,880,00
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων. . . . . »	9,210,80
Τὸ ὅλον . . . . . Δρ.	<u>143 571,80</u>

Γ' Γενικὸς Ἰσολογισμός.

α) Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ἐταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1921

ἀνήρχετο εἰς . . . . . Δρ. 953.240,60

ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1) Ἄπο μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ . . . . . »	4,685,60
2) » κατάστημα τῆς ἐταιρείας . . . . . »	259,863,80
3) » 70 μετοχᾳς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς . . . . . »	157,190,25
Εἰς μεταφορὰν . . . . . Δρ.	421,739,65

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	421,739,65
4)	ἀπὸ 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δαν. Ἐνοποιήσ. 1898	»	171,795,75
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889.	»	88,154,25
6)	» 141 » Ἐθνικοῦ Δαν. Ἀμόνης 1907.	»	5,650,75
7)	» 30 » Ἐθνικοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου	»	25,00
8)	» 1 ἀπόδειξιν δραχ. 140 καὶ 1 ὀριστικὸν τί- τλον Δανείου Κεφαλαιώσεως	»	640,00
9)	» 110 ὁμολογ. Ἐθν. Δαν. 1914 τῶν 500,000,000.	»	48,110,65
10)	» 75 » Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρό- μων Πειραιῶς - Λαρίσης - Συ- νόρων.	»	21,193,75
11)	» 204 » Ἐθνικοῦ Δανείου 1918 τῶν 75,000,00.	»	18,460,20
12)	» 500 » Ἐθνικοῦ Δανείου 1920 τῶν 300,000,000	»	97,100,00
13)	» καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ	»	56,370,45
14)	» καταθέσεις ἐν ὄψει παρὰ τῇ Λαϊκῇ Τραπεζῇ	»	5,220,65
15)	» προκαταβολὰς	»	1,932,—
16)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17,847,50
	Τὸ ὅλον	Δρ.	<u>953,240,60</u>

β'. Παθητικόν.

Τὸ παθητικὸν τῆς ἐταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1921	
ἀνήρχετο εἰς	Δρ. 953,240,60
ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ κεφάλαιον	» <u>953,240,60</u>

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἐταιρείας τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1921	
ἀνήρχετο εἰς δραχμὰς	<u>953,240,60</u>

ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1) Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρ.	4,685,60
2) » κατάστημα τῆς ἐταιρείας	»	259,863,80
3) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.	»	157,190,25
4) » 1697 ὁμολογίας Ἐθν. Δανείου ἐνοποιήσ. 1898	»	171,795,75
5) Ἀπὸ 405 ὁμολογίας Ἐθν. Παγίου Δανείου 1889	»	88,154,25
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	<u>681,689,65</u>

F "Εκθέσεις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ΠΑΕ 1921

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 681,689,65
6)	Ἀπὸ 141 ὁμολογ. Ἐθν. Δανείου Ἀμόνης 1907. . .	> 5,650,75
7)	» 30 » » Πατριωτικοῦ Δανείου »	25,00
8)	» 1 ἀπέδειξιν δραχμῶν 140 καὶ ἓνα ὀριστι- κὸν τίτλον Ἐθν. Δαν. Κεφαλαιώσεως. »	640,00
9)	» 110 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 1914 τῶν 500,000,000	> 48,110,65
10)	» 75 » Ἐθνικοῦ Δανείου Σιδηροδρόμων Πειραιῶς-Λαρίσης-Συνόρων. . . »	20,193,75
11)	» 204 » Ἐθν. Δαν. ἔτους 1918 τῶν 75,000,000 »	18,460 20
12)	» 500 » Ἐθν. Δαν. 1914 τῶν 300,000,000 »	97,100,00
13)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῇ	> 56,370,45
14)	» καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν παρὰ τῆ Κατ- κῆ Τραπεζῇ	» 5,220,65
15)	» προκαταβολάς	> 1,932,00
16)	» ἀκίνητα κτήματα	> 17,847,50
	Τὸ ὅλον	Δρ. <u>953,240,60</u>

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας καὶ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης αὐ-
τῆς ἡ Ἐταιρεία κέκτηται καὶ διάφορα δημοσιεύματα, ἡτοι : «Ἀρχαιολο-
γικὴν Ἐφημερίδα», «Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας» κ.λ.π.,
καταγεγραμμένα λεπτομερῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, τηρουμένῳ ἐν τῷ
γραφεῖῳ τῆς ἑταιρείας. Κατὰ τὸ ὑπόλογον ἔτος ἐκ πωλήσεως ἐκ τῶν
δημοσιευμάτων τούτων εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 2719, αἰτινες ἀνε-
γράφησαν εἰς τὰ τακτικά ἔσοδα ὑπὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4.

Ἐκ τοῦ γενομένου ἐλέγχου τῆς διαχειρίσεως τῶν τῆς Ἐταιρείας κατὰ
τὸ λήξαν ἔτος ἐξάγεται, ὅτι αὕτη εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβής, τηρουμέ-
νων ἀνελλιπῶς τῶν βιβλίων τοῦ τε Λογιστηρίου καὶ τοῦ Ταμείου. Διὰ
τοῦτο κατὰ καθῆκον προτείνομεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνη τὴν ἐν
λόγῳ διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1921 ὡς γενομένην ὀρθῶς καὶ
κανονικῶς, ἐπικυρώσῃ τὸν Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους
τούτου καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμ-
βούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους
τῆς ἑταιρείας διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20ῇ Ἰανουαρίου 1922.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία
Π. Π. Οἰκονόμος
Κ. Δουβοννιάτης
Θ. Βορέας

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1921

Τακτικὴ Συνέλευσις

Τῇ 17 Ἰανουαρίου 1921, ἡμέρα Κυριακῆ, ὥρα 10 1/2 π. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1921 καὶ ἀκούσωσι τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας καὶ τὴν λογοδοσίαν τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1920.

Παρήσθησαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα τέσσαρες. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Θεόφιλος Βορέας, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἀθ. Γεωργιάδης, Α΄ γραμματεὺς ὁ κ. Κ. Δυοβουνιώτης, Β΄ γραμματεὺς ὁ κ. Μιλ. Δημοσ. Πουρῆς

(Ὁ γραμματεὺς ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ 1920· ἡ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἀπεδέξατο τὴν διαχείρισιν τοῦ 1920. Ἐἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτροπείας διὰ τὸ ἔτος 1921 οἱ κ. κ. Π. Π. Οἰκονόμος, Κ. Δυοβουνιώτης, Θεόφιλος Βορέας, Χρῖστος Τσουντας καὶ Ἀθ. Τυ. πάλδος Μπασιάς.

Μετὰ μικρὰν διακοπὴν προσῆλθεν ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς, πρόεδρος τῆς ἐταιρείας ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρῆγκιψ Νικόλαος ἀντιπρόεδρος αὐτῆς. Ἐἶτα ὁ γραμματεὺς τῆς ἐταιρείας κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτης ἀνέγνωσε τὴν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς ἐταιρείας ἔκθεσιν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1920.

"Εκτακτος συνέλευσις.

Τῆ 23ῃ Ἰανουαρίου 1921, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ ὥρα 6ῃ μ.μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς ἕκτακτον συνέλευσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ 31 ἄρ. τοῦ ὀργανισμοῦ, ἵνα ἀποφασίσωσι περὶ προτάσεων τοῦ Συμβουλίου πρὸς παράτασιν τῆς ὑπὸ τῆς 29ῆς 9βρίου 1920 χορηγηθείσης τῷ Συμβουλίῳ προθεσμίας πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἐταιρείας καὶ περὶ προσθηκῶν καὶ μεταβολῶν εἰς τὸν ὀργανισμὸν αὐτῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίαν προήδρευσεν ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Διοικ. Συμβουλίου κ. Δημ. Π. Παππούλιας καὶ ἐγραμμάτευσεν ὁ γραμματεὺς κ. Ἰάκ. Χ. Δραγάτης. Παρῆσαν ἑταῖροι 37. Μετὰ εἰσήγησιν τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Δ.Π. Παππούλια, γενομένης συζητήσεως ἐγένετο δεκτὸν:

α') Τὸ ἐδάφιον 1 τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου 31 τροποιοῖται ὡς ἑξῆς: Οἱ ἑταῖροι συνέρχονται τῇ προσκλήσει τοῦ ἀντιπροέδρου εἰς τακτικὰς μὲν συνελεύσεις μιᾶ τῶν Κυριακῶν τοῦ Ἰανουαρίου, ἀνά τριετίαν δὲ καὶ τῇ ἀμέσῳς ἐπομένῃ Κυριακῇ πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἐπομένῳ ἄρθρῳ σκοπούς.

β') Νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 7 ἡ διάταξις: Διαρκοῦντος ἐκάστου ἔτους προστίθενται ἐν τῷ καταλόγῳ οἱ καταβαλόντες τὴν καθυστερουμένην εἰσφορὰν τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἔτι δὲ καὶ οἱ νῦν τὸ πρῶτον ἐκλεγόμενοι ἑταῖροι, ἀλλ' οὗτοι μετὰ τὴν πάροδον δύο μηνῶν, ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτῶν.

γ') Ἡ ἐν τῇ τρίτῃ περιπτώσει τοῦ ἄρθρου 17 λέξις *τριμηνίας* ἀντικαθίσταται διὰ τῆς λέξεως *ἑξαμηνίας*.

δ') Αἱ ἐν τῇ § 2 τοῦ 31 λέξεις *πρὸ ἑβδομάδος* ἀντικαθίστανται διὰ τῶν λέξεων *πρὸ πέντε ἡμερῶν*.

ε') Ἡ πέμπτη πρότασις ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν § 2 τοῦ ἄρθρου 33 ψηφίζεται τροποποιημένη μετὰ πρότασιν τοῦ κ. Στάμου Παγανέλη ὡς ἑξῆς: Δικαίωμα ψήφου ἐν ταῖς συνελεύσεσιν ἔχουσιν οἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ οἰκείου ἔτους ἐγγεγραμμένοι.

στ') Εἰς τὸ τέλος τῆς § 1 τοῦ ἄρθρου 34 προστίθεται ἡ ἀκόλουθος διάταξις: Ἐὰν μέλος τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ἐκλίπῃ ἢ παραιτηθῇ τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῆς ἐκλέγουσιν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ οἰκείου ἔτους τακτικῶν ἑταίρων τὸν ἀντικαταστάτην τοῦ ἐκλιπόντος ἢ παραιτηθέντος.

ζ') Εἰς τὸν ὄργανισμὸν προστίθενται αἱ ἀκόλουθοι μεταβατικαὶ διατάξεις :

1.) Ἄρθρον 48: Συνιστᾶται ἐπιτροπεΐα πρὸς διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον τῶν ἀπὸ τῆς 14ης 7βρίου 1917 μέχρι τῆς 29ης 9βρίου 1920 πεπραγμένων, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ προγενεστέρῳ χρόνῳ, ἐφ' ὅσον ἤθελε κριθῆ τοῦτο σκόπιμον. Ἡ ἐπιτροπεΐα ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἐν τῇ συνελεύσει τῆς 29ης 9βρίου 1920 ἐκλεχθέντων μελῶν, ἅτινα ἀπέτελεσαν καὶ τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπεΐαν τοῦ 1920. Παραιτουμένου τινὸς τούτων τὸ Συμβούλιον ἐκλέγει ἀντικαταστάτην ἐκ τῶν ἐν τῷ ἐκλογικῷ καταλόγῳ τοῦ 1921 τακτικῶν ἐταίρων. Ἡ ἐπιτροπεΐα ἐκλέγει πρόεδρον καὶ εἰσηγητὴν, δικαιούται δὲ νὰ προσλαμβάνῃ καὶ βοηθητικὰ πρόσωπα κατάλληλα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Τὸ πόρισμα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ ἐπιτροπεΐα θέλει ὑποβάλλει ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρείας, ὅπερ θέλει ἀνακοινῶσαι τοῦτο εἰς τὴν Συνέλευσιν

2.) Ἄρθρον 49: Τὸ ἐν τῇ Συνελεύσει τῆς 5ης 10βρίου 1920 ἐκλεχθὲν Συμβούλιον θέλει διοικήσει τὰ τῆς ἐταιρείας καὶ κατὰ τὴν ἀρξαιμένην τριετίαν 1921-1923.

3.) Ἄρθρον. 50 Μέχρις ἀναθεωρήσεως τοῦ ὄργανισμοῦ τῆς ἐταιρείας δύναται τὸ Συμβούλιον νὰ προσλάβῃ διευθυντὴν τοῦ γραφείου ἐπὶ μισθῷ μὴ δυναμένῳ νὰ υπερβαίῃ τὰς 600 δραγμὰς κατὰ μῆνα.

Ὅμοίως δεκτὴ γίνεται καὶ ἡ πρότασις τοῦ Συμβουλίου ὅπως τὸ σχέδιον τοῦ νέου ὄργανισμοῦ προσαχθῆ εἰς τὴν Συνέλευσιν οὐχὶ ἐντὸς τριῶν μηνῶν, ἀλλ' ὅταν περατωθῆ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου

Ἀναγνωσθέντα τὰ πρακτικὰ ταῦτα ἐγκρίνονται καὶ ὑπογράφονται

The text in this section is extremely faint and illegible. It appears to be a multi-paragraph document, possibly a report or a letter, but the specific content cannot be discerned due to the low contrast and blurriness of the scan. The text is organized into several distinct blocks separated by what might be paragraph breaks or section markers, though these are also indistinct.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1921.

*Συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου
Ιακ. Χ. Δραγάση καὶ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει
τῶν ἐταίρων τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1922.*

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἀπηλλαγμένον ἐφέτος παντὸς δεσμοῦ πρὸς τὴν ξένην αὐτῷ ἐργασίαν τοῦ ἐγγὺς παρελθόντος, καταβαλὼν ἤδη ἀπὸ τοῦ προηγηθέντος ἔτους ἀσφαλεῖς καὶ στερεὰς τῆς βάσεις τῆς δράσεως αὐτοῦ, ἀτενίζον δὲ εὐθύ ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν τοῦ ἐνδόξου τούτου σωματείου, ὅπερ ὅσον παλαιοῦται ἐπὶ τοσοῦτον ἀνηθᾶ καὶ ἀκμάζει γιγαντούμενον καὶ πυργούμενον εἰς ἔργα καὶ ἐργασθὲν ἀνευδύτως πρὸς συνεχισμὸν τοῦ τιμίου αὐτοῦ παρελθόντος, προβαίνει σήμερον τὸ πρῶτον ἐν πλήρει αὐτενεργείᾳ νᾶ διώτη λόγον τῆς ἑαυτοῦ πολυμερεστῆτος ἐργασίας καὶ τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1921.

Καὶ ἐν πρώτοις, πρὸ πάσης ἄλλης ἀνακοινώσεως, κατὰ καθήκον ἱερὸν, οἶονεὶ μνημόστυνον τελοῦν ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων τοῦ βίου ἐταίρων τὸ ἔτος τοῦτο, ἀναγράφει ἰδιαιτέρως τὰ ὀνόματι τῶν μεταλλεχθέντων τὸν βίον καὶ ἐπιτιμίων καὶ τακτικῶν ἐταίρων. Μετ' ἀληθοῦς θλίψεως ἐν τοῖς πρώτοις ἀναγράφει τὸν θάνατον τοῦ ἐπιτιμίου ἀντιπροέδρου Δημ. Τσιβχοπούλου, τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐντι-

μότατα προστάντος τῆς ἑταιρείας, διαπρεπεστάτην δὲ καὶ ἐν τῇ δικαστικῇ ἱεραρχίᾳ καταλαβόντος θέσιν.

Ἐπιτίμιος ἑταῖρος ὁ Jules Nicole, διαπρεπῆς ἑλλη- νιστῆς καὶ ἐπιτίμιος διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ἀπέθανεν ἐν Γενεύῃ. Καὶ ὁ Andrè de Ridder, ὑποδιευθυντῆς τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου, ἀρχαῖον μέλος τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς ἀρχαιο- λογικῆς Σχολῆς. Ὁ Sam Wide τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλης, τακτικὸς ἑταῖρος καὶ ἐξ ἄλλων ἐνταῦθα ἐργασιῶν γνωστὸς καὶ ἐκ τῶν παρὰ τὰς Ἀφρίδνας ἐν Ἀττικῇ καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Καλαυρίᾳ ἀνα- σκαφῶν. Ὁ Δημ. Ράλλης, ὁ τοσάκις ἰθύνων τὰς τύχας τοῦ Κράτους σθεναρὸς πολιτευτῆς, ἐκ τῶν θερμοτάτων θιασωτῶν τοῦ ἀρχαίου βίου. Ὁ Νικ. Δημητρακόπουλος, διαπρεπέστατος νομομαθὴς καὶ φιλόπατρις πολιτευτῆς, ἐν προώρως ἀτυχῆσαντα καὶ θανόντα ἐθρήνησεν ἡ Πατρίς. Ὁ Νικ. Πολίτης, ὁ διαπρεπῆς τοῦ Πανεπιστημίου Καθη- γητῆς, ὁ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἰδίᾳ τῆς λαο- γραφίας ἐργασθεὶς, ἐπὶ σειρὰν δὲ ἐτῶν μετασχὼν τοῦ Συμβουλίου τῆς ἑταιρείας καὶ ἀρκετὰ ὑπὲρ αὐτῆς κατα- βαλῶν. Ὁ Ἰω. Χατζηδάκης, ἐν τῶν σεμνωμάτων τοῦ Πανεπιστημίου καὶ εὐρυτάτης ἐν τοῖς Μαθηματικοῖς φήμης. Ὁ Κ. Γιαννοῦτσος ἐν τοῖς ἐξέχουσι τῶν φιλο- λόγων, Γυμνασιαρχῶν ἄριστος. Ὁ Δ. Ἀντωνιάδης τῶν προεχόντων τῆς Θέμιδος λειτουργῶν, διατελέσας ἱκανὰ ἔτη σύμβουλος τῆς ἑταιρείας καὶ πολλὰ πολλαχῶς ὠφε- λήσας αὐτήν. Ὁ Ἰω. Κουμνουδῆς, υἱὸς τοῦ ἀειμνήστου Ἄτλαντος τῆς ἑταιρείας Στεφ. Κουμνουδῆ, ἀνώτατος οἰκονομικὸς ὑπάλληλος. Ὁ Δ. Οἰκ. Καλαποθάκης, ἐξέ- χουσαν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καταλαβὼν θέσιν. Ὁ Γ. Τραπάντζαλης, ἀπὸ μικροῦ ἐνισχύσας τὴν ἑταιρείαν καὶ

ὁ Δ. Βούκρας ἔντιμος τοῦ Κερδώου θεράπων καὶ τῶν ἐνθερμοτέρων τῆς ἀρχαιότητος φίλων.

Παρά τὴν θλιβερὰν ὁμῶς ταύτην ἀραιώσιν τῶν τάξεων τῶν ἐταίρων τὸ συμβούλιον εἶνε εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νά ἀναγγεῖλη ὑμῖν ἄλλην, εὐφρόσυνον ταύτην ὄψιν, τῆς ἐνισχύσεως τῶν τάξεων τούτων διὰ νέων δυνάμεων. Ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις ἐταίροις καταλέγεται ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου, τιμητικώτατα ἀποδεξάμενος τὴν ἐκλογὴν ἢ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ Διάδοχος τοῦ Ῥουμανικοῦ Θρόνου Βασιλόπαις Κάρολος, προσενεχθέντος καταλλήλως ὑπὸ τοῦ Προεδρείου τοῦ οἰκείου διπλώματος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν εὐτυχῶν διπλῶν δεσμῶν τῶν συναφθέντων μεταξὺ τῶν δύο Βασιλικῶν οἰκῶν προσεφέρετο πρὸς τὴν σεπτὴν Αὐτοῦ σύνευνον, τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα τὴν πριγκίπισσαν Ἑλένην, ὁμοίωμα χαλκοῦν πάγκαλον τῆς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως πανόπλου Παλλάδος, συμβολικώτατα ὑπομιμνήσκον ἐν τῇ νέᾳ Αὐτῆς πατρίδι τὸν ἱερὸν βράχον, παρ' ὃν εἶδε τὸ φῶς καὶ ἐξετράφη ἐν τῇ πόλει τῆς Θεᾶς τῆς Σοφίας ἢ κατ' ἐξοχὴν Ἀθῆς, ἢ προσφιλεστάτη Ἑλληνικῆ Βασιλόπαις.

Ἐν τῇ χορείᾳ τῶν τακτικῶν ἰσοβίων ἐταίρων καταριθμεῖται ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου σεμνοτάτη δικαστικὴ κορυφή, ὁ πρὸ μικροῦ ἀποχωρήσας τῆς ὑπηρεσίας εἰσαγγελεὺς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, τοῦ Ἀρείου πάγου, κ. Ματθαῖος Χατζῆκος καὶ ὁ ἐν Λέρῳ διαπρεπῆς γυμνασιάρχης κ. Νικήτας Χαβιαρᾶς, ὁ παρακολουθῶν μετ' ἀφροσιώσεως τὸ ἔργον τῆς ἐταιρείας καὶ ἀρκετοὺς παύρους προσενεγκῶν, ὥστε νά καταρτισθῇ ἡ πρώτη ἀρχὴ παπυρολογικῆς συλλογῆς ἐν τῇ ἐταιρείᾳ. Πλὴν τούτων ἐξελέγησαν καὶ εἴκοσιν ὀκτώ νέοι τακτικοὶ ἐταῖροι ὑποβαλόντες αἰτήσεις πρὸς τοῦτο.

Τὰ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς ἐταιρείας βλέπετε ἐν τῷ ἀνά χειρας ὑμῶν πίνακι, ἐν ᾧ σημειοῦται, ὅτι τὰ μὲν ἔσοδα τοῦ ἔτους τούτου ἀνῆλθον εἰς δραχμὰς 140, 763, 15, τὰ δὲ ἔξοδα εἰς δραχμὰς 143, 571, 80, ὑπερβάντα τὰ ἔξοδα κατὰ 2, 802, 65, ληφθείσας ἐκ τοῦ περισσεύματος τοῦ 1920, ἀνερχομένου εἰς δρ. 35, 244, 20, ὅπερ εἶχεν ἀναγραφῇ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς χρήσεως τοῦ 1921, ἵνα δαπανηθῇ κατὰ τό ἔτος τοῦτο. Διάφορον ὅμως θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα καὶ σημαντικὸν περίσσευμα θὰ ἀπέδιδεν ἢ παρελθοῦσα χρήσις, ἐὰν ἤθελον καταβληθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου αἱ καθυστερούμεναι συνδρομαὶ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐταιρείαν, ἀνερχόμεναι εἰς 31, 875

Κυριώτατον τῶν ἔργων τῆς ἐταιρείας καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ὑπῆρξε τὸ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ πᾶν τὸ σχετικὸν πρὸς μελέτην καὶ ἔρευναν καὶ συντήρησιν τῶν ἀρχαιοτήτων. Τοῦ ἔργου τούτου τὰ πορίσματα θὰ ἀκούσητε ἤδη, ἐξηγμένα ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ἀνασκαφὰς ἐφόρων.

Πρώτη τῶν ἐργασιῶν ὑπῆρξε μικρὰ ἀνασκαφὴ γενομένη περὶ τὸ Λυσικράτειον διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἀ. Θ. Φιλαδέλφως. Ἐκεῖ ἐκαθαρίσθη τὸ πρὸς Β. τοῦ μνημείου ἀπὸ ἐτῶν γνωστὸν κτίσμα, θεμελίωσις ἴσως ὁμοίου χορηγικοῦ μνημείου ἢ μικροῦ ναοῦ. Εἶτα ἀνεσκάφη τὸ πρὸς Ν. τοῦ Λυσικρατείου, ἐνθα ἐφάνησαν δύο νέαι βάσεις χορηγικῶν μνημείων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἐδὸς Τριπόδων ὠνομάσθη, ἐφάνη δὲ ὅτι διήρχετο ἀκριβῶς πρὸς Ἀ. τοῦ Λυσικρατείου, ἢ ἐσώθησαν ἵχνη τοῦ λιθοστρώτου εἰς βάθος 3 μέτρων. Ἡ ἔρευνα εἰς διάφορα περίξ σημεῖα πρὸς δεξιὴν τὴν κατευθύνσεως τῆς ὁδοῦ καὶ πρὸς ἄλλα ἐγγύς κτίσματα, ὅπως εἶνε ὁ πολυγωνικὸς τοῖχος ὁ ἀπὸ μακροτάτου φαινόμενος καὶ

καθαρισθεις ἤδη, γνωστὸς δ' ὡς ἀποτελῶν μέρος τοῦ περιβόλου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, πρὸς Ν. αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπίσης ἀπὸ μακροῦ φαινομένη Ν. Δ γωνία τετραγωνικοῦ κτίσματος μεγάλου, ἡ εἰσχωροῦσα εἰς τὸ κοῖλον τοῦ θεάτρου τοῦ Διονύσου καὶ βεβαιωθεῖσα, ὅτι εἶνε γωνία τοῦ ὠδείου τοῦ Περικλέους, ἀσφαλίζουσα δὲ τὴν ὑπαρξιν τοῦ περιφήμου τούτου οἰκοδομήματος ἐκεῖ. Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λυσικρατείου ἀνεφάνησαν ἐπάλληλοι ὀχετοὶ καὶ ὕδραγωγεῖα Ῥωμαϊκῶν καὶ Μεσαιωνικῶν χρόνων ὡς καὶ πολλοὶ χριστιανικοὶ τάφοι καὶ δύο θολωταὶ ὀστοθῆκαι. Κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην ἀνευρέθησαν δύο ἐπιγραφαί, μία δηλ. ἀναγραφή ψηφίσματος καὶ ἑτέρα ἀναγραφή ἀρχόντων, ἐν ἧ ἀναφαίνεται τὸ πρῶτον Νικόστρατος ἄρχων κατὰ τὸ 80 περίπου π.Χ. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην δραχμαὶ 3, 670, 20.

Δευτέρα σχετιζομένη καὶ γειτνιαζουσα πρὸς τὴν προηγουμένην ἐργασία εἶνε ἡ παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον γενομένη διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Π. Καστριώτου πρὸς πλήρη ἔρευναν τοῦ βεβαιωθέντος πλέον Ὀδείου τοῦ Περικλέους. Τὰ κατὰ τὸ σχῆμα αὐτοῦ εἶνε γνωστὰ ἐκ τῶν προηγουμένων ἐτῶν. Ἦδη ἀπεκαλύφθη τὸ ἥμισυ πελωρίας αἰθούσης τετραγώνου, ἧς αἱ πλευραὶ σώζονται εἰς ὕψος 3 μέτρων, λίθου Πειραϊκοῦ, μετὰ ὀρθομαρμαρώσεως. Ὁμοίως ἐφάνησαν τὰ θεμέλια τοῦ Προτύλου τοῦ πρὸς τὸ Διονυσιακὸν θέατρον. Ἐβεβαιώθησαν δ' οἱ λόγοι τοῦ Πλουτάρχου λέγοντος, ὅτι ἦτο πολυέδρον «τῆ δ' ἐρέψει μόνον περικλινές καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημένον» καὶ ἠσφαλίσθη τὸ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ λεγόμενον, ὅτι ἦτο πολυστυλον ἐκ τῶν εὐρεθεισῶν βάσεων τῶν μαρμαρίνων αὐτοῦ κίωνων, 36 που τὸν ἀριθμὸν ὑπολογιζομένων, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Dörpfeld, ὁ ὁποῖος ἔστρεψε τὴν προσοχὴν καὶ

πρὸς τὴν γωνιώδη ἐντομὴν εἰς τὸ κοῖλον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου διαβλέπων ἐκεῖ τὴν Ν.Δ γωνίαν τοῦ Ὠδείου. Τῶν κιόνων τούτων εἶνε καὶ ὁ ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ τῷ 1862 ἀνευρεθεὶς ἐνεπίγραφος εἰς βασιλέα Ἀριοβαρζάνην, ἐφ' οὗ ὁ ἀνδριάς αὐτοῦ, οὗ ἡ δαφνοστεφῆς κεφαλὴ ἀνευρέθη ἐν τῷ Ὠδείῳ, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὴν ἐπὶ νομισμάτων εἰκόνα τοῦ βασιλέως τούτου. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχμαὶ 2,000.

Τρίτη ἐργασία ἐγένετο ἐν Ὠρωπῷ κατὰ τὸ Ἀμφιάρειον διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου κ. Β. Λεονάρδου. Ἐφέτος ἐπανελήθη ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ἐκεῖ χειμάρρου ἔρευνα, ἀπεκαλύφθησαν δὲ ἀρκετὰ νέα μέρη. Ἐρευνήθησαν τὰ κατὰ τὴν ἐξ Ἀ. πομπικὴν ὁδόν, πάνυ εὐρεῖαν τὸ πρῶτον, ἐπικαμπτομένην δὲ πρὸς Β. καὶ διήκουσαν πρὸς Ἀ. τῶν ἄλλων χώρων καὶ τῆς κρήνης, ἄγουσαν δὲ διὰ γεφύρας πρὸς τὸν βωμὸν καὶ τὸν ναόν, πρὸς Ν. δὲ στενουμένην καὶ ἄγουσαν εἰς τὴν πρὸς τὴν κρήνην ὁδόν. Πρὸς νότον ταύτης ἀποκαλύπτονται καὶ ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους οἰκοδομήματα. Δοκιμαστικὴ ἐργασία ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ χειμάρρου πρὸς Β. τοῦ ναοῦ, ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐκεῖ κτίσματά τινα, ἐν οἷς εὐρέθη καὶ πηλίνος ἀκροκέραμος μετ' ἀνθεμίου καὶ Βοιωτικῆς ἀσπίδος τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος. Εὐρήματα ἄλλα παρουσιάσθησαν μῆτρα πηλίνη δαίμονος μακροπόγωνος, σατυρικοῦ προσώπου, ὁμοία λύχνου, πλίνθος πηλίνη μετ' ἐπιγραφῆς ἐν σφραγίδι: Ἀμφιαράου, τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, ἀποτμήματα ἐπιγραφῶν μετ' ἀναγραφῶν ἱερῶν ἀγγελίων, ψυκτῆρος, κρατῆρος, θυμιατηρίου, κάδων, χυτρῶν. Νομίσματα εὐρέθησαν 78 Ὠρωπίων, Βοιωτῶν, Ἀθηναίων, Μεγα-

ρέων, Θασίων, κ.λ.π. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 4,994,50.

Τετάρτη ἀνασκαφὴ εἶνε τῶν Θηβῶν διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κεραμοπούλου ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ Κάδμου, ἐπαναληφθεῖσα ἐφέτος πρὸς Β. τοῦ ἤδη ἀνεσκαμμένου μέρους. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη ὀλόκληρον τὸ δωμάτιον, ἔνθα οἱ πέντε ἑτερόστομοι ἀμφορεῖς, ἐκαθαρίσθη τὸ ἀμέσως πρὸς Δ. δωμάτιον, ἔνθα ὄστρακα ἴσως 30 ἑτεροστόμων ἀμφορέων καὶ εἰς ἀκέραιος, περαιτέρω ἐφάνη μικρὸς χώρος τετράγωνος ἄνευ ἴχνους ἀγγείου τινός, ἄθικτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πυρκαϊᾶς, ἔχων δοκοὺς κεκαυμένας ἐπὶ τοῦ στρώματος τῆς κεραμίτιδος γῆς. Πέραν τούτου ἡ συνέχεια τοῦ στενοῦ διαδρόμου μετὰ συντετριμμένων ἀγγείων ἑτεροστόμων, ὑψιπόδων κυλίκων καὶ πινακίων ἀπλωτῶν. Πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ τετραγώνου χώρου κάμπτεται πρὸς Ἀ. ὁ διάδρομος καὶ ἐκεῖ εὐρέθησαν 80 ἑτερόστομοι ἀμφορεῖς, ὧν δύο ἀκέραιοι μετὰ ἐπιγραφῶν γραφῆς ἀδιαγνώστου, ἀλλὰ συγγενοῦς πρὸ τὰς Κρητικὰς. Τοιαῦτα ἀγγεῖα συντετριμμένα καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐφθαρμένα εἶνε πολλὰ ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ ἀνακτόρου, προϊόντα τοῦ ἐργαστηρίου αὐτοῦ, κοινὰ δὲ καὶ πρὸς ἐμπορίαν πιθανώτατα προωρισμένα. Τὸ ἀξιολογώτατον τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς, ὅπερ καὶ μόνον ἤρκει νὰ δείξῃ τὴν σοβαρότητα αὐτῆς, τὸ κινήσαν τόσον τὸ διαφέρον τοῦ ἀρχαιολογοῦντος κόσμου καὶ μετὰ τόσης χαρᾶς γενόμενον δεκτὸν *urbi et orbi* ταύτην τὴν στιγμήν, εἶνε τὰ ἐνεπίγραφα ἀγγεῖα.

Ὅπως διὰ τοῦ πολλοῦ Ewans εἰς τὴν Κρήτην αἰῶνες ἔλοι πρότερον εἰς τὸ σκότος τοῦ μύθου κυλιόμενοι περιεβλήθησαν τὸ φῶς τοῦ ἱστορικοῦ κύρους καὶ δύναται τις νὰ προσκλίνηται πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Μίνωος σήμερον καὶ νὰ ἀναστρέφηται ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῖς βασιλικοῖς, οὕτω

διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Θηβῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν θέσιν νὰ βεβαιῶμεν ὡς ἱστορικὸν γεγονός ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μικροὶ μαθηταὶ εἰς τὴν κατ' ἐρωταπόκρισιν συντεταγμένην μικρὰν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἠναγκαζόμεθα νὰ ἀπαντῶμεν ἐρωτώμενοι τίς ἔφερε πρῶτος καὶ πόθεν τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν βεβαίως νὰ προείπη τις εἰς τί θὰ ἀγάγη ἢ ἐρμηνεῖα τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, πάντως ὅμως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ παράδοσις ἢ συνδύουσα τὸ ὄνομα τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Κάδμου πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν εἰσαχθέννα ὑπ' αὐτοῦ ἀλφάβητον δὲν εἶνε ἐντελῶς μῦθος, ὡς οὐδ' ἡ ἄλλη ἢ λέγουσα περὶ τοῦ ὄρου τῆς Ἀρμονίας, ἀφ' οὗ τόσαι χιλιάδες ψηφίδων ἐξ ὄρου ἀνευρέθησαν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ. Ἡ δ' ἐν τῷ ἀνακτόρῳ παρουσία ἀποθηκῶν πλήρων βιομηχανικῶν προϊόντων ἐργαστηρίου ἰδιοκτῆτου τοῦ βασιλέως ἐν αὐτῷ δηλοῖ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφρόντιζε νὰ αὐξάνῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ δι' ἐπιχειρήσεων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν, ἢ δὲ γειτνιάσις τῶν ἀποθηκῶν πρὸς τὸ μέγαρον καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἐκεῖ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ἤγεν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν γυναικῶνα δηλοῖ, ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀνემιγνύετο εἰς τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων τούτων.

Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 4,010,55.

Πέμπτη κατὰ σειράν ἔπεται ἡ ἐργασία ἢ γενομένη ἐν Παγασαῖς διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου μετὰ ὑπερτριετῆ διακοπῆν. Ἐκεῖ ἐζητήθη ἡ ἀνεύρεσις τοῦ πλουσίου νεκροταφείου τῆς Δημητριάδος καὶ τοῦ τάφου τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, τοῦ ἀναφερομένου ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου. Διὰ τοῦτο ἐξηρευνήθη τὸ παρά τὰ «Καλύβια Ἀλυκῶν» ἀνακαλυφθὲν μέγα νεκροταφεῖον. Μικροῦ ὅμως λόγου ἄξια

προήλθον εύρήματα εκ τῶν ἐκεῖ τάφων γ' καὶ ἐντεύθεν π.Χ. αἰῶνος, ἄγλυφα κάτοπτρα χαλκᾶ, πήλινα ἀγαλμάτια καὶ ἀγγεῖα κοινά, πλὴν ἐνὸς εἰκονίζοντος θεράπαιναν μετὰ κατόπτρου καὶ τινὰ χρυσώματα πτωχά. Ἐξηκριβώθη ὁμως, ὅτι πλησίον ὑπάρχει μέγας ἐπιμήκης τύμβος, ἐν ᾧ οὐδόλως ἀπίθανον νὰ εἶνε ὁ τάφος τοῦ βασιλέως. Τὸ ἔργον ἐδῶ ἔμεινεν ἡμιτελές. Νομίζει δὲ ὁ κ. ἔφορος ὅτι ἀνεῦρε τὰ ἴχνη τοῦ ἐκεῖ που εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Πασικράτας ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τοῦ τύμβου τοῦ κατεχομένου ὑπὸ Βυζαντιακοῦ κτίσματος καὶ μεγάλων Χριστιανικῶν τάφων. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ἀνευρέθησαν πολλὰ βάρθρα καὶ στήλαι ἐπιτύμβιοι μετ' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν ἀξίων λόγου. Τέλος ἐβεβαιώθη, ὅτι ἕτερος μέγας πύργος ἐνέχει πολυαρίθμους ἐγχρώμους στήλας. Ἡ ἐξερεύνησις τούτου ἀφέθη εἰς τὸ προσεχές μέλλον. Ἐπανήθησαν διὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας δραχ. 5.000.

Ἐκτη ἔρευνα ἀρχαιολογικὴ εἶνε ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Π. Καββαδία ἐκτελεσθεῖσα. Ἐκεῖ ἐπερατώθη ἡ ἀνασκαφή τοῦ ἐτέρου τῶν συνεχομένων, ὡς φαίνεται, μεγάλων οἰκοδομημάτων τῶν παρὰ τὴν δεξάμενὴν τοῦ Ἄντωνίνου. Ἀπεκαλύφθησαν τὰ ἐδάφη τούτων, ἐσχεδιάσθησαν τὰ ψηφιδωτὰ καὶ ἐπεχώσθησαν, ἵνα μὴ καταστραφῶσιν. Εἶτα ἀπεκαλύφθη τὸ ὅλον οἰκοδόμημα ἐξ 9 διαμερισμάτων, ὧν 4 πολυτελῶς διεσκευασμένα πρὸς λήψιν θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Τὸ ἔδαφος τῶν αἰθουσῶν ἐκαλύπτετο διὰ μαρμαρίνων πλακῶν καὶ οἱ πυθμένες τῶν λεκανῶν, οἱ τοῖχοι καὶ τὰ τοιχώματα τῶν δεξάμενῶν εἶχον ὀρθομαρμάρωσιν. Τὰ ὑπόκαυστα ἐδέχοντο διὰ σωλήνων θερμὸν ἀέρα ἀνερχόμενον εἰς τὰς αἰθούσας διὰ σωλήνων ἐν τοῖς τοίχοις, κατὰ σύστημα τῶν

Ῥωμαίων εἰσαχθὲν ἐν ταῖς θέρμαις. Ἐν ἄλλῃ αἰθούσῃ διωχετεύετο τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς δεξαμενῆς τῶν Ἀντωνίνων διὰ μολυβδίνων σωλήνων, ὧν ἐσώθησαν δύο μεγάλα τεμάχια. Εὐρήματα εἶχομεν ἀναθηματικές ἐπιγραφάς καὶ δύο τεμάχια πηλίνων κεράμων μετ' ἐπιγραφῆς: Ἀσκληπιοῦ. Ἄλλη κεραμὶς φέρει ἐπιγραφὴν ΑΝ....Ο. Ἴσως Ἀντωνίνου. Τὰ σημαντικώτατα τῶν εὐρημάτων εἶνε τὰ ψηφιδωτά. Τὸ ἕτερον τούτων ὁμοιάζει πρὸς τὰ ἀποκαλυφθέντα ἐν βασιλικοσχήμῳ κτίσματι περὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννην. Ἐν τῷ ἐτέρῳ οἰκοδομήματι ἐφάνη διὰ τῆς ἀνασκαφῆς, ὅτι οἱ ἀποτελοῦντες τὸν στυλοβάτην μεγάλοι λίθοι φέρουσιν ἀναθηματικές ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι προέρχονται ἐκ δύο μεγάλων οἰκογενειακῶν μνημείων ἐν τῷ Ἱερῷ, συγκειμένων ἐξ ἀγαλμάτων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἰδρυθέντων ὑπὸ συγγενῶν αὐτῶν. Ἐγγὺς τοῦ στυλοβάτου τούτου ἔκειτο τὸ βάθρον τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς τῶν Ἐπιδαυρίων πόλεως. Ἐνεκα τῶν ἀναφανέντων νῦν ὑποκαύστων, ἠρηνήθη καὶ ἡ Ν' Α. πλευρὰ τοῦ περιβόλου τοῦ Ἱεροῦ, ἐνθα εἶχε φανῆ ἀπὸ τοῦ 1908 οἰκοδόμημα λουτρῶνος. Καὶ τοῦτο εἶχεν ὅμοια ὑπόκαυστα, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἐν τοῖς μ. Χ. χρόνοις ἠσκεῖτο ἐκεῖ συστηματικὴ ὑδροθεραπεία, εἰς ἣν ὑπεβάλλοντο οἱ ἀσθενεῖς. Ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχ. 3,884,60.

Ἐβδόμη ἀνασκαφὴ εἶναι ἡ γενομένη ἐν Ἀλυζίᾳ τῆς Ἀχαρνανίας διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κ. Ῥωμαίου. Ἡ ἔρευνα περιεστράφη περὶ τὸ ἥρῳον τὸ κατὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἡρακλέους. Παρὰ τὰς δυσχερείας τὰς παρουσιαζομένας ἐκεῖ ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ χώρου τῶν ἀνασκαφῶν, ἠρηνήθη ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν νοτιὰ πλευρὰ τοῦ μνημείου. Εἶχε δειχθῆ ἤδη, ὅτι ὁ γνωστὸς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους

σωρὸς μαρμάρων δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' εἰς ἐπιτάφιον μνημεῖον τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος κτισθὲν διὰ μαρμάρων τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς τροποποιεῖται ἢ πρότερον γενομένη τοῦ ἔτους τούτου ἀναπαράστασις οὐσιωδῶς, καθ' ἣν τὸ Μαυσωλεῖον τοῦτο ἦτο ἐν μικρογραφίᾳ παρόμοιον πρὸς τὸ ἐν Ἀλικαρνασσῶ τοιοῦτον ἢ μᾶλλον πρὸς τὸ ἐν Ἐάνθῳ τῆς Λυκίας, τὸ λεγόμενον τῶν Νηρηίδων. Ἦδη ἀντὶ τοῦ ὑποτεθέντος ναύσκου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τετραγώνου βάθρου ἐδείχθη, ὅτι ὑπῆρχε μόνον ἀπλοῦν στηθαῖον, κοσμούμενον κατὰ τὰς γωνίας δι' ὀρθοστατῶν διέδρων. Ὑπὸ τὴν Ν.Δ. γωνίαν εὐρέθη ἐφέτος τὸ καλλίτερον διατηρηθὲν ἀκρωτήριον. Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου ὑπάρχει παράστασις ἀετοῦ κρατοῦντος διὰ τοῦ ῥάμφους στέφανον, οὕτω δὲ δι' ἀετοῦ καὶ στεφάνου θὰ συμπληρωθῆ καὶ τὸ κενὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀποκειμένου ἐκ προηγουμένης σκαφῆς τεμαχίου. Τὸ ὄλον κτίσμα ὠμοίαζε πρὸς μέγαν τετράγωνον βωμὸν μετὰ 4 κάτω βαθμίδων καὶ Ἰωνικοῦ ἄνω θριγκοῦ, ἐφ' οὗ τὸ μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων στηθαῖον. Κοσμήματα τούτου ἐπιφανῆ ἦσαν κάτω μὲν γρύπες, ἄνω δὲ οἱ ἀετοὶ ἐν φυτικοῖς συμπλέγμασι τῆς κορωνίδος. Ἐγγὺς ἀνευρέθη καὶ βωμὸς μαρμαρίνος στρογγύλος κοσμούμενος διὰ παγκάρπων καὶ βουκρανίων ἀναγλύπτων. Τὸ σημαντικόν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου εἶνε ὅπῃ κυλινδρική διαμέτρου 0,09, διήκουσα ἐκ τῶν ἄνω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ, ἐμφαίνουσα δὲ τὴν διὰ ταύτης διαρροὴν τῶν νεκρικῶν χοῶν.

Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην ὄρχ. 3,072,70.

Ὀγδόην ἀνασκαφὴν ἐνήργησεν ἡ ἐταιρεία ἐν Νικόπολει τῆς Ἠπείρου διὰ τοῦ κ. Ἀ. Θ. Φιλαδελφῆως μετὰ τὴν ἐπὶ διετίαν διακοπὴν αὐτῶν. Καὶ πρῶτον ἀπεκαλύ-

φθη ἢ πρὸς Α. καὶ Δ. πλευρὰ, ἐν μέρει δὲ καὶ ἢ πρὸς Β. τοῦ ναοῦ τοῦ Ἄρεως καὶ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιχαλίτσι. Ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ἀποτμήματα γλυπτῶν καὶ τινες ὀγκόλιθοι τῆς μεγάλης Λατινικῆς ἐπιγραφῆς. Μετὰ τοῦτο ἠρευνήθη ἕτερος χώρος, ἔνθα ἐφάνησαν δύο εὐμεγέθεις οἰκοδομαὶ μετὰ ψηφιδωτῶν, δεικνύουσαι, ὅτι εἶνε χριστιανικαὶ τῶν πρώτων μ.Χ. αἰῶνων καὶ συγχρονοὶ πρὸς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Δουμετίου, ὁμοιάζουσαι δὲ πολὺ πρὸς ταύτην καὶ εἰς τὰ εὐρήματα καὶ εἰς τὰ ψηφιδωτά, ὡσεὶ ἦσαν ἔργα τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου. Μέχρι πέρατος τῶν ἀνασκαφῶν, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ κ. ἐφόρου, δὲν διεκρίθη ἂν ἦσαν ναοὶ Χριστιανικοὶ, διότι δὲν ἀνευρέθη τὸ *ισρὸν* ἢ ἡ μεγάλη ἀψίς, ἐν ἣ τοῦτο περιλαμβάνεται. Ἴσως ἦσαν *βαπτιστήρια*, ἀνευρεθεισῶν ἐν ἀμφοτέραις *μαρμαρίνων λαρνάκων καὶ κολυμβηθρῶν*. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ἡ Νικόπολις ὑπῆρξε πυρὴν Χριστιανισμοῦ διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινα χρόνον παρουσίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐντὸς τοῦ μεγάλου ψηφιδωτοῦ μήκους 12 μ. $\times$ 6,30, ἀνευρέθη πληθὺς πλακούντων ὑελώδους μάζης, ἕτεροὶ δὲ τοιοῦτοι τεθραυσμένοι εἰς μικρὰ τεμάχια εὐρέθησαν εἰς μεγάλους σωρούς, ἐχρησίμευον δ' ἴσως πρὸς κατασκευὴν τῶν ψηφιδωτῶν. Πλὴν τῶν ἐρευνῶν τούτων ὁ κ. ἔφορος ἐτακτοποίησε τὸ ἐν Πρεβέζῃ μικρὸν Μουσεῖον, μετενεγκὼν τὰς μεγάλας λάρνακας τῆς Νικοπόλεως καὶ τὰ ἄλλα εὐρήματα καὶ λέοντα μαρμαρίνον ὀκλάζοντα, ὡς τὸν τῆς Χαιρωνείας, κατῶρθωσε δὲ διὰ πολλοῦ κόπου καὶ προσπαθειῶν νὰ κατασκευασθῇ τέλος καὶ τοπογραφικὸς χάρτης τῆς Νικοπόλεως, ἔργον δηλ. σπουδαιότατον διὰ τὴν μελέτην καὶ συμπλήρωσιν τῆς μεγάλης καὶ πολυτίμου ἐν Νικοπόλει ἐργασίας. — Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην δραχ. 3,971,75.

Ἐνάτην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ ἐταιρεία ἐν Χίῳ εἰς τὴν θέσιν Ναγὸν διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Εὐαγγελίδου. Ἀφορμὴν εἰς τὴν ταύτην παρέσχεν ἡ πρὸ πολλοῦ ἀνεύρεσις ἐκεῖ ἱερᾶς ἐπιγραφῆς καὶ τεμαχίων ἀγάλματος. Δυστυχῶς ἡ ἐπελθοῦσα ἐκεῖ καταστροφή μικρὰ λείψανα τοῦ ζητουμένου ἱεροῦ κατέλιπεν. Ἀνευρέθη μέρος κρηπιδώματος ἀρχαίου κτιρίου, περαιτέρω ἄλλο τμήμα τοίχου ἀπὸ Ἀ. πρὸς Δ. παραλλήλως δὲ καὶ εἰς ἀπόστασιν 7 μέτρων ἕτερα τοιαῦτα ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὸ πλεῖστον τοῦ παραρρέοντος χειμάρρου. Ἡ ἐσκαφὴ τοῦ ὄλου δὲν κατωρθώθη ἕνεκα τοῦ καλλιεργημένου τοῦ χώρου. Ἐκ τῆς ἐντεταμένης καλλιεργείας ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή καὶ οὕτως οὐδὲ τεμάχιον ἀρχιτεκτονικοῦ τινος μέλους ἐφάνη, πλὴν ἀσημάντων μαρμαρίνων ἀποτμημάτων μετ' ἀστραγάλου. Ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην δραχμαὶ 1,619,00.

Καὶ ἤδη στρέφομεν τὴν λόγον χαρᾶς ἀνάπλευσιν διὰ τὰ εὐτυχῆ πορίσματα ἐκεῖ, ἔνθα ἐστράφη τοῦ Ἔθνους ὄλου ἡ προσοχὴ καὶ ἔνθα ἐπεβάλλετο εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐταιρείας νὰ ἐμφανισθῇ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς στρατευομένης πατρίδος, χιούσης ἐν μέσῳ λειψάνων παντοίων τῆς παλαιᾶς τοῦ Μακεδόνος στρατηλάτου ὁδοῦ, ἐκπροσωπούμενης δὲ ὑπὸ τῶν συνεχιζόντων τὸ ἔργον τὸ προγονικὸν μαχητῶν μας, ἐπαναφερόντων διὰ τῆς ἀλλεπαλλήλων νικῶν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἐκεῖ, ὁπόθεν ἔκπαλαι ἐξωρμήθη, παρὰ τὰ ἀνὰ πᾶν βῆμα συναντώμενα ἀρχαῖα ἐρείπια καὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ συντρίμματα, ἐπεβάλλετο, λέγω, τῇ ἐταιρείᾳ νὰ ἐμφανισθῇ πρὸς ἀνάδειξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ τοῦ γνωριμωτάτου τῆς θαλερᾶς Ἰωνίας ἰδρύου. Ἐκεῖ ἐξαπέστειλε δύο τῶν πολλῶν σθεναρῶν αὐτῆς ἐργατῶν, τὸν μὲν εἰς Ἐφεσον,

ἵνα ἀπὸ Θεοῦ καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιότητος ἀρξῆται, τὸν δὲ εἰς τὴν περιώνυμον τοῦ Ἀναξαγόρα πατρίδα, τὰς ἀρχαίας Κλαζομενάς, ἔνθα ἤδη ἕξεστιν ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀφθονίᾳ καὶ σημασίᾳ τῶν εὐρημάτων. Εὐτύχημα ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἐταιρείας παρηκολούθησε μετὰ τοῦ διαφέροντος, ὅπερ ἀδιαλείπτως δεικνύει, μὴ λησμονήσας παρὰ τὸν βροτολοιγὸν Ἄρην καὶ τῆς Παρθένου τὴν λατρίαν ἢ Α. Β. Υ. ὁ πρῆγκιψ Νικόλαος, ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς τῆς ἐταιρείας, τῆς ἐκεῖ ἐργασίας τοῦ ὁποίου τῆς προσωπικῆς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἔργου αὐτῆς διὰ τῆς παροχῆς δαπάνης 20,000 διὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἐφέσου καὶ τῶν Κλαζομενῶν παρὰ τῆς προθυμοτάτην παρασχούσης τὴν ὑποστήριξιν Ἰπάτης Ἀρμοστείας τῆς Σμύρνης. Πρὸς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα καὶ τὸν Ὑπατον Ἀρμοστήν, τὸν καὶ μείζονα ὑλικὴν ἐνίσχυσιν ὑποσχόμενον καὶ παρασκευάζοντα εἰς τὸ μέλλον, τὸ Συμβούλιον καὶ δημοσίᾳ ἀποτείνει τὰς θερμότερας τῶν εὐχαριστιῶν.

Καὶ πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Ἐφέσου, ἥτις παρέσχε μεγίστην ὄντως συμβολὴν εἰς τὴν περὶ τῆς Βυζαντιακῆς τέχνης γνῶσιν. Αὕτη ἐξετελέσθη διὰ τοῦ ἐφόρου τῶν Βυζαντιακῶν ἀρχαιοτήτων κ. Γ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος ἠρεύνησε τὰ ἐρείπια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τοῦ κατὰ τὸν 5' αἰῶνα ἰδρυθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ μέγα προσκύνημα τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ τάφος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Τὸν ναὸν κατέστρεψαν οἱ Σελδσοῦκοι Τοῦρκοι κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα κτίσαντες ἐκ τοῦ ὑλικοῦ αὐτοῦ τῷ 1375 μέγα τέμενος τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἀιδίν Ἰσᾶ. Τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ καταλαμβάνουσιν ὅλον τὸ πλάτος τοῦ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἐφέσου Βυζαντιακοῦ Κάστρου, 132 μέτρων. Τὰ ἀποκαλυφθέντα

μέρη τοῦ ναοῦ εἰς βάθος ὅπου μέτρων, τὰ λοιπὰ εὐρήματα πάντα, ψηφιδωτὰ κλπ., δηλοῦσι σαφῶς τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐφέτος ἀπεκαλύφθη μόνον τὸ ἱερὸν βῆμα, ὠρίσθησαν δὲ καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει εἰς μῆκος τὴν ἁγίαν Σοφίαν τῆς Κων/πόλεως, ἀνέρχεται δηλ. τὸ μῆκος τούτου εἰς 120 μέτρα περίπου ἀπέναντι 93 ἐκείνης. Τὸ πλάτος ἦτο 60 μέτρων. Ὁ ναός, ἔχων καὶ ἐξωθεν τὸ σταυροειδὲς σχῆμα, ἐστεγάζετο ὑπὸ 5 τρούλλων. Ἡ μεγάλη ἀψὶς τοῦ ναοῦ, διαμέτρου 12,20, ἀπέναντι 10,08 τῆς ἁγίας Σοφίας, διασώζει πλουσίαν ὀρθομαρμάρωσιν μετὰ γλυφῶν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ σύνθρονον, οὗ σώζονται αἱ βάσεις τοῦ Ἐπισκοπικοῦ θρόνου. Πρὸ τῆς ἀψίδος ἀνεφάνη ὁ τετράεδρος κιονίσκος τῆς ἁγίας τραπέζης συγκρατούμενος διὰ σιδηρῶν γόμφων ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐδάφους τοῦ ναοῦ. Ἐκατέρωθεν τῆς ἀψίδος ὑπάρχουσι πεσσοὶ μαρμαρίνοι, ἴσως ἐκ τῶν μαρμαρίνων βαθμίδων τοῦ ἐγγύς Ἀρτεμισίου, ἀπὸ τούτων δὲ σχηματίζονται μεγαλοπρεπεῖς κιονοστοιχίαι πρὸς Δ. μέχρις ἐτέρων ἐκ τιτανολίθου κολοσσιαίων πεσσῶν περιμέτρου 16 μ. Ἐπὶ τῶν κορμῶν τῶν κιόνων ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ καὶ δεήσεις πρὸς τὸν «ἡγαπημένον θεολόγον». Ἀνευρέθησαν καὶ κιονόκρανα μετὰ ἐλίκων Ἰωνικῶν κυβοειδοῦς σώματος καὶ λίαν ταπεινῶν φύλλων ἀκάνθου ἐκατέρωθεν ἐγκολπίου. Εἰς ἀπόστασιν 9 μ. καὶ 0,50 ἀπὸ τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ ἐν μέσῳ που τῷ ναῷ, ἔνθα παλαιότερον ὁ ἄμβων, ὑπάρχει κτίσμα ἐν εἴδει Μαυσωλείου ἢ ναῖδρίου, ἀποκεκλεισμένου ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ ναοῦ διὰ τῶν πεσσῶν, τῶν τοίχων τῆς ἀψίδος καὶ τῶν κιονοστοιχιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ὑψηλὰ θωράκια. Τὸ κτίσμα τοῦτο, εἰς ὕψος 1,1/2 μέτρου διασωθέν, ἔχει διπλοῦς τοίχους μετ'

ὀρθομαρμαρώσεως καὶ τοιχογραφιῶν, ὧν ἴχνη ἐντὸς Ἐκογχῶν, σχηματιζομένων εἰς τὸ πᾶχος τοῦ δευτέρου τοίχου, μαρμαρόστρωτον διάδρομον, εἰς ὃν ὀδηγοῦσι πυλίδες ἐκατέρωθεν τοῦ μέσου κτίσματος καὶ ψηφιδωτὸν δάπεδον ἐν τῷ κέντρῳ, παρὰ τὸ ὅποιον ἀνεφάνη εἰς βάθος 1,20 ἢ ἀρχὴ κρύπτῃς. Τὸ κτίσμα τοῦτο ἀφῆθη νὰ ἐξετασθῆ κατὰ τὸ προσεχές ἔτος, διὰ τοὺς ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους μεγάλους ὄγκους. Ὁ ἀνασκάψας νομίζει, ὅτι δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εὔρεθῶμεν πρὸ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ τάφου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὑφουμένου ἐν εἴδει Μουσουλίου ἐν μέσῳ τοῦ μεγάλου ναοῦ.

Ἐνδεκάτην καὶ τελευταίαν τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τῆς ἑταιρείας, δευτέραν δὲ τῶν ἐν Ἰωνίᾳ, μετὰ λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων ἔχομεν τὴν ἐν Κλαζομεναῖς διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Γ. Π. Οἰκονόμου. Ἡ ἐργασία ἐγένετο ἐν ἀρχῇ εἰς θέσιν «*Μοναστηράκια*», μεταξὺ Σκάλας Βουρλῶν καὶ Βουρλῶν, ἔνθα κατὰ κοινὴν ἐκδοχὴν ἢ παλαιὰ τῶν Κλαζομενῶν πόλις. Ὁ τόπος ὅλος ἐκεῖ εἶνε κατεσπαρμένος δι' ὀστράκων ἀγγείων ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ τεμαχιῶν πηλίνων σαρκοφάγων, γνωστῶν ἤδη ἀπὸ ἐτῶν καὶ ἀποτελουσῶν χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἐρυθραίας ἀπὸ τῶν Βουρλῶν ἢ Βρουύλων ἄχρι τῆς θαλάσσης τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου. Ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς βάθος 0,50-0,80 ἀνεφάνη ἀθρόα σειρὰ πηλίνων σαρκοφάγων καὶ ὀστράκων ἀγγείων. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη μέγα μέρος τοῦ Νεκροταφείου μετὰ 40 περίπου σαρκοφάγων πηλίνων, κεκοσμημένων, οὐχὶ νεωτέρων ποῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ β' π. Χ. αἰῶνος. Αὗται, 2 μέτρων αἰ πλεῖσται, εἶνε ἀτάκτως τεθειμένοι, τὸ πλεῖστον δ' ἐπάλληλοι, τῶν στρωμάτων ἐξικνουμένων ἐνιαχοῦ εἰς ἕξ, ἴσως δὲ ἦσαν καὶ περισσότερα.

Τὰ εὐρήματα εἶνε πάσης προσοχῆς ἄξια. Τῶν σαρκοφάγων τὰ στόμια κεκοσμημένα ἐν ποικιλίᾳ διὰ κυματοειδῶν γραμμῶν, τριγῶνων, μαιάνδρων, ἀνθέων καὶ καλύκων λωτοῦ, τέλος διὰ συμπλεγμάτων Σφιγγῶν, λεόντων, βοῶν. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν τάφων. Ἐκαστος τάφος εἶχεν ἀνὰ ἓνα σκελετὸν, πλὴν ἐνὸς ἔχοντος δύο, καλύμματα δ' εἶχον πωρίνους λίθους. Καὶ τὰ σχήματα τῶν σαρκοφάγων ἔχουσι μεγάλην ποικιλίαν. Ἡ ὄψις τοῦ νεκροταφείου ἀλλοία ἢ ὅτι θὰ ἀνέμενε τις ἐκ τῶν γνωστῶν Κλαζομενίων σαρκοφάγων. Ἡ δὲ σύστασις τῆς νεκροπόλεως εἰκονίζει τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας τῶν ζώντων μετὰ τῆς ποικίλης περιουσιακῆς διαβαθμίσεως. Εὐρέθησαν δὲ καὶ καὶ σκαπτοὶ τάφοι ἢ λακκοειδεῖς πενιχρότεροι μετ' ἀμφορέως ἀπλοῦ. Τινὲς τῶν ἀμφορέων εἶχον τὸν πυθμένα διάτρητον, νέον τεκμήριον τοῦτο παναρχαίας συνηθείας, ἣν περιέγραψεν ἤδη ὁ ἀνασκάψας ἐν πολυτίμῳ μελέτῃ αὐτοῦ, Τρία δὲ παραδείγματα παρουσιάσθησαν ταφῆς ἐντὸς μεγάλων πίθων, ὧν εἷς περιεῖχε 4 κρανία καὶ ἡ συγκομιδὴ τῶν ὀστράκων ἀγγείων ἀρκετὰ σημαντικὴ καὶ ἀρκετὰ τὰ εἶδη τῶν ἀγγείων, ἣ δὲ διακοσμησις αὐτῶν κατὰ πρόχειρον ἐξέτασιν ἔδειξεν ὀκτῶ τρόπους. Ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς διακοσμήσεως ταῦτα ἔρχονται εἰς ἐπικύρωσιν καὶ συμπλήρωσιν δὲ τῶν τῆς Σάμου, Ῥόδου, Ναυκράτιος, Δάφνης, Χίου καὶ ἄλλων καὶ ἐνισχύουσι τὴν γνώμην περὶ τῶν Κλαζομενῶν ὡς κέντρου κεραμικοῦ εὐρυτάτης ἐπιδράσεως.

Ἐπιτυχεστάτη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐπὶ τῆς νησιδος τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου ἔρευνα. Ἐκεῖ ἀπεκαλύφθη ὡραία πλακῶστρωτος ὁδὸς μετὰ λαξευτῶν ρείθρων καὶ παροδίων οἰκιῶν Ἐφάνῃ δὲ που καὶ διχασμὸς τῆς ὁδοῦ, ὅπερ θὰ βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐρεῦνης. Πλάτος εἶχεν οὐχὶ πλέον

τῶν 4 μέτρων, ὁμοιάζει δὲ πρὸς τὴν ὁδοποιίαν τῆς Πριήνης. Τὰ ὄστρακα τῶν Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τὰ νομίσματα δεικνύουσι τοὺς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνους, ἐπιβεβαιῶν δὲ καὶ λαμπρὸν ψηφιδωτὸν ἐν τινι τῶν οἰκιῶν, εἰκονίζον ἐν στεφάνῳ τὴν Ἀμφιτρίτην ἐπὶ ἵπποκάμπου μετὰ σκῆπτρου. Τὸ ὄλον ἐν τετραγώνῳ λαμπρῶς διακοσμημένῳ, περὶ ὃ ζώνη γρυπῶν καὶ ἀνθεμίων καὶ ἑτέρα μετὰ σπειροειδοῦς μαιάνδρου. Πρὸς τὴν θύραν παράστασις τῆς Ψυχῆς ἀμυνομένης κατὰ τοῦ διὰ δόρατος πειρωμένου νὰ κεντήσῃ αὐτὴν Ἔρωτος. Καὶ ἐν ἄλλῃ οἰκίᾳ ἀνευρέθη ψηφιδωτὸν μετὰ γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως. Μετὰ τὴν σημαντικωτάτην ταύτην ἀποκάλυψιν ἐγένετο ἔρευνα ἐπὶ τῆς πρὸς Ἀ. ἀκτῆς τῆς νήσου. Ἐκεῖ ἀπεκκλύθη μέγα οἰκοδόμημα πολυτελέστατα κατεσκευασμένον. Ἔχει καὶ τοῦτο ψηφιδωτὸν ἔδαφος κατὰ τὸ πλεῖστον γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως, φθαρὲν ὅμως ἐν πολλοῖς ὑπὸ τῆς διαβρώσεως τῆς θαλάσσης. Ἡ κεντρικὴ αὐτοῦ διακόσμησις πλαισιοῦται κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς ὑπὸ κισσοῦ, κατὰ δὲ τὴν στενὴν πλευρὰν ἔχει μείζονα περιπλοκάδα κισσοῦ καὶ δύο ταῶς ἀντιμετώπους παρὰ κρατῆρα. Τὸ ὄλον εἶνε ἕξοχον εἰς κανονικότητα καὶ ἁρμονίαν καὶ ἀπαλότητα χρωμάτων. Τὸ οἰκοδόμημα φαίνεται, ὅτι ἀνήκεν εἰς εὖπορον Κλαζομένιον τῶν χρόνων τῆς Ῥωμαιοκρατουμένης Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Β. Ἀ. λόφου τῆς νησίδος ἔρευνα δὲν ὑπῆρξεν ἄγονος. Ἐκεῖ ἐφάνη οὐχὶ μεγάλων διαστάσεων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μικρᾶς σημασίας κτίσμα. Τοῦτο ἐκ πάντων τῶν περὶ τὸ σημεῖον, εἰς ὃ κεῖται, καὶ ἐκ τῶν λειψάνων αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο ἱερόν τι. Κατὰ τὴν Β. κλιτὸν τοῦ λόφου ἐφάνησαν διάφορα διαμερίσματα μικροτέρου κτίσματος. Ἐκεῖ ἐσχηματίζετο Ἀκρόπολις περιόπτου καὶ ἐξέχουσα. Μία τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν

αναφέρει ιερὸν Ἀθηνᾶς, ἴσως δὲ τοῦτο ἦτο τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου κτίσμα.

Ταῦτα τὰ περὶ τῶν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν τῆς ἐταιρείας. Πρὸς διάδοσιν δὲ τῶν ἀρχαιολογικῶν γνώσεων καὶ παρὰ τοῖς μὴ εἰδικοῖς καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ διαφέροντος ὑπὲρ τῆς Ἀρχαιολογίας κατήρτισεν ἡ ἐταιρεία καὶ διαλέξεις ἀρχαιολογικὰς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος ἐν τακτῇ ἡμέρᾳ ἐν εἶδει περιηγήσεων ἀνὰ τοὺς κυριωτέρους ἀρχαιολογικοὺς τόπους, ὧν ἐγένοντο ἤδη ἕξ, θὰ συνεχισθῇ δὲ καὶ ἡ κατὰ Πέμπτην διδασκαλία αὕτη μέχρι Μαΐου κατὰ τὸ καταρτισθὲν πρόγραμμα. Τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τῆς ἐταιρείας κριτήριον ἀρίθμηλον ἢ συρροὴ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου τοσοῦτου, ὥστε νὰ ἀρχίζῃ νὰ γίνηται σκέψις περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν πρέπει νὰ διορθωθῇ ἡ ἀνεπάρκεια τῆς αἰθούσης ταύτης.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν πρέπει νὰ παραλίπωμεν καὶ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ἐγένοντο καὶ δωρεαί πρὸς τὴν Ἐταιρείαν. Οὕτως, ἐκτὸς χρηματικῶν τοιούτων ἀρκετὰ ἐνδεικτικῶν τοῦ ζήλου τῶν προσενεγκόντων, ἡ χήρα τοῦ ἀειμνήστου ἐπιτιμίου Ἀντιπροέδρου κ. Ἐλένη Δ. Τζιβανοπούλου προσήνεγκε τὸ ὠραιότατον γραφεῖον τοῦ συζύγου αὐτῆς μετὰ τῆς ἔδρας αὐτοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς γραφεῖον τοῦ ἐκάστοτε ἀντιπροέδρου τῆς ἐταιρείας. Ἐπὶ τούτου ἐπετέθη ἡ κατάλληλος ἀναμνηστικὴ πλάξ. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ἐταιρείας προσήνεγκε πολυτιμότερον ἔργον ἡ Α. Β. Υ. ὁ πρῆγχιψ Νικόλαος τὸ τοῦ Th. Wiegand, ὁμοίως ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Δ. Π. Παππούλιας σειρὰν 23 τόμων ἐκ τῆς ἑαυτοῦ βιβλιοθήκης, ὁ κ. Ν. Ἀντωνιάδης, ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος Δ. Ἀντωνιάδου, σειρὰν μεγάλην βιβλίων, ἐν οἷς πολλὰ δυσεύρετα, ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπ' ὄνόματι καὶ εἰς μνή-

μην αὐτοῦ. Καὶ ὁ ἐν Würzburg τῆς Βαυαρίας καθηγητῆς κ. Drerup προσήνεγκεν ἱκανὸν ἀριθμὸν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Καὶ ὁ κ. Περ. Βιζουκίδης, διαπρεπῆς νομικὸς, τὰ ἐξόχως περισπούδαστα ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντα ἔργα. Πλὴν δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Νικήτα Χαβιαρᾶ προσενηχθέντων παπύρων καὶ τινων δι' ἀγορᾶς προσκτηθέντων, μέγας συντελεστῆς εἰς τὴν σύμπηξιν τῆς πρῶτον ἐν Ἑλλάδι καταρτιζομένης παπυρολογικῆς συλλογῆς ὑπὸ πρώτης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας εἶνε ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐμπορευόμενος κ. Θεόφ. Χοστέβας, εἰς ὃν ἀνήκει πᾶς ἔπαινος διὰ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ συμβολήν.

Καὶ ἐν τοῖς δημοσιεύμασιν αὐτοῖς δὲν ὑστέρησεν ἡ ἐταιρεία. Ἐντὸς μικροῦ θὰ περιέλθωσιν εἰς χεῖρας ὑμῶν τὰ Πρακτικὰ 4 ἐτῶν ἀπὸ 1916-1919 ἐν ἐνὶ τεύχει δημοσιεύόμενα, βραδύναντα δὲ διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους λόγους καὶ διὰ τὴν βραδεῖαν παράδοσιν αὐτῶν καὶ τὰς ἄλλας τυπογραφικὰς δυσχερείας καὶ ἀνωμαλίας. Εὐθύς δὲ κατόπιν ἐκδοθήσονται τὰ τοῦ 1920 καὶ 1921 εἰς ἴδιον τεῦχος ἐκάτερον, ἔτοιμα καθ' ὅλα. Τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος συνεπληρώθη καὶ ὁ 19ος τόμος. Ἐξέδωκε δ' ἡ Ἐταιρεία καὶ τὴν περισπούδαστον διατριβὴν τοῦ κ. Γ. Π. Οἰκονόμου «De profusionun receptaculis sepulcralibus», ἥς ἡ ἐπιχειρηματολογία πλουτίζεται, ὡς ἠκούσατε, καὶ ἐκ τῶν ἐν Κλαζομεναῖς καὶ ἐκ τῶν ἐν Ἀλυζία ἀνασκαφῶν.

Ταῦτα εἶνε τὰ πεπραγμένα τοῦ λήξαντος ἔτους, μαρτυροῦντα περιτράνως, ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἰδίᾳ, ζωῆν, ἀκμὴν, δρᾶσιν καὶ εὐρωστίαν καὶ δύναμιν ἀποπνεύσαν πανταχόθεν ἐκ τοῦ ἀναζωογονηθέντος περιβάλλοντος τῆς ἐταιρείας, καταδεικνύοντα δὲ λυσιτελεστάτην τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐργασίας καὶ μεγάλα τὰ ἐπιστημονικὰ πορί-

σματα, ὡς ἠκούσατε, καὶ διδακτικώτατα. Τὸ Συμβούλιον, ἔχον ὑπ' ὄψει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰ συμφέροντα καὶ τὸν μέγαν προορισμὸν τῆς γεραρᾶς ἐταιρείας, προσεπάθησε νὰ φανῇ ἀντάξιον τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἱερᾶς ἐντολῆς καὶ ἐν ἀγαστῇ ὁμολογουμένως ὁμοφροσύνη καὶ ὁμοθύμῳ συμπνοίᾳ καὶ ἐναμίλλῳ δεικνυομένῳ ζήλῳ καὶ ἀγάπῃ πρὸς τὸ πολύτιμον ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐν σθεναρωτάτῃ ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασι στάσει, ἐχώρησεν ἐπὶ τὰ πρόσωδ' ὀρθοτομοῦν τὸν λόγον τῆς ἐπιστήμης καὶ ἔχον τὴν πεποιθῆσιν, ὅτι οὕτως ἐργαζόμενον βαίνει ἀπαρεγκλίτως πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ τῆς ἐταιρείας σκοποῦ, τὸσον στενωῶς, τὸσον ἀδιασπᾶστως συνδεδεμένου πρὸς τὴν ἰδέαν, πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, ἀφ' οὗ μάλιστα βλέπει προφανέστατα μεθ' ὅσης εὐμενείας καὶ διαφέροντος ἤρχισε νὰ παρακολουθῆται τὸ ἐθνικώτατον ἔργον αὐτῆς, ἀφ' οὗ προεκάλεσε τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς ἀγαπῶντος τὴν προγονικὴν δόξαν, ἀφ' οὗ κατανοεῖ προαγομένην τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν πάντων τῶν φιλαρχαίων.

**ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ**

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΠΕΡΙ ΤΟ ΛΥΣΙΚΡΑΤΕΙΟΝ

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένετο μικρά τις περὶ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον ἀνασκαφή, ἧς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦν ἡ ἐξερεύνησις ὁλοκλήρου τοῦ ἐλευθέρου πέριξ τοῦ μνημείου χώρου καὶ ἡ ἀνεύρεσις τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ Τριπόδων. Καὶ ἐν πρώτοις ἀνέσκαψα περὶ τὸ πρὸς Β. τοῦ Λυσικρατείου μέγα ἐξ ὀγκολίθων τετράπλευρον κτίσμα, ὅπερ εἶνε θεμέλιον ὁμοίου χορηγικοῦ μνημείου ἢ ἴσως καὶ μικροῦ τινος ναοῦ, οἷους ἀναφέρει ἐκεῖ ὁ Παυσανίας. Διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἐξηκριβώθησαν αἱ διαστάσεις αὐτοῦ καὶ ἡ καθ' ἕκαστα οἰκοδομία τοῦ θεμελίου. Εἶτα ἀνεσκάψαμεν πρὸς τὴν ἀντίθετον πλευρὰν, τὴν μεσημβρινήν, τοῦ Λυσικρατείου μνημείου, ἀπεκαλύψαμεν δ' ἐκεῖ δύο κατὰ σειρὰν καὶ ἐν εὐθυγραμμίᾳ πρὸς τὰ δύο ἀνωτέρω μνημεῖα κείμενα θεμέλια ἐξ ὀγκολίθων, ἅτινα θ' ἀνῆκον ἀσφαλῶς εἰς παραπλήσια πρὸς τὸ Λυσικράτειον χορηγικὰ μνημεῖα, ἐξ ὧν καὶ ἡ περιώνυμος ὁδὸς *Τριπόδων* ἐπωνομάσθη. Ἐκ τῆς ὀλης διατάξεως τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων μνημείων ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη διήρχετο ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς αὐτῶν, τοῦτο ἄλλως τε ἐδηλοῦτο καὶ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὴν τὴν πλευρὰν ἐπιμελημένης ἐξεργασίας τῶν ἀνατολικῶν προσόψεων τῶν εἰρημένων μνημείων.

Ὅντως δὲ ἀνασκάψαντες εἰς βάθος τριῶν μέτρων περίπου ἀπεκαλύψαμεν λιθόστρωτον ὁδόν, ἣτις δὲν δύναται νὰ ἦ ἄλλη τις ἢ ἡ περιώνυμος καὶ περικαλλεστάτη τῶν Τριπόδων λεωφόρος, δι' ἧς κατηυθύνοντο ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκ τῆς Ἀγορᾶς πρὸς τὸν ἱερὸν τοῦ Διονύσου περίβολον.

Ἴνα μάλιστα ἐξακριβώσωμεν ποῦ ἀκριβῶς ἐν αὐτῇ ἀπέληγεν ἡ εἰρημένη ὁδός, ἀνεσκάψαμεν πολλαχοῦ ἐν τῷ ἱερῷ

τούτῃ περιδόλῳ καὶ δὲν ἀνεύρομεν μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἀπεκαλύψαμεν ἀφ' ἐνὸς μὲν *τιμῆμα πολυγωνικοῦ τείχους*, ὅπερ θ' ἀπετέλει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα μέρος τοῦ Διονυσιακοῦ ἱεροῦ περιδόλου, ἀφ' ἐτέρου δὲ *τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους*, ἀκριδῶς ὀπισθεν τοῦ Ἀνατολικοῦ ἀναλήμματος τοῦ Θεάτρου τοῦ Διονύσου. Οὕτω δὲ ὅλως ἀπροσδοκῆτως ἐπιστοποιήθη, καὶ δὴ κατὰ τὸν περιφανέστατον τρόπον, ἢ ταυτότης τοῦ περιφήμου τούτου Ὁδείου, οὗ ἡμεῖς πρῶτοι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπεδείξαμεν ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας τὴν ἐκεῖ ὑπαρξίν, συγχρόνως δὲ ἐξηγήθη καὶ ἡ ἀνεξήγητος μέχρι τοῦδε ἐντομή, ἣν σχηματίζει τὸ ἀνάλημμα τοῦ Θεάτρου κατὰ τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν.

Ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ Λυσικρατείου ἀνευρέθησαν ἀλλεπάλληλοι ὄχθοι καὶ ὕδραγωγεῖα ῥωμαϊκῶν καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων, ὡς καὶ τινὰ τῆς τουρκοκρατίας, ἐπίσης δὲ καὶ πολλοὶ χριστιανικοὶ τάφοι, ὧν δύο κυλινδροειδεῖς εὐμεγέθεις ὡς ὀστεοθῆκαι χρησιμοποιοιθέντες.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΤΟ ὉΔΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Ἐφέτος δὲν ἐσκόπουν νὰ συνεχίσω τὰς ἐν τῷ Ὁδείῳ τοῦ Περικλέους ἀνασκαφὰς ἡμῶν, ἅς ἀπὸ τοῦ 1914 ἠρξάμεθα, διότι ὁ χῶρος, ὃν κατελάμβανον αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολ. ἑταιρείας ἐξαγορασθεῖσαι τρεῖς μικραὶ οἰκίαι, ἅς κατεδαφίσαντες ἐξηρευνήσαμεν διὰ σκαφῆς ὀλόκληρον μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, καὶ οὕτω δὲν ἔμεινε πλέον ἐλεύθερος χῶρος πρὸς περαιτέρω ἀνασκαφήν· ἀνάγκη ἔθεν νὰ ἀπαλλοτριωθῶσι δύο ἕτεραι μικραὶ οἰκίαι πρὸς πλήρη ἀποκάλυψιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου ἡμίσεως τοῦ ἀποκαλυφθέντος κτηρίου.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῆς ἡμῶν ὑπῆρξαν, ὡς γνωστὸν, λίαν ἱκανοποιητικά. Ἀπεκαλύφθη τὸ ἡμισυ μέρος τοῦ Ὁδείου, ἦτοι τὸ ἡμιου πελωρίας αἰθούσης καὶ οὐχὶ στοᾶς, ὡς ἐνομίζετο, οἰκοδομήματος τετραγώνου μετὰ τῆς βορειανατολικῆς, γωνίας καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ μῆκος τοῦ κτιρίου, 60 περίπου μέτρ. μήκους καὶ μέγα μέρος τῆς Β Δ πλευρᾶς. Αἱ πλευραὶ τῆς αἰθούσης σώζονται εἰς ὕψος 3 μετρῶν, ἐκτισμέναι διὰ πειραϊκῶν λίθων ἰσοδομικοῦ τρόπου καὶ ἦσαν ἐπενδεδυμέναι ἔσθθεν διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, ὧν ἀρκετὸ ὃ μέρος διεσώθη. Ἄνωθεν τοῦ τοίχου τούτου διήρχετο τὸ διάζωμα καὶ ὀπισθεν τούτου ἦσαν αἱ σειραὶ τῶν ἐδωλίων τῶν ἀκροατῶν, ὡς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῆς Πριήνης καὶ τῷ ἐν Μεγαλοπόλει θεάτρῳ.

Ἀπεκαλύψαμεν ἐπίσης τὰ θεμέλια τῆς ἀνατολικῆς εἰσόδου, προφανῶς τοῦ Προπύλου, δι' οὗ συνεκοινῶναι μετὰ τῆς ὀρχήστρας τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀνδοκίδης, ὅτι διὰ τοῦ Προπύλου τούτου κατήλθον οἱ συνωμόται εἰς τὴν ὀρχήστρην.

Τὸ Ὁδεῖον συνείχετο μετὰ τοῦ θεάτρου, εἰσεχώρει μάλιστα ἢ ΒΔ. πλευρά. Οὕτω χάριν αὐτοῦ ἐθυσίασθη κατὰ τὸ Ν'Α ἄκρον αὐτοῦ σπουδαῖον μέρος αὐτοῦ τοῦ θεάτρου, ἦτοι τὸ ἄνω ἡμισυ τριῶν ἐκ τῶν κερκίδων αὐτοῦ.

Οἱ ἐπισκεφθέντες τὰς ἀνασκαφὰς ἡμῶν ἐγκριτοὶ ἀρχαιολόγοι κ. κ. Καβδαδίας, Ὁρλάνδος Picard, Karo, Knackfuss, Σδορῶνος, Wace, Walter, Δραγάτσης, Λεονάρδος καὶ ἄλλοι συνεφώνησαν μὲ τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι τὸ ἀνακαλυφθὲν οἰκοδόμημα εἶναι ὄντως τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους. Ἰπῆρχον ὅμως καὶ τινες ἀντιφρονούντος ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, διότι ἐφαντάζοντο αὐτὸ περιφερὲς καὶ οὐχὶ τετράγωνον.

Ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἦν «πολύεδρον καὶ πολύστυλον, τῆ δ' ἐρέψει περικλινὲς καὶ κάταντες ἐκ μιᾶς κορυφῆς πεποιημένον, εἰκόνα λέγεσθαι γενέσθαι μίμημα τῆς βασιλικῆς σκηνῆς.»

Ἄρα μόνον κατὰ τὴν ὄροφὴν λέγει, ὅτι συνέκλινε κατ' ἀπομίμησιν τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἐν ᾗ τὸ λοιπὸν οἰκοδόμημα ἦν τετράγωνον, καὶ τοιοῦτον ἀπεκάλυψαν αἱ ἀνασκαφαί.

Οὕτω διηρημέναι ἦσαν αἱ γνώμαι τῶν ἀρχαιολόγων ὅτε τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ὁ ἄλλοτε διευθυντὴς τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου διαπρεπῆς ἀρχιτέκτων ἀρχαιολόγος καθηγητῆς κ. Dörpfeld, διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐνταῦθα, ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀνασκαφὰς ἡμῶν, συνεφώνησε μὲ τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι ὄντως τὸ ὑφ' ἡμῶν ἀνασκαφὲν καὶ ἀποκαλυφθὲν τετράγωνον οἰκοδόμημα εἶναι αὐτὸ τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους. Μοι ὑπέβαλε δὲ καὶ ἐκθεσιν μετὰ σχεδιαγράμματος, ἣν θέλομεν δημοσιεύσει ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι.

Ἡ γνώμη τοῦ Dörpfeld βαρύνει πολὺ καὶ θεωρεῖται αὐθεντία εἰς τὰ ἀρχαιεκτονικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ τῆς ἀρμοδιότητός του ζητήματα, θέτουσα οὕτω τέρμα εἰς τὰς ἀντιρρήσεις τῶν ὀλίγων ἔτι ἀντιφρονούντων.

Τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Dörpfeld σκάφαντες βαθύτερον ἐντὸς τῆς αἰθούσης εὐρομεν τὰς βάσεις, ἐφ' ὧν ἴσταντο οἱ ὑποδοστάζοντες τὴν στέγην τοῦ οἰκοδομήματος κίονες, οἵτινες ἦσαν μαρμάρινοι. Εὐρομεν μέχρι τοῦδε τέσσαρας κατὰ χώραν,

ἄλλων δὲ ἐσημειώσαμεν τὰς θέσεις, διότι εἶχον ἀφαιρεθῆ ἤδη ἐν παλαιαῖς χρόνοις.

Ἀπέχουσιν αἱ βάσεις τῶν κίωνων τούτων 6 μέτρα εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἅπ' ἀλλήλων καὶ εἰς 6 στοίχους, ἐξ ὧν ὑπολογίζομεν ὅτι θὰ ἦσαν 36 ἐν ὄλῳ.

Τὸ βραχυῶδες τῆς αἰθούσης ἔδαφος εὔρομεν χαμηλότερον καὶ τῆς εὐθυνηρίας τοῦ κτιρίου κατὰ 0, 10 καὶ τοῦτο λόγῳ ἀφαιρέσεως τῶν πλακῶν, δι' ὧν τὸ πάλαι ἡ αἴθουσα ἦν ἐπεστρωμένη, ὡς ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ὑπεστηρίξαμεν. Αἱ ἀφαιρεθεῖσαι πλάκες τίς οἶδε ἂν μετεβλήθησαν εἰς ἄσβεστον, διότι ἡ εὐρεσις ἐνταῦθα τριῶν ἄσβεστοκμίνων ἐξηγεῖ τὴν ἐπελθοῦσαν μεγάλην καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν, ἣν ὑπέστη τὸ πολυπαθὲς οἰκοδόμημα. Ἀρκετὰ τεμάχια τῶν πλακῶν τούτων ὡς καὶ κίωνων εὔρομεν ἡμικεκαυμένα ἐν μέσῳ πυκνοῦ στρώματος ἐλαιοπυρήνων, οἷτινες ὡς καύσιμος ὕλη ἐτίθεντο ἐκεῖ, ἢ καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς ἄλλα μεταγενεστέρων χρόνων οἰκοδομήματα.

Ἐκ τῆς εὐρέσεως τῶν κίωνων τούτων πιστοῦται, ὅτι καὶ ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου κατὰ τὰς ἀνκασκὰς τοῦ 1862 εὔρεθεις κίων, ὁ φέρων ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν βασιλέα Ἀριοβαρζάνην διὰ τὰς πρὸς τὴν πόλιν προσφερθείσας μεγάλας αὐτοῦ εὐεργεσίας, προέρχεται ἐκ τῶν κίωνων αὐτοῦ τοῦ Ὁδείου, ὡς ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέσαμεν. Ἐπὶ τοῦ κίονος τούτου ἴστατο αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀριοβαρζάνου, οὗ ἡμεῖς εὔρομεν τὴν δαφνοστεφῆ αὐτοῦ κεφαλὴν, ὡς δεικνύει ἡ τελεία ὁμοιότης αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνα τοῦ βασιλέως τούτου.

Ταῦτα ἔχω νὰ ἐκθέσω διὰ τὰς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐργασίας ἡμῶν ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τοῦ Περικλέους.

Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ ΣΚΑΦΑΙ

Ἐφ' ἔτος ἐπανελήφθη ἡ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ χειμάρρου ὄχθης σκαφικὴ ἔρευνα, ἀπεκαλύφθησαν δὲ οἱ χώροι 50 καὶ 51 (ΑΕ 1919 100 εἰκ. 2) καὶ τὸ νοτόθεν τοῦ 26. Ἐν τῷ χώρῳ 77 δυσμότεν τοῦ θυρώματος ξ ἀπεκαλύφθη βαθύτερον ἕτερον θύρωμα (δικλῆς ἀρχαιότερον), ὄπερ, καθάπερ καὶ τὸ ξ ἀνεώγето πρὸς δυσμάς. Ἔτι δὲ ἠρευνήθησαν τὰ κατὰ τὴν ἐξ ἀνατολῶν πομπικὴν ὁδὸν 85· ἡ ὁδὸς αὕτη, πάνυ εὐρεῖα τὸ πρῶτον φερόμενη, ἀνατολόθεν μὲν τοῦ χώρου 87 ἐπεκάμπτετο καθέτως πρὸς βορρᾶν καὶ διήκουσα ἀνατολόθεν τῶν χώρων 87-91 καὶ τῆς κρήνης 62 (ΑΕ 1918 111 κέ) ἤγε διὰ γεφύρας πρὸς τὸν βωμόν καὶ τὸν ναόν, νοτόθεν δὲ τοῦ 86.

Νοτόθεν τῆς ὁδοῦ 85 ἀποκαλύπτονται καὶ ἐπὶ τῆς κλειτύος τοῦ ὄρουσ οἰκοδομήματα· ἐν τινι τούτων δύο τοῖχοι ἔφερον κονιάμα, ὄπερ ἔστιν ὄπου ὅσον ἐπὶ 1 70 ἀπὸ τοῦ δαπέδου σφζόμενον διήρητο εἰς ἐπαλλήλους μετὰ καθέτων ἐντομῶν ζώνας (πρὸ περὶ τοῦ χώρου 48 ἐν Α Ε 1919 101α), ὧν ἡ κάτω, λευκὴ οὔσα, ὕψ. 1 15, ἐπιστέφεται ὑπὸ προέχοντος διαζώματος ὑπομέλανος, ὕψ. 0 20, ὑπὲρ δὲ τὸ διάζωμα τὰ μὲν ἦσαν λευκά, τὰ δὲ ἐρυθρῷ καὶ ὑπομέλανι καὶ κιτρίνῳ ἐπικεχρωσμένα μετ' ἐπαλλήλων καὶ καθέτων ἐντομῶν, ἀπλῶν ἢ καὶ περιτένειαν ἀποτελουσῶν· ἄνω δὲ πρὸς τῇ ὀροφῇ περιέθεε τοὺς τοίχους, ὡς ἐξ ἀποπεπτωκότων κλασμάτων εἰκάσαι, εὔτεχρον ἐκ κονιάματος γείσον. Ἡ τῶν χώρων τούτων σκαφικὴ ἔρευνα δὲν ἐπερατώθη.

Σκαφικὴ διάπειρα ἐγένετο καὶ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς τοῦ χειμάρρου ὄχθης βορρᾶθεν τοῦ ναοῦ, ἀπεκαλύφθησαν δὲ κτίσματὰ τινα, ἐν οἷς ἠδρέθη καὶ πηλίνη κεραμῆς ἡγεμῶν φέρουσα

ἀνθέμιον καὶ Βοιωτικὴν ἀσπίδα, τῆς πΧ 3ης ἑκατονταετηρίδος.

Τῶν ἄλλων εὐρημάτων μνημονευθήτω μήτρα πηλίνη σατυρικοῦ προσώπου (δαίμονος μακροπώγωνος), ὅσον ἐπὶ πυραύνων ἀπαντᾷ (πρβ. *Conze Jahrbuch* 1890 118 κέ, *Winter Jahrbuch* 1897 160 κέ, κλπ)· μήτρα πηλίνη λύχνου· πλίνθος πηλίνη φέρουσα σφραγίδα ἐπὶ τὰ λαϊὰ ἐντετυπωμένην, τῆς πΧ 3ης ἑκατονταετηρίδος: Ἀμφιαρέου· ἐπιγραφῶν ἀποτμήματα φέροντα ἀναγρσφᾶς ἱερῶν ἀγγείων καὶ σκευῶν καὶ ἀναθημάτων, ἐν οἷς καὶ ψυκτήρ, κρατήρ, θυμιατήριον, κάδοι, χύτραι. Νομίσματα δὲ ἠυρέθησαν 78 (᾽Ωρωπίων, Βοιωτῶν, ᾽Αθηναίων, Μεγαρέων, Θασίων κλπ), ἃ καὶ κομισθέντα εἰς ᾽Αθήνας κετετέθησαν ἐν τῇ νομισματικῇ μουσεῖῳ.

B. ΔΕΟΝΑΡΔΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ
ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Τὰ πορίσματα τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν τοῦ ἐν Θήβαις ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐδημοσιεύθησαν ἐν *ΑΕ* 1909 σ. 57 ἐξ. *ΠΑΕ* 1911 σ. 143 ἐξ. καὶ 1913 σ. 85 ἐξ. *ΑΔ* 1917 (Α. Δ. Κεραμοπούλλου «Θηβαϊκά») σ. 338 ἐξ. Κατὰ τὸ λήξαν ἀρτίως ἔτος 1921 μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῆς ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἀπαλλοτριωθείσης οἰκίας τοῦ Θ. Λ. Θωμᾶ ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφή πρὸς βορρᾶν τοῦ ἤδη πρότερον ἀνεσκαμμένου μέρους. Ἐὰν δ' ἀριθμῶμεν τὰ ἀνασκαφέντα διαμερίσματα ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν ὁδὸν Πινδάρου δωματίου, ἔνθα εὑρέθησαν καὶ εἰκονίζονται οἱ πέντε ἑτερόστομοι ἀμφορεῖς ἐν τῇ εἰκ. 5 *ΑΕ* 1909 σ. 67, ἀπεκαλύφθησαν ἐφέτος τὰ ἐξῆς: 1) ἐκαθαρίσθη ὀλόκληρον τὸ δωμάτιον τοῦτο συλλεγέντων ὀστράκων τινῶν καὶ πολλῶν θραυσμάτων ἀγγείων ἢ ἀγγείου λιθίνου μεγάλου, οὗ εἶχεν εὑρεθῆ ὁ πυθμὴν *ΑΕ* ἐν ἀ. 102) ὡς καὶ θραύσματα τῆς λιθίνης ζυφοφόρου (ὄρα αὐτόθι ἐπίσης) 2) ἐκαθαρίσθη τὸ ἀμέσως πρὸς Δ συνεχόμενον δωμάτιον, ἔνθα συνελέγησαν ὀστρακα ἴσως 30 περίπου ἑτεροστόμων ἀμφορέων καὶ εἰς ἀκέραιος. 3) Περαιτέρω ἦτο μικρὸς χῶρος τετράγωνος, ὃν δὲν ἀξίζει νὰ ὀνομάσω δωμάτιον καὶ ὅστις οὐδὲν λείψανον ἀγγείου ἢ ἄλλου τινὸς σκεύους ἔσφζεν. Ἦτο ὁμοῦς ἄθικτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πυρκαϊᾶς καὶ εἶχε καὶ αὐτὸς δοκοὺς κεκαυμένας (διεῦθونسι ἀπὸ Β πρὸς Ν) ἐπὶ τοῦ στρώματος τῆς κεραμίτιδος γῆς. 4) Ἀριστερὰ τούτου τοῦ χώρου ἀνεσκαφή ἢ συνέχεια τοῦ στενοῦ διαδρόμου κατὰ μῆκος τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων καὶ συνελέγησαν συντετριμμένα ἀγ-

γεία έτερόστομα, ύψίποδες κύλικες και πινάκια άπλωτά. Εισ-
 δύσαντες δέ και υπό την ΒΔ γωνίαν του δαπέδου του δωμα-
 τίου, έν φ εύρέθησαν τά τοιχογραφήματα, έξηγάγομεν και
 άλλα τινά. 'Ο διάδρομος τερματίζεται ένταυθα είς τόν δυτι-
 κόν τοίχον του άνακτόρου, ού έξω εύρέθη ό άγγειοπλαστικός
 κλίβανος. 'Αλλά 5) πρός Β συνεχίζεται παραπλεύρως του τοί-
 χου εκείνου στενότερος και περιέχων άγγεία έτερόστομα κυ-
 ρίως, ών όμως πολλά μέρη θά λείπωσι διότι τó ήμισυ του
 διαδρόμου, τó δυτικόν, κατεστράφη υπό νεωτέρου σιρού,
 όστις και τόν δυτικόν τοίχον του άνακτόρου έβλαψε 6)
 'Ετέρωθι του άνω εύρημάτων τετραγώνου χώρου κάμπτεται
 πάλιν πρός Α ό διάδρομος (τής πρός Β συνεχείας φρασσομέ-
 νης υπό παχυτάτου, ίσως συνθέτου, τοίχου έν τῷ σώματι του
 όποιου είχεν όρυχθῆ επί τουρκοκρατίας βόθρος άποπάτου) και
 έν τῷ μικρῷ άθλίκτῳ μέρει αύτου ένταυθα συνελέγησαν περι-
 τούς όγδοήκοντα έτερόστομοι άμφορείς, ών δύο άκέραιοι και
 φέροντες επί τῆς κοιλίας έπιγραφάς διά γραφῆς άδιαγνώστου
 αλλά συγγενούς πρός τās κρητικάς. Τοιαύτα άγγεία ύπάρ-
 χουσι και άλλα έν τῇ άποθήκῃ ταύτῃ του άνακτόρου, αλλά
 είνε συντετριμμένα και άπλυτα και όπως έξήχθησαν εκ τῆς
 θέσεως έν ἧ έπεσον και ύπέστησαν τήν επίδρασιν φοβεροῦ
 πυρός. Τά άγγεία πάντα προϊόντα του έργαστηρίου του άνα-
 κτόρου είνε κοινά και ἦσαν πρός έμπορίαν πιθανώτατα προω-
 ρισμένα. Είνε διά ζωνών άπλῶς κεκοσμημένα και στεροῦνται
 καλλιτεχνικῆς αξίας. 7) 'Εντεθεν θύρα ἢ άνοιγμα θυροειδές
 άγει είς έπιμήκη αίθουσαν, έν ἧ συνελέξαμεν όστρακα άγ-
 γείων άραιά. 8) Πρός Δ τῆς αίθούσης ταύτης έξετεινετο άλλη
 όμοία πιθανῶς, αλλά ἡ έπιγενομένη ένταυθα άνατροπή και
 καταστροφή συναπώλεσε και τούς τοίχους του οίκοδομή-
 ματος. 9) Πρός 'Α όμως άνοίγεται μεγάλη θύρα άγούσα είς έπι-
 φανέστατον διαμέρισμα του άνακτόρου, είς τó μέγαρον. "Αν
 ξυθυμηθῶμεν, ότι είς τó δωμάτιον τῶν τοιχογραφημάτων και
 τά δύο πρός Δ αύτου κείμενα κυρίως εύρέθησαν πολλά γυναι-
 κεία κοσμήματτα (όρμοι εκ ψηφίδων, χρυσά κοσμήματτα κλ.),

οἶα ἐλλείπουσιν ἐντελῶς κατὰ τὴν περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος γειτονίαν, δυνάμεθα ἄδεῶς νὰ λέγωμεν ὅτι πρόκειται περὶ μεγάρου τῶν ἀνδρῶν. Δυστυχῶς εἶνε τοῦτο κατεστραμμένον ὑπὸ τῆς ὁδοῦ Πινδάρου, τμηθείσης βαθύτερον καὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου. Ἐσώθη μόνον ἡ ΝΔ γωνία καὶ ὁ δυτικὸς τοῖχος μετὰ τῆς πύλης εἰς τὸ σύνθητες μικρὸν ὕψος. Ὁ τοῖχος οὗτος εἶνε ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ κτηρίου ἐκ κοινῶν λίθων ἐκτισμένος καὶ πρὸς Β τῆς εἰρημένης θύρας λεπτότερος ἢ κατὰ τὴν γωνίαν. Ὁ νότιος ὁμοῦ τοῖχος, οὗ μέρος σφύζεται ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ γωνίαν, εἶνε ἐκ πελεκητῶν δόμων πώρου· χωρίζονται δ' οἱ δόμοι διὰ κενοῦ νῦν χώρου ὀριζοντίου καλῶς γωνιασμένου, ὅστις ἐπληροῦτο ἄλλοτε ὑπὸ δοκῶν τετραγώνων ἀποτελουσῶν ξυλοδεσίαν τῶν τοίχων, καθὼς συμβαίνει ἐν τῷ μεγάρῳ τῶν Μυκηνῶν.

Τὸ ἀξιολογώτατον τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης εἶνε βεβαίως τὰ ἀγγεῖα μετ' ἐπιγραφῶν. Εἰς τί θὰ ἀγάγη ἡ μελέτη αὐτῶν, ἅς μὴ βιαζώμεθα νὰ προλέγωμεν· ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι ἡ παράδοσις ἢ συνδέουσα τὸ ὄνομα τοῦ Κάδμου πρὸς τὰ γράμματα δὲν εἶνε ἐντελῶς μῦθος, ὡς οὐδ' ἡ ἄλλη ἢ λέγουσα περὶ τοῦ ὄρου τῆς Ἀρμονίας ἀφ' οὗ τόσας χιλιάδας ψηφίδων ἐξ ὄρων εὔρομεν ἐν τῷ ἀνακτόρῳ.

Ἡ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ παρουσία ἀποθηκῶν πλήρων βιομηχανικῶν προϊόντων ἐργαστηρίου ἰδιοκτῆτου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, δηλοῖ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐφρόντιζε νὰ αὐξάνῃ τὰ εἰσοδήματα αὐτοῦ δι' ἐπιχειρήσεων βιομηχανικῶν καὶ ἐμπορικῶν, ἢ δὲ γειννιάσις τῶν ἀποθηκῶν πρὸς τὸ μέγαρον καὶ κατὰ μῆκος τοῦ διαδρόμου, ὅστις ἤγεν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸν γυναικῶνα, δηλοῖ ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἀνემειγνύετο καὶ εἰς τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων τούτων.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΠΑΓΑΣΩΝ

Μετὰ ὑπερτριετῆ διακοπὴν ἐξεκολούθησα κατὰ τοὺς δύο προτελευταίους μῆνας τοῦ ἔτους τούτου τὰς ἐν Δημητριάδι— Παγασαῖς ἀνασκαφὰς ἐντολῇ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνεζήτησα τὴν εὐρεσιν τοῦ πλουσίου νεκροταφείου τῆς Δημητριάδος καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναφερόμενον ἐν αὐτῷ τάφον τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς πόλεως βασιλέως Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐξηρέυνησα τὸ ὑπ' ἐμοῦ πρὸ ἐτῶν ἀνακαλυφθὲν μέγα νεκροταφεῖον νοτιῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως παρὰ τὰ σήμερον «Καλύδια Ἀλυκῶν» καλούμενα. Ἐκ τῶν ὑπερπεντήκοντα ὁμῶς ἀποκαλυφθέντων τάφων τῆς Γ' καὶ ἐντεῦθεν π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μικροῦ λόγου ἄξια εὐρήματα ἦλθον ἐκ φῶς, ἐν οἷς ἄγλυφα χαλκᾶ κάτοπτρα, πήλινα ἀγγεῖα καὶ ἀγαλμάτια κοινοῦ τύπου, πλὴν ἐνὸς παριστῶντος θεράπαιναν κρατοῦσαν κάτοπτρον, καὶ τινὰ χρυσώματα πτωχᾶ, κατατεθέντα ἐν τῷ μουσεῖῳ Βόλου. Ἄλλ' ἐξηκρίβωσα, ὅτι παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ὑπάρχει μέγας ἐπιμήκης τύμβος, ὅστις δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ ἐνέχη τὸν ζητούμενον βασιλικὸν τάφον. Καὶ ἐπεχείρησα μὲν τὴν ἐξερεύνησιν αὐτοῦ ἐφέτος, ἀλλὰ τὸ ἔργον μου ἔμεινεν ἡμιτελές, ἀπαιτουμένης πρὸς περάτωσιν αὐτοῦ μείζονος δαπάνης. Ἐπίσης ἀνεζήτησα τὸν ἐκεῖ που εἰκαζόμενον ναὸν τῆς Πασικράτας, γνωστὸν ἐκ προγενεστέρων εὐρημάτων μου ἀξιολογωτάτων· νομίζω δὲ ὅτι εὗρον τὰ ἴχνη αὐτοῦ εἰς τὸ ὕψωμα τὸ ὑπερκείμενον τοῦ μνημονευθέντος τύμβου, ὅπερ κατέχεται ὑπὸ βυζαντιακοῦ κτίσματος καὶ μεγάλων κεκονιαμένων χριστιανικῶν τάφων μηδὲν ἐνεχόντων. Καὶ τοῦ ναοῦ τούτου ἡ ἀποκάλυψις ἀπαιτεῖ σημαντικὴν δαπάνην. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐρευνῶν τούτων ἀνεῦρον πολλὰ βάθρα

καὶ τινὰς στήλας ἐπιτυμβίους μετ' ἀναγλύφων καὶ ἐπιγραφῶν λόγου ἀξίων. Τέλος ἐβεβαίωσα διὰ δοκιμαστικῆς σκαφῆς, ὅτι ἕτερος μέγας πύργος ἐνέχει πολυαριθμοὺς ἐγχρόμους στήλας· ἐπειδὴ ὅμως ἢ μὲν ἀποκάλυψις αὐτοῦ ἀπαιτεῖ σήμερον μεγάλην δαπάνην, χῶρος δὲν ἐν τῷ μουσεῖῳ Βόλου πρὸς τοποθέτησιν αὐτῶν δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀνέβαλον τὴν ἐξαγωγήν αὐτῶν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον.

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΑΛΥΖΙΑ

Ἡ ἐφετινὴ ἐνταῦθα ἀνασκαφὴ τοῦ κατὰ τὸν λιμένα τοῦ Ἡρακλέους ἡρώου ἐπερατώθη πρὸ ὀλίγου. Τὸ ἔργον δὲν ὑπῆρξεν εὐκολον ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν κακοκαιρίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς μονίμους φυσικὰς δυσχερείας τοῦ τόπου. Ἐπειδὴ τὸ ἐρείπιον ἀπέχει 20 περίπου μέτρα ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἦτις ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος ὑψώθη, ὡς πανταχοῦ κατὰ τὴν Μεσόγειον, τὸ ὑπὸ τῶν παλαιῶν πατούμενον ἔδαφος εὐρίσκεται συχνάκις ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὰ ἐρευνώμενα κτίσματα καὶ οἱ λίθοι κατακλύζονται εἰς τὸ βάθος ὑπὸ τῶν ὑψηλότερον σήμερον βρόντων ὑδάτων. Παρὰ τὰς δυσκολίας ταύτας ἡρευνήθη ὀριστικῶς ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν νοτιὰ πλευρὰ τοῦ μνημείου καὶ νέας ἐκερδίσσαμεν ἐνδείξεις, ὡς πρὸς τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος.

Ἡ προπέρουσι γενομένη ἀνασκαφὴ τῆς ἐταιρείας κατέδειξεν, ὅτι ὁ παρὰ τὸν Ἡράκλειον λιμένα τῆς Ἀλυζίας γνωστὸς σωρὸς μαρμάρων δὲν ἀνήκειν, ὡς ὑπετίθετο εἰς τὸ περίφημον διὰ τὰ ἐκεῖ ἀνατεθέντα ἔργα τοῦ Λυσίππου ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' εἰς μέγα ἐπιτάφιον μνημεῖον τοῦ β' μ. Χ. αἰῶνος. Ἀλλ' ὅμως συγχρόνως ὑπεδείχθη τότε, ὅτι ὁ νεώτερος τάφος ἐγένετο δαπάναις τοῦ ἀρχαίου Ἡρακλείου, διότι μερικὰ ἐκ τῶν μαρμάρων παρουσίαζον ὀπισθεν καλλίστην ἰωνικὴν ἐργασίαν τοῦ Δ' αἰῶνος. Δαμπρὸν εὗρημα τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀνεύρεσις ὄλων σχεδὸν τῶν συντριμμάτων μαρμαρίνου γωνιαίου ἀρωτηρίου, μεταφερθέντος καὶ συγκροτηθέντος ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ. Ὡς πρὸς τὴν ἀναπαράστασιν ὑπέθεσα, ὅτι τὸ μαυσωλεῖον ἦτο ἐν μικρογραφίᾳ παρόμοιον πρὸς τὸ περίφημον μνημεῖον τῆς Ἀλικαρνασσοῦ ἢ ἀκριβέστερον πρὸς τὸ ἐν Ἐάνθῳ τῆς Λυκίας μνημεῖον τὸ λεγόμενον τῶν Νηρηίδων,

Διὰ τῆς ἐφετινῆς ἀνασκαφῆς ἡ ἀναπαράστασις τροποποιεῖται οὐσιωδῶς. Ἀντὶ τοῦ ὑποθεθέντος ναῦσκου ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ τετραγώνου βάθρου, ὑπῆρχε μόνον ἀπλοῦν στηθαῖον ἐξ ὀρθοστατῶν κοσμούμενον κατὰ τὰς γωνίας δι' ἀκρωτηρίων διέδρων, ὡς τὸ τοῦ 1919. Ἐφέτος εὐρέθη ὑπὸ τὴν ΝΔ γωνίαν τὸ καλύτερον διατηρηθὲν ἀκρωτήριον αὐτῆς, ὡς ἤδη ἀνήγγειλα πρὸς τὴν ἑταιρείαν. Τὸ μέσον ἐκόσμει ἀετὸς κρατῶν διὰ τοῦ βράμφους στέφανον καὶ οὕτω, συμφώνως πρὸς τὸ ἐφετινὸν εὕρημα, θὰ συμπληρωθῇ καὶ τὸ χάσμα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀποκειμένου. Τὸ ἔλρον κτίσμα ὁμοιάζει πρὸς μέγαν τετράγωνον ὄμων μὲ τέσσαρας κάτω βαθμίδας, καὶ ἰωνικὸν ἄνω θριγκόν, ἐφ' οὗ τὸ στηθαῖον μετὰ τῶν ἀκρωτηρίων. Ἐπιφανῆ κοσμήματα ἦσαν κάτω μὲν γρύπες κατὰ τὰ 4 ἄκρα τῆς β' βαθμίδος ἄνω δὲ οἱ ἀετοὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν φυτικῶν συμπλεγμάτων τῆς κορωνίδος.

Ἐξ ἄλλων χωριστῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ἀξιόλογος εἶναι βωμὸς μαρμαρίνος στρογγύλος, ὕψ. 0, 43, κοσμούμενος διὰ παγκάρπων καὶ βουκρανίων ἀναγλύπτων. Τὸ σημαντικὸν εἶναι κυλινδρική ὀπή (διαμ. 0, 09) διήκουσα ἐκ τῶν ἄνω μέχρι τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ, ἐμφαίνουσα τὴν διὰ ταύτης διαρροὴν τῶν νεκρικῶν χοῶν.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ Τῷ ΙΕΡῶ ΤΟΥ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Κατὰ τὸ λήγον ἔτος 1921 ἐπερατώθη ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο συνεχόμενων, ὡς φαίνεται, μεγάλων παρὰ τὴν δεξαμενὴν τοῦ Ἀντωνίνου οἰκοδομημάτων, τῶν διὰ μερικῆς σκαφῆς ἀπὸ τοῦ 1920 ἀνακαλυφθέντος.

Τὸ ἀνασκαφὴν οἰκοδόμημα εἶνε ἐκεῖνο, οὔτινος δύο αἴθουσαι εἶχε φανῆ τότε ὅτι εἶχον τὸ ἔδαφος ἐπεστρωμέναν διὰ μωσαϊκῶν. Ἐφέτος ἀπεκαλύφθησαν ἐν πρώτοις τὰ ἔδάφη τῶν δύο αἰθουσῶν καὶ ἐσχεδιάσθησαν τὰ μωσαϊκὰ διὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ὑπουργείου Γ. Εὐγενίου, εἶτα δ' ἐπεχώσθησαν ταῦτα μικρὸν διὰ χώματος, ἵνα μὴ καταστραφῶσιν ἀκάλυπτα μένοντα. Ἀκολούθως δ' ἀπεκαλύφθη τὸ ὅλον οἰκοδόμημα συγκείμενον ἐξ ἑννέα δωματίων καὶ αἰθουσῶν, ὧν τέσσαρες, πολυτελῶς διασκευσμένοι, ἀποτελοῦσι δικμέρισμα χρησιμεῖον πρὸς λήψιν θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Μαρμάρινκι μεγάλαι πλάκες ἐκάλυπτον τὰ ἔδάφη τῶν αἰθουσῶν καὶ τοὺς πυθμένας τῶν λεκανῶν διὰ μαρμαρίνων δὲ πλακῶν ἦσαν ἐπενδεδυμένοι καὶ οἱ τοῖχοι τῶν αἰθουσῶν καὶ τὰ τοιχώματα τῶν δεξαμενῶν. Αἱ θερμῶν λουτρῶν αἴθουσαι ἔχουσιν ὑπὸ τὸ δάπεδον ταπεινὸν ὑπόγειον ὑποδοσταζόμενον ὑπὸ 100 περίπου μέχρις 120 ἐν ἐκάστη αἰθούσῃ κιονίσκων καὶ στηλίδων ἐξ ὀπτῶν πλίνθων. Οὕτω σχηματίζονται ὑπὸ τὰς αἰθούσας ὑπόκανοτα, εἰς ἃ εἰσήγετο καὶ διὰ σωλήνων ἐν τοῖς τοίχοις ἀνήρχετο εἰς τὰς τοῦ λουτροῦ αἰθούσας θερμὸς ἀήρ. Τοιοῦτον κατασκευάσμα καὶ τοιοῦτον σύστημα λουτρῶν διὰ θερμοῦ ἀέρος ἦτο ἄγνωστον ἐν Ἑλλάδι, ἐφευρέθη δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐφηρμόσθη ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς θέρμαις. Ἐν ταῖς αἰθούσαις δέ, εἰς ἃς εἰσήρχετο ὑποκάτωθεν ὁ θερμὸς ἀήρ, ὑπάρχουν καὶ μικραὶ δεξα-

μεναι ἢ λεκάναι πρὸς ὑποδοχὴν ψυχροῦ ὕδατος, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐγίνετο ἐν αὐταῖς συνδυασμὸς θερμῶν καὶ ψυχρῶν λουτρῶν. Ἄλλη δὲ αἴθουσα ἐχρησίμευεν ἀποκλειστικῶς διὰ ψυχρὰ λουτρά. Τὸ ὕδωρ ἔρρεεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς πλησίον κειμένης δεξαμενῆς τοῦ Ἀνωίνου διὰ μολυβδίνων σωλήνων, ὧν περισωθέντα δύο μεγάλα τεμάχια ἐξήχθησαν καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ Μουσεῖῳ.

Εὐρήματα δ' ἐγένοντο ἀναθηματικά τινες ἐπιγραφαὶ καὶ δύο τεμάχια πηλίνων κεραμίδων φέροντα ἐντετυπωμένην ἐπιγραφὴν τετραγώνοις γράμμασιν: Ἀσκληπιοῦ: Ἄλλη μεγάλη κεραμὶς φέρει ἐντυπον ἐπιγραφὴν AN//////////O (=ἴσως Ἀν[τωνεῖν]ο[υ]). Τὰ σημαντικώτατα ὅμως τῶν εὐρημάτων εἶνε τὰ μωσαϊκά. Τὸ ἕτερον τούτων ὁμοιάζει, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, κατὰ τε τὰ σχήματα καὶ τὸ σύστημα τῆς διακοσμήσεως πρὸς τὰ μωσαϊκά τοῦ κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη ἀποκαλυφθέντος ἐν τῷ Ἱερῷ Βασιλικοσχήμου περὶ τὸν Ἅγιον Ἰωάννην οἰκοδομήματος (AE 1918). Ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτον σύστημα διακοσμήσεως ἀπαντᾷ που καὶ ἐν χριστιανικοῖς μνημείοις καὶ δὴ ἐν τῇ Βασιλικῇ τῆς Νικοπόλεως, δῆλον γίνεται ὅτι τοιαύτη διακόσμησις ἔλκει τὴν καταγωγὴν οὐχὶ ἐκ Χριστιανικῆς ἀλλ' ἐκ τῆς Ἑλληνορρωμαϊκῆς τέχνης. Ἐξ ἄλλου δέ, ἐπειδὴ τὸ μνημονεῦθὲν ἐν τῷ Ἱερῷ Βασιλικόσχημον οἰκοδόμημα, τὸ μετὰ τοῦ εἰς ἀψίδα ἀπολήγοντος μεσαίου διαμερίσματος, ὁμοιάζει ἀκριβῶς χριστιανικῇ Βασιλικῇ, προστίθεται συμβολὴ εἰς λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς καταγωγῆς τῆς Χριστιανικῆς Βασιλικῆς, κρατύνεται δηλ. ἡ γνώμη, ὅτι αὕτη δὲν ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ἑλληνορρωμαϊκῆς Βασιλικῆς τῶν μ.Χ. χρόνων.

Ἦρξαστο δὲ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο συνεχόμενων οἰκοδομημάτων διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀνασκαφῆς τοῦ χώρου τοῦ παρὰ τὸν στυλοδάτην τῆς προσόψεως τοῦ περιστυλίου. Ἀποκαλυφθέντων οὕτω κατὰ βάθος τῶν ἀποτελούντων τὸν στυλοδάτην μεγάλων λίθων ἐφάνη, ὅτι οὗτοι φέρουσιν ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν

συνάγεται, ὅτι προέρχονται, ἐκ δύο ἐν τῷ Ἱερῷ μεγάλων οἰκογενειακῶν μνημείων, συγκειμένων ἐξ ἀγαμάτων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἃ ἀνίδρυσαν συγγενεῖς αὐτῶν. Παρὰ τὸν στυλοδάτην τοῦτον ἔκειτο τὸ ἀποκαλυφθὲν βάθρον ἀγάλματος τοῦ Ἀντωνίνου, ὃ ἀνίδρυσεν ἡ ἱερὰ τῶν Ἐπιδαυρίων πόλις.

Τὰς τελευταίας δ' ἡμέρας, ἀφορμῆς δοθείσης ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ ἀναφανέντων νῦν ὑποκαύσιων, ἐγένετο καὶ σκαφικὴ ἔρευνα ἐν τῇ βορειοδυτικῇ πλευρᾷ τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ, ἔνθα εἶχεν ἀνακαλυφθῆ ἀπὸ τοῦ 1908 ἡμισκαμμένον νῦν οἰκοδόμημα χρησιμεῦον ὡς λουτρῶν, ἐδείχθη δὲ ὅτι καὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα χρησιμεῦον ὡς λουτρῶν ἔχει ὑπόκαυστα καὶ πρὸς τούτοις ὁμοιάζει σχεδὸν κατὰ τὴν ὅλην διάταξιν τῷ ἐφέτος ἀποκαλυφθέντι. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ἐν τοῖς μ.Χ. χρόνοις ἤσκειτο ἐν τῷ Ἱερῷ συστηματικὴ ὑδροθεραπεία, εἰς ἣν ὑπεβάλλοντο οἱ ἀσθενεῖς.

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Αἱ ἐπὶ διατίαν διακοπεῖσαι ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως ἀνελή-
φθησαν ἐκ νέου ἐφέτος ἀπὸ τοῦ τέλους Αὐγούστου μέχρι τῶν
μέσων περιήπου Ὀκτωβρίου δαπάναις ὡς πάντοτε τῆς ἡμετέ-
ρας ἐπιχειρήσεως.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀνέσκαψα καὶ πάλιν τὸν ἐν ἔτει 1913
ὑπ' ἐμοῦ ἀνακαλυφθέντα ἐπὶ τοῦ ὄρους Μιχαλίτση ναὸν τοῦ
Ἑρωδίου καὶ Ποσειδῶνος, ἔνθα ἀνεύρω καὶ τὰς λοιπὰς πλευ-
ράς, ὄντως δὲ ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροι αἱ πρὸς Ἀ καὶ Δ.
ἐν μέρει δὲ ἡ βορεινή. Πλήν τούτου ἀνευρέθησαν πολλὰ ἀρ-
χιτεκτονικὰ μέλη ἀποτμήματα γλυπτῶν καὶ τινες ὀγκολίθοι
ἐκ τῆς μεγάλης λατινικῆς ἐπιγραφῆς.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἠρξάμενη
τῆς ἐξερευνήσεως ἐτέρου μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ χώρου, ὅπου
ἐφαίνοντο ἔχνη μεγαλοπρεποῦς κτιρίου ἕνεκα τοῦ μεγέθους
τῶν ἐγκατεσπαρμένων ὀγκολίθων. Ὄντως μετὰ μακρὰν καὶ
ἐπίπονον ἀνασκαφὴν ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον μῆνα ἤχθησαν εἰς φῶς
δύο πλησίον ἀλλήλων κείμενα εὐμεγέθη κτίρια, ἅτινα ἐκ τῶν
ἀποκαλυφθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ψηφιδωτῶν ἀπο-
δεικνύεται, ὅτι ἦσαν χριστιανικαὶ οἰκοδομαὶ τῶν πρώτων μ.Χ.
αἰώνων καὶ σύγχρονοι σχεδὸν πρὸς τὴν περίφημον ὑπ' ἐμοῦ
πρὸ τετραετίας ἀνακαλυφθεῖσαν Χριστιανικὴν Βασιλικὴν Δου-
μετίου. Διότι καὶ οἱ κέραμοι καὶ αἱ πλίνθοι φέρουσι τὰς αὐτὰς
σχεδὸν σφραγίδας καὶ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἰς λίαν ὅμοια
καὶ τέλος τὰ ψηφιδωτὰ μετὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἔχουσι τοιαύτην
ὁμοιότητα, ὥστε νομίζει τις ὅτι ὑπὸ τῶν αὐτῶν τεχνιτῶν ἐποι-
ήθησαν. Δὲν ὑπολείπονται δὲ οὐδὲ κατὰ τὴν τέχνην, διότι καὶ
ταῦτά εἰσιν ἐπίσης ἐξόχως καλλιτεχνικά. Τὸ δὲ περίεργον

εἶνε ὅτι δὲν ἀφίστανται καὶ πολὺ τὰ κτίρια ταῦτα ἀπὸ τῆς εἰρημένης Βασιλικῆς, διότι εὑρηγται μόλις περὶ τὰ 200 μ. μακρὰν τῆς μεγάλης Δεξαμενῆς, πλησίον τῆς ὁποίας εἶνε ἐκτισμένη ἡ Βασιλικὴ Δουμετίου.

Κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς πληθύος τῶν σταυρῶν καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν συμβόλων καὶ γλυφῶν εἶκασα ὅτι τὰ κτίρια ταῦτα ἦσαν ναοί, πιθανὸν δὲ καὶ βασιλικαί, πλὴν μέχρι τῆς διακοπῆς τῶν ἀνασκαφῶν εἰς οὐδέτερον τούτων ἀνευρέθη τὸ ἱερόν ἢ ἡ μεγάλη ἀψίς, ἐν ἣ τοῦτο περιλαμβάνεται.

Πολὺ πιθανὸν τὰ κτίρια ταῦτα νὰ ἦσαν Βαπτιστήρια, διότι εἰς ἀμφότερα εὑρέθησαν μαρμάραινα λάρνακες καὶ κολυμβήθραι. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ Νικόπολις ὑπῆρξε μέγας κυρὴν χριστιανισμοῦ καὶ τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν ἐν αὐτῇ ἐπὶ τινὰ χρόνον παρουσίαν τοῦ θεοπνεύστου Ἀποστόλου Παύλου. Σπουδαῖον εὑρηγμα εἶνε καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ μεγάλου ψηφιδωτοῦ, ὅπερ ἔχει μῆκος 12 μ. πρὸς 6,30 μ., ἀνεύρεσις πληθύος πλακούντων ἐξ ὑέλადου πολυχρώμου μάξης. Τοιοῦτοι τεθραυσμένοι εἰς μικρὰ τεμάχια εὑρέθησαν εἰς μεγάλους σωρούς, ἐχρησίμευσαν δὲ πρὸς κατασκευὴν τῶν ψηφιδωτῶν. Τοῦτο εἶνε λίαν πολυτελὲς εὑρηγμα, διότι ὀψέ ποτε, ὅταν ἐπισκευασθῶσι τὰ περίφημα καὶ μοναδικὰ ψηφιδωτά, οἱ ἡμέτεροι τεχνῖται θὰ ἔχωσιν ἔτοιμον τὸ ὑλικὸν πρὸς ἐκκοπὴν ψηφίδων παντὸς χρώματος καὶ μεγέθους.

Συγχρόνως πρὸς τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην εἰργάσθη ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ μικρῷ Μουσεῖῳ, ὅπερ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῶν ἀνασκαφῶν Νικοπόλεως κατήρτισα ἐν Πρεβέζῃ. Τοῦτο ἤδη τῇ φροντίδι μου μετεκομίσθη εἰς τὰ ἰσόγεια τοῦ Δημαρχείου Πρεβέζης, ὅπου ἐταξινόμησα πάντα τὰ εὐρήματα Νικοπόλεως καὶ λοιπὰ ἀρχαῖα. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ Μουσεῖον ἐπλουτίσθη λίαν, διότι μετέφερα ἐκ Νικοπόλεως τὰς πρὸ ἐτῶν ἀνακαλυφθείσας μεγάλας λάρνακας καὶ πληθὺν ἄλλων εὐρημάτων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ θαυμάσιον λέοντα ἐκ μαρμάρου ὀκλάζοντα, ὡς τὸν ἐν Χαιρωνείᾳ, ἐπὶ τῶν δύο ὀπισθίων ποδῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο τι σπουδαιότατον ἔργον συνετελέσθη κατὰ

τὴν περίοδον ταύτην. Τῇ ἐπιμόνῃ δηλ. ἐνεργείᾳ μου καὶ δι' ἐπανελημμένων ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν κατώρθωσα νὰ πείσω τὸν Διοικητὴν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Ε' Σώματος Στρατοῦ Στρατηγὸν κ. Ἄ. Μπαῖραν ὅπως ἀποστελεῖ ἀξιωματικὸν τοῦ Μηχανικοῦ εἰς Νικόπολιν πρὸ κατασκευῆν τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ὅντως ὁ ἀποσταλεὶς ἐφεδρὸς μηχανικὸς κ. Ν. Δούβλαρης μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ κ. Γ. Βράσκου, ἐργασθέντες ἐπὶ εἰκοσήμερον περίπου, ἔφεραν εἰς πέρας τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον, διὰ τὸ ὁποῖον τόσας εἶχον καταβάλλει ἐπὶ ἑπταετίαν ἐνεργείας καὶ τοσάκις εἶχεν ἀναγραφῇ εἰδικὴ πίστωσις ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Δ. Συμβουλίου.

Α. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΝΑΓΟΥ ΧΙΟΥ

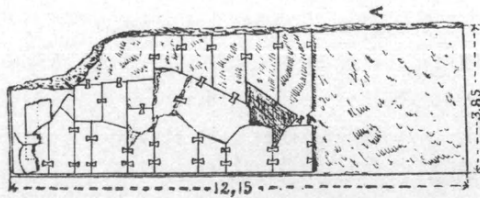
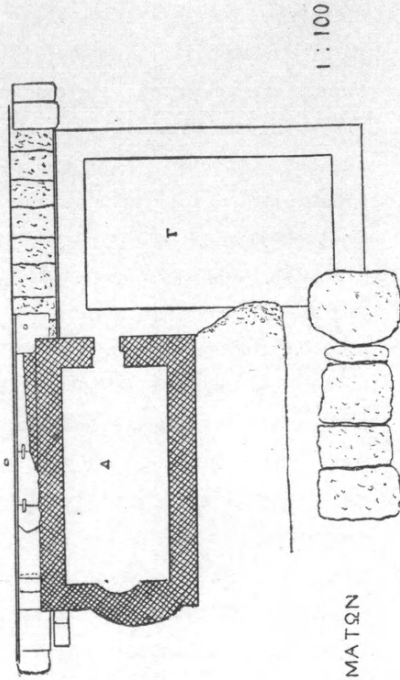
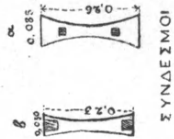
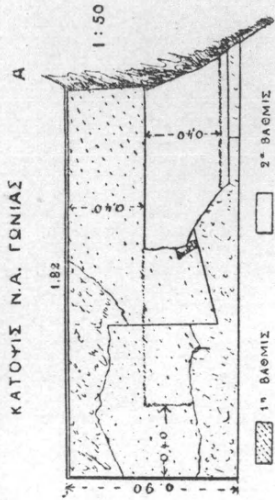
Εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου Χίου, τὴν ἐστραμμένην πρὸς ἀνατολὰς, σχηματίζονται μικροὶ ὄρμοι κάτω ὑψηλῶν βουνῶν μετὰ μικρῶν κοιλάδων πλουσίων εἰς ὕδατα καὶ βλάστησιν. Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς περίπου ὥρας πρὸς Β. τῶν Καρδαμύλων ἀνοίγεται πρὸς Ἀ. τοιοῦτος ὄρμος σχηματίζων αὐλῶνα μικρᾶς ἐκτάσεως, ὀνομαζόμενος Ναγός.

Ἐκ δυσμῶν κατέρχεται ἀποτόμως κλιτὺς κλάδων τοῦ Πελλινναίου, ὅπερ ἐκτείνει πρὸς Β. καὶ Ν. χαμηλοτέρους βραχίονας προβάλλοντας τὴν ἄκρην αὐτῶν εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ αὐλῶνος τούτου καὶ παρὰ τὴν ῥίζαν τοῦ ὄρους ἀναδύσκει ἄφθονος πηγὴ ἀρδεύουσα τὴν κάτω αὐτῆς κοιλάδα, ἣτις ἀειθαλῆς ἐκ τῶν ἐσπεριδοειδῶν θαυμασίαν παρέχει θέαν καὶ ἀναψυχὴν κατὰ τὸ θέρος (Πρὸβλ. Krumbacher, Griech. Reise σ. 190).

Ἡ θέσις αὕτη πολλὰ περιτῶζει λείψανα ἀρχαίας οἰκῆσεως, ἅτινα εἰς τοὺς εὐφαντάστους Καρδαμυλίους παρέσχον ἀφορμὴν εἰς δημιουργίαν ὠραιοτάτων παραδόσεων (Πρὸβλ. Γ. Μαδιᾶ Λαογραφ. Τόμ. Ε' σ. 218 καὶ Γ. Ζολώτα—Σάρου, Ἱστορία τῆς Χίου Α' σ. 447). Πρὸ πολλοῦ ἔχει εὑρεθῆ αὐτόθι καὶ ἡ ὑπὸ Ζολώτα γενομένη γνωστὴ ἱερὰ ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ (Ἀθηνᾶς τόμ. Κ' σ. 184-189 καὶ ἡ συνέχεια αὐτῆς Ἀθηνᾶς ΚΑ' σ. 465) Ὁ μικκρίτης Ζολώτας, εἰς ὃν τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Χίου γνωστῶν ὀφείλονται, πολλάκις ἐπισκεφθεὶς τὸ μέρος εἶδε καὶ τὰ διάφορα αὐτόθι λείψανα, περὶ ὧν καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ περιηγητικῶν εἶχον κάμει λόγον (Πρὸβλ. Ζολώτα—Σάρου ἔνθ. ἀν. σ. 132 ἐξ.). Πράγματι δὲ ὀλίγον κκωτέρω τῆς πηγῆς σφύζονται ἕξι κατὰ χώρον μεγάλοι ὀγκό-

λίθοι ὀρθογώνιοι συνδεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους διὰ μεμολυδωμένων σιδηρῶν συνδέσμων σχήματος χελιδνουραῶς, ἀποτελοῦντες ὡς ποτέ τοῖχον καὶ ἐπικλινῆς ἢ βαθμιδωτὸν δάπεδον πρὸ κανονικὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων καὶ προφύλαξιν τῶν καλλιεργημένων κτημάτων καὶ τοῦ ἄλσους τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν χειμῶνα χειμαρρῶδους καὶ ἐπικινδύνου βροχῆς αὐτῶν. Ἄλλὰ καὶ τάφοι ἔχουσιν εὐρεθῆ περίξ κατὰ τοὺς πρὸς Β. λόφους καὶ μάλιστα πρὸ τινων ἐτῶν ἀνεσκάφη τάφος ἢ τύμβος μετὰ πολλῶν μονοχρῶμων ἀγγείων, ὧν τὰ θραύσματα σφύζονται ἔτι παρὰ τὴν θέσιν «Ἀνέμη» ἐν τῷ κτήματι Θεοδώρου Ζάγκαρη. Ἐκ τάφου πιθανῶς προέρχεται καὶ τὸ πῆλινον τεμάχιον (Εἰκ. Γ, 3), ὃν τμήμα πίθου. Φέρει κοίλας ῥαδῶσεις, κατὰ τὴν ἔνωσιν δ' αὐτῶν ἔλικας μετ' ἀνθεμίων. Λέγεται δ' ἐν Καρδαμύλοις ὅτι καὶ ἡ ὑπὲρ τὴν θύραν τῆς ἀγ. Μαρκέλλης ἐντετοιχισμένη ἐπιγραφή ἐκ Ναγοῦ ἐκομίσθη· αὕτη εἶναι στοιχηδὸν γεγραμμένη κατὰ τὸν δ' π. Χ. αἰῶνα καὶ περιέχει κατάλογον ἰωνικῶν ὀνομάτων. Εἶναι δ' ἄλλως γνωστὸν ὅτι πολὺ ὕλικὸν οἰκοδομησίμων μετεκομίσθη ἐκ Ναγοῦ εἰς Καρδάμυλα, ὡς καὶ ὁ Ζολώτας ἀναφέρει (ἐνθα ἀν. σ. 282 καὶ σελ. 132, Piacenza). Τέλος πρὸ δύο ἐτῶν ὁ καθηγητῆς κ. Γ. Μαδιᾶς μετεκόμισεν εἰς τὸ Μουσεῖον Χίου κνήμην μαρμαρίνου ἀγάλματος εὐρεθεῖσαν ἐν τῷ κτήματι Ι. Μοραγλῆ (νῦν Μιχ. Δοντᾶ), ἐν ᾧ καὶ τοῖχοι ἀνεσκάφησαν ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, ὧν οἱ ἐξαχθέντες λίθοι ἀπόκεινται ἐκεῖ φανεροί. Ἄλλὰ καὶ πρὸς Δ. τοῦ κτήματος τούτου, ἐνθα τὸ ἐκκλησιδίου τῆς Παναγίας, πολλοὶ ἀρχαῖοι δόμοι ἐφαίνοντο, ὁ δὲ Piacenza ἀναφέρει «ναὸν ἐκ λίθων τεφρῶν μεγάλων (μήκους ὀκτὼ σπιθαμῶν) κτλ.» καὶ ὁ Pockocke 55 ποδῶν μήκους καὶ 35 πλάτους, ὧν δύο βαθμίδες περὶ τὸν ναὸν» (Πρὸς Ζολώτα—Σάρου, Ἱστορία τῆς Χίου Α'. σ. 132).

Πάντα ταῦτα παρεκίνησάν με εἰς τὴν δοκιμαστικὴν ταύτην ἀνασκαφήν, ἧς τὴν δαπάνην πάνυ προθύμως ἀνέλαβεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἐταιρεία καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα διὰ βρυχέων καὶ προχείρων ἐκθέτω ἐνταῦθα.

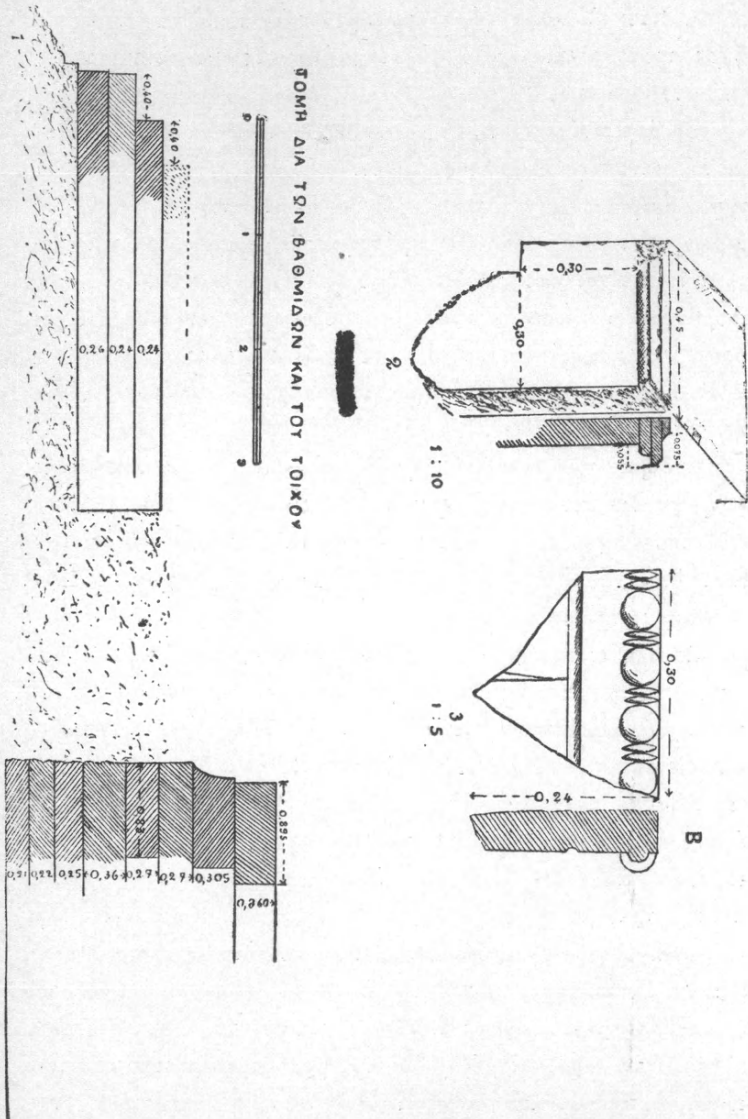
ΚΑΤΟΥΪΣ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ

Ὡς ἐν τῷ προχείρῳ διαγράμματι (Α) φαίνεται, πρὸς Ἀ. εὐρέθη τοίχου θεμέλιον μὲ διεύθυνσιν ἐκ Β. πρὸς Ν. καὶ πλάτους 3.80 ἐκ μεγάλων πλακῶν, ὧν αἱ μὲν ἐσωτερικαὶ εἶναι ἐκ πώρου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ κυανομέλανος λίθου. Αἱ πλάκες αὗται κεῖνται ἐπὶ ὑποστρώματος ἐκ πώρου καὶ σφίζονται μέχρι μήκους 9,65 περαιτέρω δὲ ἐξακολουθεῖ τὸ ἐκ πώρου ὑπόστρωμα εἰς μήκος 4,60 ἀκόμη. Ὑπεράνω τῶν πλακῶν τούτων ὑπῆρχεν ἄλλη σειρά ἀποτελοῦσα τὴν πρώτην βαθμίδα, ἣς τμήμα σφίζεται κατὰ τὴν Ν Ἀ. γωνίαν, (Εἰκ. Α, 1.), ἔνθα φαίνονται ἐπὶ τῆς πλακῆς τὰ λείψανα ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ ἐπ' αὐτῆς δόμου ἀκολουθοῦντα τὴν κάτω ἀκμὴν αὐτοῦ, ὡς πολλαχοῦ συμβαίνει (Πρὸβλ. Koldewey, *Antike Baureste in der Insel Lesbos* σ. 48). Δύο τοιούτων βαθμίδων λείψανα ἐσώθησαν κατὰ τὴν γωνίαν ταύτην, τῆς δὲ τρίτης τὴν ὑπαρξίν εἰκάζομεν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς δευτέρας σωζομένων χαραγμάτων, ἐξ ὧν μανθάνομεν καὶ τὸ πλάτος τῆς βαθμίδος, 0,40, ὅσον εἶναι καὶ τὸ τῶν λοιπῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Φαίνεται ὅτι τῆς τρίτης βαθμίδος οἱ λίθοι εἶχον πάντες ἀφαιρεθῆ, καθ' οὓς χρόνους ἐπεσκεψθῆ τὰ ἐρείπια ὁ Pockocke, ὅστις ἀναφέρει μόνον δύο, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω.

Τῆς νοτίας πλευρᾶς ἡ συνέχεια δὲν ἐσώθη, συληθέντων τῶν λίθων, πλὴν μιᾶς πωρίνης πλακῆς 1,50 περαιτέρω τῆς γωνίας.

Πρὸς Δ. τῶν θεμελίων τούτων εὐρέθη ὁ τοίχος τοῦ σηκοῦ σφζόμενος ἐπὶ 15,50, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη βραδύτερον ὁ μικρὸς ναῦσκος τῆς Παναγίας (Α, Δ) ἐκ λίθων αὐτοῦ τοῦ τοίχου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Ὁ τοίχος οὗτος, ἔχων διεύθυνσιν ἐξ Ἀ. πρὸς Δ. φθάνει εἰς βῆθος ἰκκνὸν (εἰκ Β, 1) καὶ εἶναι κατεσκευασμένος διὰ πωρίνων καὶ ἄλλων λίθων ἀνεκμῶς μέχρι τῆς εὐθυνηρίας, ἄνω τῆς ὁποίας ἄρχεται τὸ ὄρθον μέρος. Ὁ ἐπὶ τῆς εὐθυνηρίας δόμος λήγει κάτω εἰς λοξὴν ἀποφυγὴν καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει καὶ ἄλλος δόμος, ἐπὶ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι ἔβαινον ὁ ὀρθοστάτης. Τὸ πᾶχος τοῦ τοίχου ὑπολογίζεται εἰς

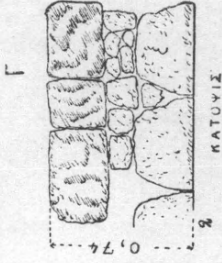
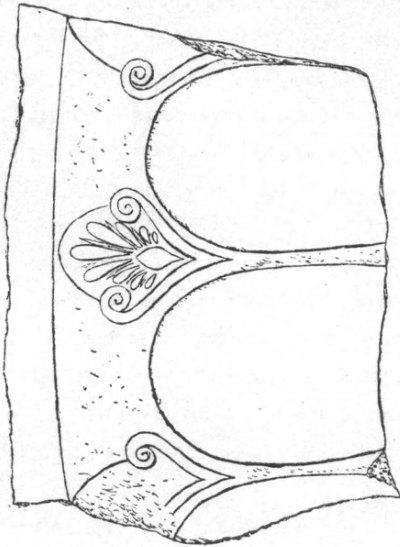
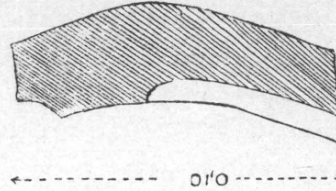
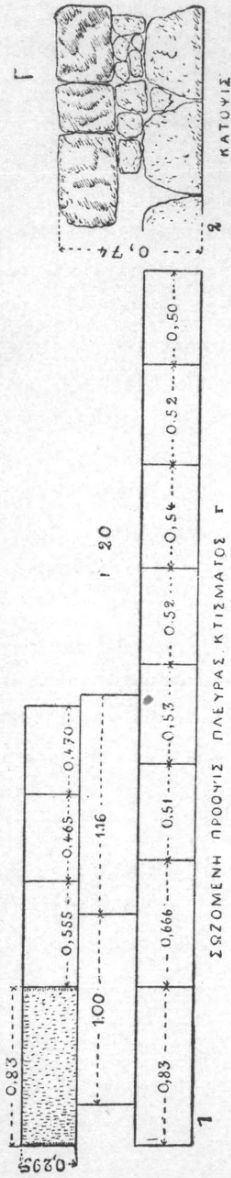
0,895, διότι εἰς κατὰ χώραν σωζόμενος λίθος τοίχου ἔχων τὸ πάχος τοῦτο εἶναι ἐντελῶς λελεασμένος ἔσωθεν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναθυρώσεως.

Τοῦ ἀντιστοίχου τοίχου τοῦ σηκοῦ εὐρέθησα μόνον θεμέλια ἐκ μεγάλων ἀνωμάλων λίθων. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοίχων σχηματίζεται μικρὸν ὀρθογώνιον κτίσμα (Α,Γ) ἐκ μικρῶν κανονικῶν λίθων. Ἡ πρόσοψις τῶν τοίχων τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα κατεσκευασμένη δι' ὀρθογωνίων λίθων ἰσοῦψῶν, ὧν ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια εἶναι ἀδρῶς λελαξευμένη (Εἰκ. Γ, 1), ἡ δὲ κάτοψις αὐτῶν ἔχει ὡς ἐν Εἰκ. Γ, 2, τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως κατεσκευασμένης διὰ πωρίνων λίθων.

Οἱ δόμοι τοῦ θεμελίου τῆς Ἀ. πλευρᾶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλους διὰ συνδέσμων σχήματος χελιδονοῦρας (Εἰκ. Γ, 3α), οἱ δὲ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ δι' ὀρθογωνίων σχεδὸν συνδέσμων (Εἰκ. Γ, 3β), οἱ δὲ τοῦ μικροῦ ἐσωτερικοῦ τοίχου οὐδένα σύνδεσμον ἔχουσιν.

Ὡς βλέπει τις, ἐλάχιστα εἶναι τὰ σωζόμενα λείψανα τοῦ κτιρίου τούτου, ὅπερ πιθανῶς ἦτο ναός. Ἡ καταστροφή εἶναι μεγίστη, ἀφαιρεθέντων ἐνιαχοῦ ἀπάντων τῶν λίθων, πανταχοῦ δὲ πέριξ ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν κήπων ὑπάρχουσιν ἐντετοιχισμένοι λίθου ἐκ τοῦ ναοῦ, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ εἰς ἐρείπια σωζομένου πλησίον μύλου. Ἐκ τῶν ἀποκαλυφθέντων δὲ τούτων λειψάνων ἀδύνατον εἶναι νὰ λάδωμεν ἰδέαν τινὰ τοῦ ναοῦ, ὑπολογίζομεν μόνον τὸ πλάτος αὐτοῦ περίπου, γνωρίζοντες τὴν Ἀ. γωνίαν τῆς περιστάσεως καὶ τὸ πλάτος τοῦ σηκοῦ ($10,65 + 2 \times 6,15 =$ ἀπόστασις τοίχου ἀπὸ ἄκρου περιστάσεως), εἰς 23 περίπου μέτρα. Εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστα τὰ ὑπὲρ τὰς τρεῖς τοῦλάχιστον βαθμίδας μέρη, οὐδενὸς μέρους εὐρεθέντος ἐκ τῶν κίωνων ἢ τοῦ θριγκοῦ· μόνον πολλὰ τεμάχια μαρμάρων ἀνεκαλύφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἄμορφα, πλὴν τινῶν ἐχόντων ἀστράγαλον καὶ ἐγκοπὴν (Εἰκ. Β, 4).

Ἀξιομνημόνευτον εἶναι τεμάχιον λίθου κυανομέλανος (Εἰκ. Β, 2) εὐρεθὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας παρὰ τὸ ἐκκλησιδίον. Τοῦτο

εἶναι ὀρθογώνιος λίθος κάτω ἀποκεκρουμένος ἔχων ἀριστερὰ κατ' ὀρθὴν γωνίαν λάξευσιν καθ' ὅλον τὸ πάχος. Ἐμπρὸς φέρει ἄνω κυμάτιον ὑποκάτω προεξέχοντος κανόνος ἀποκεκρουμένου, δεξιὰ λήγει πάλιν εἰς κανόνα ἐντελῶς ἀποκεκρουμένον. Δέν μοι εἶναι ἐντελῶς σαφῆς ἡ ἔννοια τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ τούτου μέλους.

Πρὸς τούτοις μεταξὺ τῶν λίθων πρὸ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ εὐρέθη καὶ μικρὸς ῥωμαϊκὸς βωμίσκος ἢ περιρραντήριον ἐκ κυανομέλανος λίθου ἔχων ραβδωτὸν σῶμα καὶ λήγον κάτω καὶ ἄνω εἰς πλατὺν δίσκον, κάτω ἀποκεκρουμένον (ὑψ. 0,65, διάμ. ἄνω 0,49, πάχος ὑποστηρίγματος 0,25 περίπου).

Εἰς τὴν χρονολογίαν τοῦ ναοῦ βοηθοῦσι τεμάχια τινὰ ἀγγείων εὐρεθέντα κατὰ τὰ θεμέλια αὐτοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὴν Ν. Ἄ. γωνίαν, ἐνθα περισυελέγησαν μελαμβραφῆ τινὰ θραύσματα, ὧν τινὰ ἐκ βάσεων κυλίκων μετὰ πλαστικῶν δακτυλίων. Ταῦτα ἀναδιδάξουσι τὸ κτίριον μέχρι τῆς δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὸ πολὺ, ἀλλὰ ἡ ἀμελής κατασκευὴ τοῦ τοίχου, ἐν ᾧ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα δέν εἶναι κανονικόν, δεικνύει ὅτι καὶ νεώτερον ἔτι δύναται νὰ ἔχη κατασκευασθῆ. Γενικῶς δὲ μᾶλλον ἐλληνιστικῶν χρόνων ἔργον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὸν ναόν, ὅστις ἱκανῶς μέγας ἀνυψοῦτο παρὰ τὴν ὄροσερὰν πηγὴν καὶ ἐν μέσῳ πυκνοῦ καὶ θαλλομανοῦντος ἄλσους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ
ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΝ ΠΑΛΑΙΑ ΕΦΕΣΩ

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω λεπτομερῆ ἐκθεσιν τῶν ἐνεργηθειῶν, δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ 356/155 ἐγγράφου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἀνασκαφῶν μου ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Βυζαντινῆς Ἐφέσου χώρου, ὃν κατελάμβανε σεβάσμιον κτίσμα τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κτισθεὶς κατὰ τὸν Βυζαντινὸν Ἱστορικὸν Προκόπιον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ τὸν β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Μαυσωλείου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἤρχισαν τῇ 26 Ἰουλίου ἐ. ἔ. καὶ ἔληξαν τῇ 18 Σεπτεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἦτοι διήρκεσαν δύο περίπου μῆνας.

α') Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.

Ἡ κατάστασις τοῦ χώρου, ἔνθα ἔκειτο ὁ ναὸς πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἦτο τοιαύτη: Ἐπὶ μεγίστου πλάτους 132 μ., ἦτοι ἐπὶ τοῦ πλάτους τοῦ ἐξωτερικοῦ κάστρου τοῦ λόφου, εἰς τὴν Β. πλευρὰν τοῦ ὁποίου καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἠρειπωμένου ναοῦ ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις, διεκρίνοντο μόνον μεγίστων διαστάσεων στερεώτατοι ὄγκοι ἐκ πλίνθων καὶ ἐρυθροῦ κονιάματος συνιστάμενοι καὶ προσερχόμενοι ἐκ τῶν τοῦ ναοῦ ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν πλίνθων των διακρίνονται ὡς μὴ κείμενοι κατὰ χώραν, ἀλλ' ὡς ἀποσπασθέντες ἐκ τῶν θόλων τοῦ ναοῦ καὶ ὡς ἔχοντες ἀντίστροφον πτώσιν, ὑπάρχουσι δὲ σαφῆ τὰ ἔχγη τῆς κατὰ καιροὺς ἀποσπάσεως ἐξ αὐτῶν

πλίνθων, ὡς ἄλλως τε διακρίνει τις ὁμοίας πλίνθους καὶ εἰς τὸ προαύλιον τοῦ μόλις πρὸ εἰκοσαετίας ἀνιδρυθέντος παρὰ τὰ ἐρείπια ναυδρίου καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς θόλους του κάτωθεν αὐτοῦ Σελδτζουκικοῦ τζαμίου, τοὺς κατασκευασθέντας κατὰ τὸ 1375 ἐκ πλίνθων τοῦ ναοῦ.

Πλὴν τῶν ὄγκων τούτων εὐρίσκονται εἰς ὠρισμένα σημεῖα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν μεγάλοι τετραγωνικοὶ λίθοι ἐξ ἰσοδομικοῦ κτίσματος προερχόμενοι. Κατὰ χώραν ἕν μόνον σημεῖον διεκρίνετο, ἦτοι αἱ κορυφῆ μαρμαρίνων πλαισίων πύλης κείμεναι κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν καὶ ἔναντι τοῦ σημερινοῦ ναυδρίου.

β. Δοκιμαστικαὶ ἔρευναι

Ὡς ἦτο ἐπόμενον τὸ στάδιον τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν ἤρξατο ἀπὸ τῆς ἀποχωματώσεως τῆς πύλης ταύτης τοῦ Ναοῦ. ἀποτέλεσμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἦτο ἡ ἀποκάλυψις τῶν πλαισίων τῆς πύλης ἐπιμελῶς διὰ γλυφῶν κοσμομένων καὶ ἡ ἀνεύρεσις τοῦ κατωφλίου αὐτῆς εἰς βάθος 3,50 ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους. Τὸ ὑπέρθυρον ἀνευρέθη τεθραυσμένον εἰς δύο τεμάχια, ἦλθον δ' εἰς φῶς καὶ δύο τμήματα ἐπιστυλίου μετὰ γλυφῶν ἀπολήγοντος εἰς ὀδόντας· εἰς ἕν δὲ τούτων ὑπάρχει κατὰ τὸ μέσον γεγλυμμένον τὸ ἥμισυ ἰσοσκελοῦς σταυροῦ.

Καθορισθείσης οὕτω τῆς ἐλαχίστης ἐπιχώσεως τοῦ μνημείου ἐστράφη ἡ προσοχὴ πρὸς καθορισμὸν τοῦ πλάτους αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο ὑπεδοθήθησεν ἡμῶς ἑτέρα κορυφὴ πλαισίου πύλης μόλις διαφανομένη εἰς ἀπόστκων 32 περίπου μέτρων Β. τῆς ἀνευρεθείσης ἑτέρας. Ἡ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο δοκιμαστικὴ ἔρευνα ἔφερεν εἰς φῶς τὴν Β. πύλην τοῦ ναοῦ, κειμένην εἰς τὸ αὐτὸ βάθος.

Τῆς πύλης ταύτης ἀνευρέθη μόνον τὸ ἀριστερὸν πλαίσιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, κοσμούμενον διὰ γλυφῶν κατωτέρας τέχνης τῶν πλαισίων τῆς νοτίας πύλης.

Τέλος ἡ δοκιμαστικὴ ἔρευνα περιωρίσθη εἰς τὸν καθορισμὸν

της άψίδος πρὸς προορισμὸν τοῦ μήκουσ τοῦ ναοῦ. Αἱ δυσκολίαι τῆς δοκιμαστικῆς ταύτης έρεῦνης ἦσαν ἀληθῶς ἀνυπέβλητοι βαρύτατοι ἰσοδομικοὶ λίθοι ἐκάλυπτον τὸ μέσον τοῦ πρὸς ἀνατολάς χώρου, καθιστῶντες δυσκολωτάτην τὴν έρευναν. Μετεχειρίσθημεν τὰ εργαλεῖα τῆς Αὔστριακῆς σχολῆς καὶ διὰ τοῦ ἱκανωτάτου ἐπιστάτου Ν. Λαλούδη, ἀντιπροσώπου έν Έφέσω τῆς Αὔστριακῆς σχολῆς, ὃν καὶ ἡμεῖς προσελάδομεν ἐπιστάτην τῶν ἀνασκαφῶν, κατετοπίσθη ἱκανὸς ἀριθμὸς λίθων, ἐγκατεστήσαμεν δὲ καὶ τὸ ντεκοβλί, ἵνα ρίπτανται εὐκολώτερον τὰ χῶματα Δ. τοῦ κάστρου.

Ἡ εὐθεία κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τομῆ, ἣν ἐξαράξαμεν καὶ ἠκολουθήσαμεν, ὠδήγησεν ἡμᾶς πρῶτον εἰς τὴν ἀνεύρεσιν κολοσσιαίου πεσσοῦ ἰσοδομικῶς διὰ τετραγῶνων λίθων ἐκτισμένου καὶ δεῦτερον εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἐτέρου ὁμοίως ἐκτισμένου ἀλλὰ μικροτέρου, ἀπέχοντος τοῦ πρώτου 12 μ. Ὁ τελευταῖος πεσσοὸς συνδέεται πρὸς πλινθόκτιστον τοῖχον, οὔτινος τὸ ἄκρον ἀπεδείχθη ὡς ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναζητουμένης άψίδος τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ἑβδομάδος διεκόπησαν αἱ δοκιμαστικαὶ έρευναὶ καὶ ἐγένετο ἔναρξις συστηματικῆς ἀνασκαφῆς ἐνὸς τῶν προσδιορισθέντων μερῶν τοῦ ναοῦ. Ἐκ τῶν δοκιμαστικῶν έρευνῶν ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἀνασκαφὴ ἐπεβάλλετο νὰ ἔρχισῃ ἐκ δύο σημείων ἢ ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν πυλῶν, αἵτινες ὑποτίθεται ὅτι εἶναι πύλαι νάρθηκος τοῦ ναοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἱεροῦ βήματος, οὔτινος διαφαίνεται ἡ θέσις. Καίτοι ἐπίπονον προεκρίναμεν νὰ ἀνασκάψωμεν τὸ ἱερὸν βῆμα καὶ οὕτως ἠρχίσασμεν τὴν συστηματικὴν ἀποχωμάτωσιν τοῦ χώρου τοῦ ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ μεγάλου πεσσοῦ μέχρι τοῦ Ἄν. ἄκρου τοῦ κάστρου.

γ'. Συστηματικὴ ἀνασκαφή.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργηθείσης μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἱσταμένου μηνὸς ἀνασκαφῆς εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἀπεκαλύφθη ἡ κεντρικὴ ἡμικυκλικὴ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξω-

τερικὴ ἀψίς τοῦ Ἱεροῦ βήματος τοῦ Ναοῦ διὰ πλίνθων καὶ ἐρυθρωποῦ κονιάματος ἐκτισμένη ἐπιμελέστατα καὶ ἐπενδεδυμένη ἐσωτερικῶς δι' ὀρθομαρμαρώσεως φεροῦσης γλυφάς, ἐξ ἧς διεσώθη μόνον τμήμα κατὰ τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς ἄκρον.

Ἡ διάμετρος τῆς ἀψίδος εἶναι 12,20 ἐπομένως ἐξέχει τοῦ σώματος τοῦ ναοῦ πρὸς ἀνατολὰς 6,10 Ὅπισθεν τοῦ κέντρου τῆς ἀψίδος καὶ εἰς ἀπόστασιν μόλις 1,10 ἀπεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια μεσαιωνικοῦ πύργου, ἀκολουθοῦντος τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Βυζαντινοῦ κάστρου καὶ σχηματιζομένου ἡμικυκλικῶς ἐξωτερικῶς.

Ἡ ἡμικυκλικὴ ἀψίς τοῦ Ἱεροῦ βήματος τοῦ Ναοῦ ἄρχεται ἐκατέρωθεν ἀπὸ συμπλέγματα τοίχων διασωθέντα εἰς ὕψος 3 μ. (ἢ ἐπίχωσις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ 5 μ.), ἐξ ὧν τὸ πρῶτον εἶναι πλινθόκτιστον, τὸ δὲ δεῦτερον ἰσοδομικὸς διὰ λίθων ὠκοδομημένος πεσσός, εἰς ὃν προσκολλᾶται ὁμοίως ἐκτισμένος τοῖχος συνδέων τὸν πεσσὸν πρὸς τὸν πλινθόκτιστον τοῖχον ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἄρχεται ἡ ἀψίς. Ἡ ἀψίς μετὰ τῶν τοίχων ἐν κατόψει σχηματίζουσι σταυρὸν (βλέπε συνημμένην κάτοψιν).

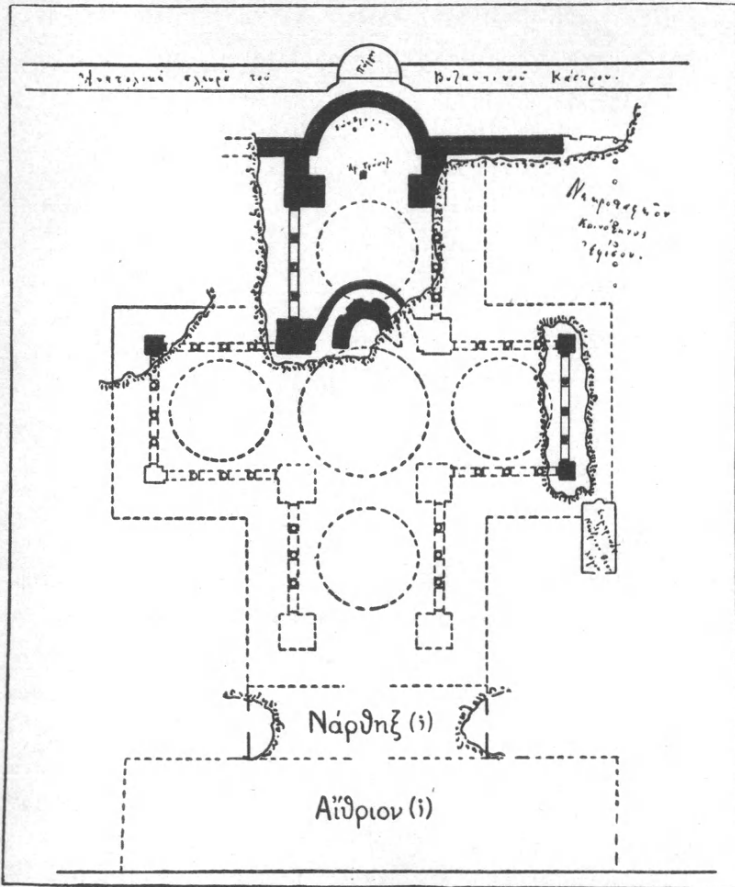
Ἐκ τοῦ μέσου τῶν τελευταίων πεσσῶν ἄρχονται κιονοστοιχία καλῶς ὀπωσδήποτε διατηρηθεῖσαι (ἀπεκαλύφθη ἐφέτος ἐντελῶς μόνον ἡ ἀριστερὰ κιονοστοιχία), συνιστάμεναι ἐκ βάρθρου ὕψηλοῦ καὶ τριῶν κίωνων, ἐξ ὧν διατηρήθησαν εἰς τὴν θέσιν των αἱ ἰωνίζουσαι βάσεις (ὕψους 0,40) ἔχουσαι περίμετρον 2,80, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ οἱ κυλινδρικοὶ κορμοὶ τῶν κίωνων (ὕψους 3,85) ἕκαστος καὶ διαμέτρ. 0,80), εἰς ἕνα δὲ τούτων, τὸν μόνον διασωθέντα ἀκέραιον, ὑπάρχει ἐκατέρωθεν σταυροῦ ἢ ἐπιγραφῆ:

ΘΕΟΛΟΓΕ ΒΟΗΘΕΙ ΤΟΥ ΣΟΥ ΔΟΥΛΟΥ
CICINIOY KAI THC ΜΗΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ.

Ὅμοίως ἀνευρέθησαν καὶ δύο ἀκέραια κιονόκρανα καὶ ἐξ τεθραυσμένα (μῆκους 1,23 καὶ πλάτ. 0,85 ἕκαστον), σπου-

δαιότατα διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Βυζαντινῆς γλυπτικῆς, τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ἐμφανιζόμενα καὶ συνιστάμενα ἐκ μεικτοῦ κιονοκράνου, ἔχοντος ἰωνιζούσας ἕλικας καὶ κυβοειδῆς σῶμα διὰ λίαν ταπεινῶς εἰργασμένων φύλλων ἀκάνθου ἐκατέρωθεν ἐγκολπίου καὶ ἠνωμένον ὑψηλὸν ἐπίθημα ἔχον κατὰ τὸ

Πρόχειρος κάτοψις τοῦ ναοῦ τοῦ Θεολόγου ἐν Ἐφέσῳ.

μέσον σταυρὸν ἢ μονόγραμμα ἐντὸς κύκλου. Τὰ κιονόκρανα διασώζουσιν ἔχνη χρώματος, φαίνεται δ' ὅτι ἦσαν ἐξωγραφημένα. Ἐκ τῶν τετραυσιμένων διακοσμήσεων τοῦ ἐπιθήματος

(ἰωνικὸν κυμάτιον ἢ ἀστράγαλος) προδίδονται ὡς εἰλημμένα ἐξ ἀρχαιοτέρου, ῥωμαϊκῶν πιθανώτατα χρόνων, ἐπιστυλίου.

Αἱ κιονοστοιχίαι βαίνουσι πρὸς δυσμὰς καὶ καταλήγουσιν εἰς μεγάλους ἰσοδομικῶς διὰ τιτανολίθων ἐκτισμένους πεσσοὺς, ἐκάστη πλευρὰ τῶν ὁποίων ἔχει 4 μ. ἥτοι ἕκαστος τούτων ἔχει περίμετρον 16 μ. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ πεσσοῦ τοῦ Ἱεροῦ βήματος μέχρι τοῦ μεγάλου πεσσοῦ εἶναι 12,65

Τὸ ἀνοιχθὲν δὲ ἐφέτος μεταξὺ τῆς ἀψίδος καὶ τῶν κεντρικῶν κιονοστοιχιῶν μέρος (μήκους 36 μ. καὶ πλάτους 12,25) ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀφηρέθησαν 2.800 κυβικὰ μέτρα χώματος, παρουσίασε διάταξιν καὶ ἔφερεν εἰς φῶς εὐρήματα ἱκανοποιητικώτατα καὶ σπουδαιότατα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ τὸν θρησκευτικὸν καθόλου βίον τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

δ'. Εὐρήματα.

Οὕτως εἰς ἀπόστασιν 3 μ. ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς ἀψίδος ἀνευρέθησαν τὰ στηρίγματα τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου, τὸ μόνον διασωθὲν λείψανον ἐκ τοῦ μεγαλοπρεποῦς συνθρόνου τοῦ ναοῦ συνιστάμενα ἐκ δύο τετραγωνικῶν στύλων δι' ἠνωμένων ἡμικιονίων κοσμουμένων καὶ ἐκ πρασινωποῦ μαρμάρου, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο προφανῶς ὁ ἐπισκοπικὸς θρόνος.

Εἰς ἀπόστασιν πάλιν 7,30 ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἀνευρέθη ὁ τετράπλευρος κιονίσκος τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ὁ ὑποδαστάζων τὴν πλάκα αὐτῆς, στηριζόμενος διὰ τεσσάρων σιδηρῶν δεσμῶν ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ἐδάφους, οὐτινος ἱκανὰ τμήματα διεσώθησαν.

Τέλος 9,50 ἀπὸ τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἦλθεν εἰς φῶς κτίσμα, ἔχον τὴν ὄψιν μαυσωλείου ἢ στρογγύλου ναϊδρίου ἐντὸς τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν βῆμα εὐρισκομένου ἀπὸ τοῦ μεγάλου δηλ. πεσσοῦ ἐξέρχεται κυκλικὸς τοίχος πάχους 0,84 διασώζων ἐξωτερικῶς εἰς πλείστα μέρη τὴν ὀρθομαρμάρωσιν αὐτοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,30 ἀπ' αὐτοῦ

ἕτερος παχύτερος τοίχος (1,93) ἀκολουθεῖ τὴν κυκλικὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου· μεταξύ τούτων σχηματίζεται διάδρομος ἐστρωμένος διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Εἰς τὸ πάχος τοῦ δευτέρου τοίχου καὶ κατὰ τὴν πλευρὰν τὴν βλέπουσαν πρὸς τὴν ἀψίδα, ὑπάρχουσι τρεῖς κόγχαι, ἐν αἷς ἀνευρέθησαν ἴχνη τοιχογραφιῶν.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τοίχου σχηματίζεται ὑψηλὸν δάπεδον ἐστρωμένον διὰ μαρμαρίνων πλακῶν (μέρη τούτων διασώζονται) καὶ κατὰ τὸ μέσον διὰ λαμπροῦ μωσαϊκοῦ, οὐτινος μόνον τὸ πλαίσιον καὶ ἡ κεντρικὴ ἐρυθρωπὴ πλάξ διεσώθη.

Εἰς τὸν διάδρομον τοῦ κτίσματος τούτου εἰσήρχετό τις διὰ πυλίδος, τμήμα τοῦ ἀριστεροῦ πλαισίου τῆς ὁποίας διεσώθη, κειμένης ἀριστερὰ μεγάλης πύλης, ἐξ ἧς διετηρήθη τὸ κατώφλιον, μήκους 1,95 καὶ πλάτους 0,80, διασῶσαν καὶ τὸν ἀριστερὸν σιδηροῦν ἔλμον, εἰς ὃν εἰσήρχετο ἡ στράφιγξ τῶν θυροφύλλων.

Ἡ ἐρμηγεία τοῦ κτίσματος τούτου εἶναι δυσκολωτάτη πρὸ τῆς τελείας ἐξερευνήσεως αὐτοῦ, ἥτις ἦτο φυσικῶς ἀδύνατον ἐφέτος νὰ συντελεσθῇ. Κατ' ἀρχὰς ὑπετέθη ὅτι ἦτο ὁ ἄμβων τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος τὰ πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς μαυσωλεῖα τῆς ἀρχαιότητος (τὸν λεγόμενον τάφον τοῦ Λουκά ἐν Παλαιᾷ Ἐφέσῳ κ. ἄλ.) ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ τοῦ μαρτυρουμένου τάφου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἄγουσι πλὴν τῶν διακοσμήσεων αὐτοῦ καὶ ἡ θέσις τοῦ κτίσματος, ἥτις εἶναι ἕναντι τοῦ βήματος, ἀποκλείεται δὲ τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ ναοῦ διὰ τῶν πεσσῶν καὶ τῶν τοίχων τῆς ἀψίδος καὶ διὰ κιονοστοιχιῶν μεταξύ τῶν ὁποίων εὕρισκοντο ὑψηλὰ θωράκια, ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν ἐγχοπῶν τῶν βάσεων αὐτῆς, ἐκ τῶν ὀπῶν τῶν ἀνευρεθέντων κορμῶν καὶ ἐκ τμημάτων θωρακίων κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀνευρεθέντων. Ἐρευνήσαντες μάλιστα τὸν κεντρικὸν χώρον τοῦ κτίσματος τούτου, ἀνεύρομεν ὑπὸ τὸ δάπεδον καὶ εἰς βάθος 1,20 πλινθόκτιστον τοίχον ἐπιμελῶς ἐκτισμένον καὶ εἰσχωροῦντα εἰς τὸ

κέντρον τοῦ ναοῦ· ἴσως πρόκειται περὶ κρύπτῃς, ἣν δὲν ἠδυνάμεθα, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, νὰ ἐρευνήσωμεν ἕνεκα τῶν ἐπικαθημένων ἐπὶ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους ὄγκων, διὸ καὶ ἐκαλύψαμεν διὰ χωμάτων τὸ μέρος, ἵνα διευκρινήσωμεν τοῦτο κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ προσεχοῦς ἔτους.

Τὰ εὐρήματα, ἅτινα ἔφερον εἰς φῶς ἢ ἀφαίρεσις τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως, ἦσαν κυρίως ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ ναοῦ. Πλὴν τῶν μερῶν δηλ. τῶν κιονοστοιχιῶν ἀνευρέθησαν:

α'.) Δέκα μεγάλα ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τμήματα (μήκους 2,18 ἕκαστον, πλάτους 1,35 καὶ πάχους 0,50) πλουσίως γεγλυμμένου γείσου τῆς ἀψίδος. Ταῦτα φέρουσιν εἰς μίαν τῶν στενῶν πλευρῶν τὴν ἐπιγραφὴν $CXE\Delta F A. B. \dots$, ἀρχιτεκτονικὰ προφανῶς σημεῖα, εἰς δὲ τὴν ἐτέραν διακρίνονται καλῶς γεγλυμμέναι ταινίαι ἰωνικοῦ ἐπιστυλίου προδίδουσαι ὅτι τὰ μάρμαρα ταῦτα ἐλήφθησαν ἐκ ναοῦ τῆς ἀρχαιότητος.

β'.) Ὅκτὼ τμήματα ἐπιστυλίων (μήκους 2,12) ἕκαστον πλάτους 1,14 καὶ πάχους 0,32 μεθ' ὁμοίως εἰργασμένων γλυφῶν, ἄγνωστον ποῦ τοποθετημένα.

γ'.) Ἑπτὰ βάρθρα (μήκους $0,90 \times 0,90$ πάχους 0,37) μετὰ ταπεινότερων γλυφῶν.

δ'. Τεσσαράκοντα βάρθρα ἀπλᾶ, πιθανώτατα ἐκ τοῦ ἐνισχυτικοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου τοῦ ἱεροῦ βήματος καταπεσόντα (μήκους 1,10 ἕκαστον $\times 0,55 \times 0,26$) προερχόμενα δὲ πιθανώτατα ἐκ τῶν βαθμίδων τοῦ Ἀρτεμείου. Πολλὰ τούτων ἐχρησιμοποιήθησαν καὶ ὡς βαθμίδες τοῦ συνθρόνου τοῦ ναοῦ.

Πλὴν τούτων ἀνευρέθη πλῆθος ζεύξεων καὶ κυλινδρικών εἰργασμένων μαρμαρίνων πλακιδίων, ἅτινα συνεπλήρουν τὴν διακόσμησιν τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ ναοῦ, ὡς πλαίσια αὐτῆς τοποθετούμενα, ἀπειρία δὲ τεθραυσμένων πλακῶν λειψάνων τῆς θαυμασίας ὀρθομαρμαρώσεως ἐκ λευκοῦ, κυανοῦ, ἐρυθρωποῦ καὶ πρασινωποῦ μαρμάρου, ταξινομηθέντα εἰς οἰκίσκον, παρὰ τὸν χῶρον τῶν ἀνασκαφῶν κείμενον καὶ εἰς πρόχειρον μουσεῖον τῶν ἀνασκαφῶν ἤδη μεταβληθέντα, παραχωρηθέντα δ' εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῆς κοινότητος Ἐφέσου.

Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ εἶναι χαρακτηριστικώτερον διὰ τὸν πλοῦτον τῆς διακοσμήσεως τοῦ ναοῦ, εἶναι ἡ ἀνεύρεσις πλήθους μωσαϊκῶν εἰς τεμάχια ἢ διαλελυμένας ψηφίδας, περισυλλεγέντων καὶ ταξινομηθέντων εἰς κιβώτια τοποθετημένα ἤδη ἐν τῷ οἰκίσκῳ.

Ὅμοίως ἀνευρέθησαν πολλὰ ποικιλόσχημα μαρμάρια πλακίδια, λειψανα εὐθετικῆς διακοσμήσεως (incrustation), ὁμοίως εἰς κιβώτια ἐν τῷ οἰκίσκῳ ταξινομηθέντα.

Ὅμοίως ἀνευρέθησαν τρεῖς λύχνοι καὶ ἐν θυμιατήριον πήλινον, ἰδιορρυθμοῦ σχήματος, μέγας ἀριθμὸς σιδηρῶν δεσμῶν καὶ μολύβδων ἐκ τῆς συνδέσεως τῶν λίθων καὶ τῶν βάσεων τῶν κιόνων προερχόμενοι καὶ ἐρμηνεύοντες τὴν ἰσοδομικὴν τοιχοδομίαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τετραυσιμῆνα ὑάλινα δοχεῖα διαφόρων ἐποχῶν ἐκ τῶν κανδηλῶν τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλων προερχόμενα καὶ ἱκανὰ εἶδη κεραμικῆς διαφόρων χρόνων ἦτοι Βυζαντινὰ καὶ τῶν πρώτων Τουρκικῶν χρόνων πινάκια ταξινομηθέντα ὁμοίως εἰς κιβώτια καὶ ἀποκείμενα ἐν τῷ οἰκίσκῳ. Ἐκ τῶν θωρακίων ἀνευρέθησαν ἱκανὰ χαρακτηριστικὰ μέλη συνενεῶντα ἑλληνιστικὰ καὶ ἀνατολικὰ διακοσμητικὰ θέματα.

Ἐπιγραφικὸν ὕλικόν Βυζαντινῶν χρόνων ἐλάχιστον δυστυχῶς ἀνευρέθη μὴ δυνάμενον πρὸς τὸ παρὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ναοῦ· μόνον ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐντετοιχισμένη εἰς πεσσὸν τοῦ ἀριστεροῦ κλιτοῦς, ὅπου ἐγένοντο δοκιμαστικαὶ ἔρευναι ὀλίγη πρὸ τοῦ πέρατος τῶν ἀνασκαφῶν, πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ σχεδίου τοῦ ναοῦ, ἔχει σημασίαν τινὰ διὰ τοὺς ἀναγραφομένους ὄρους.

Ὅμοίως εἰς μάρμαρον ἐντετοιχισμένον παρὰ τὴν ἀψίδα τοῦ ναοῦ ἀνεφάνησαν γραφαὶ διὰ ἐρυθροῦ καὶ μέλανος χρώματος γεγραμμέναι καὶ ἀναγράφουσαι ὀνόματα προσκυνητῶν Βυζαντινῶν καὶ ξένων καὶ τὰ ἔτη δι' ἀραβικῶν ἀριθμῶν 1341 καὶ 1387.

Τὰς πλίνθους τοῦ ναοῦ ἐταξιόμησα κατ' εἶδος καὶ τὰς ἐλαχίστας μετὰ σφραγίδων ἀνευρεθείσας ἐτοποθέτησα ἐν τῇ

καταρτισθείση συλλογῇ· παρὰ ταύτας ἔθεσα τοὺς ἀνευρεθέντας μαρμαρίνους κεράμους, πιθανώτατα ἐκ τοῦ Ἀρτεμισίου προερχομένους καὶ χρησιμοποιοιθέντας ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀντὶ πλίνθων κατὰ τὴν τοιχοδομίαν.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τῶν ἐφετεινῶν εὐρημάτων τῆς γενομένης ἀνασκαφῆς διὰ δαπάνης 15 χιλ. δραχμῶν, αἰτινες ἐχορηγήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τῆς ὑπάτης Ἀρμοστείας καὶ εἰς τὴν εὐδῶσιν τῆς ὁποίας συνετέλεσαν ὁμολογουμένως οἱ δι' αἰτήσεως ἡμῶν ἀποσταλέντες εἰκοσιν αἰχμάλωτοι, καταδεικνύεται ἡ σπουδαιότης τοῦ ἀνασκαπτιμένου μνημείου καὶ ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς συνεχείας τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θεολόγου τῆς Ἐφέσου θὰ προσφέρωσι μεγάλην συμβολὴν εἰς τὴν γνῶσιν ἡμῶν περὶ τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, τῶν μεγαλοπρεπῶν κτισμάτων τῶν ἠεροδομημένων εἰς τὰς χώρας τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν αὐτοκρατορίας διὰ δαψιλοῦς δαπάνης τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς καὶ τοῦ ἀρχαίου θρησκευτικοῦ βίου καὶ τῶν τελετῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

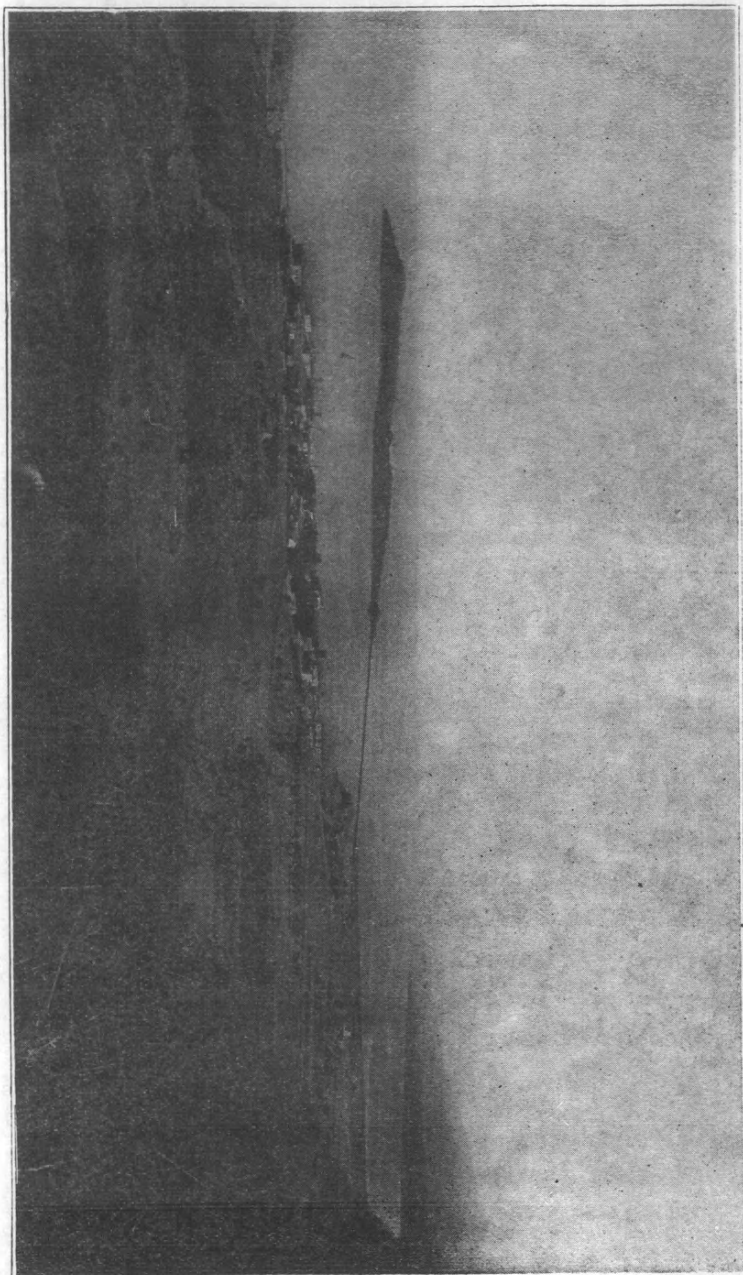

Σημειώσις. Τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σελ. 57 κατόψει τοῦ ναοῦ διὰ μέλανος χρώματος σημειούμενα ἀνεσκήρην, τὰ δι' ἐστιγμένων γραμμῶν εἶνε ὑποθετικὴ ἀποκατάστασις τοῦ μνημείου γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δοκιμαστικῶν ἐρευνῶν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΚΛΑΖΟΜΕΝΑΙΣ

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἔχουσα ὑπ' ὄψει αἰτησίην μου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέθετον τοὺς λόγους τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης ἐν Κλαζομεναῖς καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἀρχαιολογίαν, ὡς καὶ τὰς βασίμους ἐλπίδας, τὰς ὁποίας κατόπιν αὐτοψίας εἶχον σχηματίσει περὶ τῆς ἐπιτυχῆς ἐκβάσεως τῆς ἐν τῷ χώρῳ μεταξὺ Βουρλῶν καὶ Σκάλας Βουρλῶν ὡς καὶ ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐρεύνης, ἐνέκρινε προθύμως τὴν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνάληψιν ἀνασκοφῆς δι' ἐμοῦ ἐν Κλαζομεναῖς. Ὁ ἐν Σμύρνῃ Ὑπατος Ἀρμοστής κ. Στεργιάδης, παρ' οὗ ἐζητήθη ἡ ἄδεια τῆς ἀνασκαφῆς, οὐχὶ μόνον ἐνέκρινε τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνέλαθεν αὐτὸς τὴν δαπάνην αὐτῆς θέσας ἐκ τοῦ Ταμεῖου τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως τὸ ἀπαιτούμενον χρηματικὸν ποσὸν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, οὕτω δὲ ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἀρχίσω τὴν ἀνασκαφὴν ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου 1921.

Ὁδηγούμενος ὑπὸ πληροφοριῶν τῶν ἐντοπίων περὶ γενομένων κατὰ καιροὺς τυχαίων ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων εἰς διάφορα σημεῖα τῆς μεταξὺ Σκάλας Βουρλῶν καὶ Βουρλῶν χώρας, ἢ ὁποία κάτελαμδάνετο ἄλλοτε κατὰ κοινὴν σήμερον ἐκδοχὴν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως Κλαζομενῶν, ἐξέλεξα ὡς σημεῖον δοκιμαστικῆς σκαφῆς πρὸς εὑρεσιν τάφων τὴν παρὰ τὴν Σκάλαν καὶ ΝΑ. αὐτῆς 20' περίπου ἀπέχουσαν θέσιν ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙΑ, καὶ δὴ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν μικροῦ λεκανοπεδίου, ἔχοντος τὸ στόμιον αὐτοῦ ἐστραμμένον πρὸς τὸν ΒΑ. κείμενον κόλπον τῆς Σμύρνης Ὅλος ὁ τόπος ἐκεῖνος εἶναι ἐγκατεστραμμένος δι' ὀστράκων ἀγγείων ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς

Εἰκ. 1. Ἡ Ἀπόψις τῆς Σκάλας Βουρῶν μετὰ τῆς νηίδος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου.

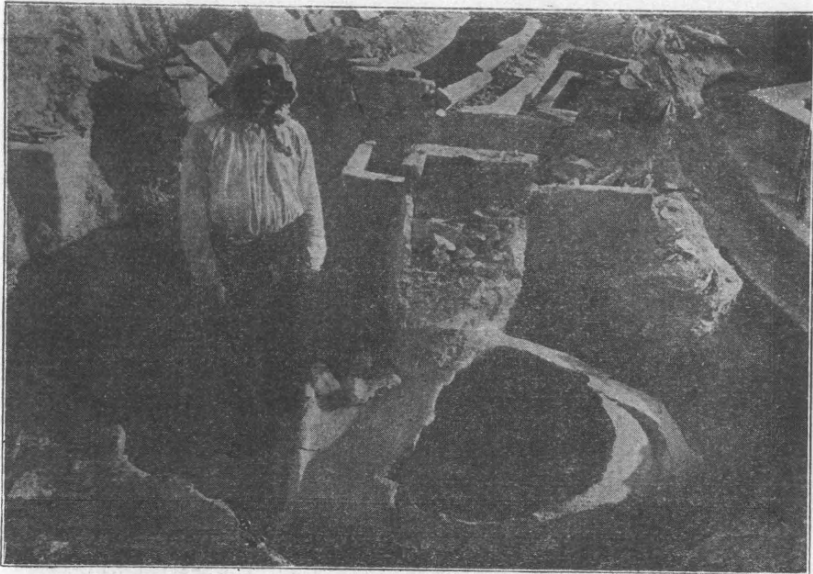
καὶ διὰ τεμαχίων πηλίνων σαρκοφάγων, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἀπὸ ἐτῶν γνωσταί, ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὸν γνώρισμα ἰδίᾳ τοῦ τμήματος τούτου τῆς Ἐρυθραίας ἀπὸ τῶν Βουρλῶν ἢ Βρυούλων διὰ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν κλιτύων τῶν λόφων μέχρι τῆς ἀκτῆς τοῦ Σμυρναϊκοῦ κόλπου.

Ἦδη κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δοκιμῆς ἦτο εὐτυχῆς ἡ σκαπάνη νὰ εὐρεθῇ ἐν βάθει 0.50-0.80 πρὸ ἀθρόας παρουσίας πηλίνων σαρκοφάγων καὶ ἀφθόνου διασπορᾶς ὀστράκων ἀγγείων.

Ἡ ἐργασία ἐξηκολούθησε μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, διακοπεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ βραχὺ ἔνεκα τῆς ἀρξαμένης συγχρόνως δευτέρας δοκιμαστικῆς σκαφῆς ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀπεκάλυψα μέγα μέρος τοῦ νεκροταφείου μετὰ τεσσαράκοντα περίπου σαρκοφάγων πηλίνων κεκοσμημένων, οὐχὶ νεωτέρων τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 6ου π. Χ. αἰῶνος. Αἱ σαρκοφάγοι αὗται, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται ἔχουσι μῆκος δύο περίπου μέτρων, δὲν εἶναι κατὰ σειράν τινα ἢ τάξιν τεθειμέναι, ἀλλὰ μάλλον εἶναι ἄνευ συστήματος, κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ καὶ ἐπάλληλαι, ὥστε ἐνιαχοῦ τὰ στρώματα ταῦτα τῶν διαδοχικῶν ταφῶν νὰ φθάνωσι τὰ ἕξ, δὲν ἀποκλείεται δὲ νὰ ἦσαν καὶ περισσότερα, ἐὰν δεχθῶμεν, ὅπως εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλλιέργεια κατέστρεψεν ἐν τοῦλάχιστον στρώμα. Ἡ ἐπάλληλα αὕτη τῶν ταφῶν εἶναι μὲν πολῦτιμος, διότι δεικνύει ἐναργῶς τὴν μακρὰν ὀπωσθήποτε διάρκειαν τοῦ νεκροταφείου, ἀλλ' εἶναι καὶ λυπηρά, διότι πολλαχοῦ αἱ νεώτεροι ταφαὶ κατέστρεψαν ἐν μέρει τὰς παλαιότερας, ἔνεκα δὲ τούτου ἐπροξενήθη φθορὰ καὶ διατάραξις τῶν πραγμάτων, ὥστε δὲν εἶναι εὐκόλον σήμερον νὰ καθορίσωμεν ἐντὸς τῆς γενικῆς χρονολογικῆς περιόδου τοῦ νεκροταφείου καὶ ἄλλας χρονικὰς ὑποδιαιρέσεις. Ἄλλ' ἀσχετῶς πρὸς τοῦτο καὶ καθ' ἑαυτὰ τὰ εὐρήματα εἶναι ἄξια πάσης προσοχῆς. Αἱ σαρκοφάγοι πᾶσαι, ὅσαι σφίξουσι τὰ στόμια αὐτῶν, ἔχουσιν αὐτὰ κεκοσμημένα. Ἡ διακόσμησις εἶναι ποι-

κίλη. Συχνή εἶναι ἡ ἀπλῆ κυματοειδῆ γραμμὴ ἐπὶ τῶν μακρῶν πλευρῶν, διπλῆ δὲ ἐπὶ τῶν στενῶν. Ἐπειτα ἔχομεν τρίγωνα, μαιάνδρους, ζυφοφόρους ἐναλλασσομένων ἀνθέων καὶ καλύκων λωτοῦ καὶ τέλος συμπλέγματα σφιγγῶν, λεόντων καὶ βοῶν. Κτερίσματα δὲν εὐρέθησαν ἐντὸς τῶν ἀδιαταράκτων σαρκοφάγων, ἀλλ' εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείων ἐκτὸς τῶν σαρκοφάγων καὶ ἐντὸς τῶν πέριξ χωμάτων. Σκελετοὶ περιείχοντο ἀνὰ εἰς ἐν ἐκάστη. Μία δὲ μόνη εἶχε δύο. Ὡς καλύμματα ἐχρησίμευον πλάκες πώρινοι. Μία τῶν σαρκοφάγων εἶχε κάλυμμα ἐπίσης πήλινον πάχους δύο περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου μονοκόμματος.

Εἰκ. 2. Τάφοι Κλαζομενῶν.

Ἀλλὰ καὶ τὰ σχήματα τῶν σαρκοφάγων ποικίλλουσιν ἄλλαι εἶναι ἀπλῶς παραλληλεπίπεδοι ἔχουσι τὰ στόμια παραλληλόγραμμα, τὰ δὲ χεῖλη ὀλίγον πεπλατυσμένα καὶ τὰς γωνίας στρογγύλας ἢ γωνιώδεις, ἄλλαι ἔχουσι τὰ χεῖλη ἐσχηματισμένα εἰς πλατύτερα πλαίσια, ἄλλαι δὲ τέλος ἔχουσι τὰ στόμια τραπεζιότμημα μετὰ ἐντεχνωτέρων τῶν πλαισίων τῶν

στομίῳν. Καθ' ὅλου δὲ ἡ ὄλη ὄψις τοῦ νεκροταφείου μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἦτο ἐντελῶς ἀλλοία ἢ ὅποιαν θὰ ἀνέμενέ τις ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ γνωστὰ δείγματα τῶν Κλαζομενίων σαρκοφάγων, ὅσαι διὰ τοῦ ἐμπορίου ἔφθασαν κατὰ καιροὺς εἰς τὰ διάφορα ἀρχαιολογικὰ μουσεῖα τοῦ κόσμου. Ἡ σύστασις τῆς νεκροπόλεως ἀντανάκλα τὴν συγκρότησιν τῆς κοινωνίας τῶν ζώντων μετὰ τῆς ποικίλης αὐτῆς περιουσιακῆς διαβαθμίσεως. Διότι, ἐκτὸς τῆς μεταξὺ τῶν σαρκοφάγων παρατηρουμένης διαφορᾶς, εὐρέθησαν καὶ πολλοὶ ἀπλοὶ σκαπτοὶ ἢ λακκοειδεῖς τάφοι ἀναμειγμένοι μετὰ τῶν ἐν σαρκοφάγοις ταφῶν, πενιχρότεροι καὶ ἔχοντες ὡς μόνον γνώρισμα ἀμφορέα εἴτε ἐντελῶς ἀπόσμητον εἴτε κεκοσμημένον δι' ἀπλῶν ταινιοσχήμεων κοσμημάτων. Τινὲς τῶν ἀμφορέων τούτων εἶχον τὸν πυθμένα διάτρητον, ἀποτελοῦντες, οὕτω νέα τεκμήρια τῆς παναρχαίας συνηθείας, τὴν ὅποιαν περιέγραψα ἐν τῇ πραγματεῖᾳ μου: De profusionum receptaculis sepulchralibus (Βιβλιοθήκη τῆς Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας τόμ. 21 ἔτους 1921), ἄλλοι εὐρέθησαν ὄντες αὐτοὶ οὗτοι τάφοι καὶ περιέχοντες ὄστᾶ.

Ὡσαύτως ἔχομεν καὶ τρία παραδείγματα ταφῆς ἐντὸς μεγάλων πίθων κειμένων, τῶν ὁποίων εἰς περιεῖχε τέσσαρα κρανία καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (πρβ. εἰκ. 2).

Τελευταίαν κατὰ σειράν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ σημασίαν, μνημονεύω τὴν συγκομιδὴν τῶν ὄστράκων ἀγγείων, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὄντως καὶ πλουσία καὶ διδακτικὴ.

Εἶδη ἀγγείων συνάγονται ἐκ τῶν εὐρημάτων: ἡ πρόχους (τριφυλλίστομος καὶ μή), ὁ σκύφος, ἡ κύλιξ, τὸ πινάκιον, ὁ ἀρύβαλλος.

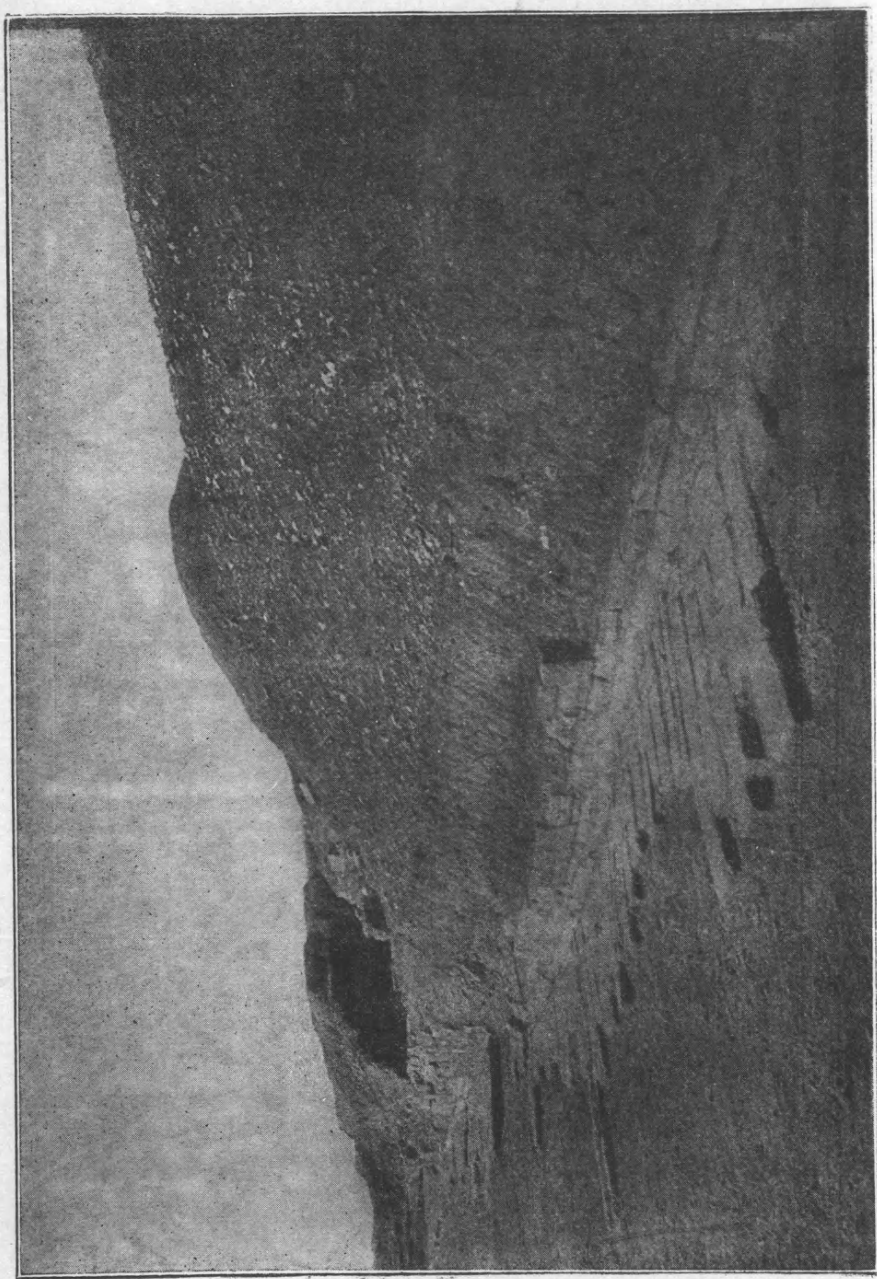
Εἰς ταῦτα δὲ πρέπει νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ παραδείγματα μεγαλητέρων ἀγγείων, ἅτινα ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω, τὸν ἀμφορέα, πλειόνων τύπων, καὶ τὴν ὕδριαν.

Ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν τῶν ἀγγείων, τῆς ὁποίας συστηματικωτέρα ἐξέτασις καὶ δι' ἀπεικονίσεων διασάφης δὲν εἶναι ἐνταῦθα δυνατὴ, ἀρκοῦμαι μόνον νὰ εἴπω ὅτι κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν μελέτην τὴν ἀκολουθήσασαν τὴν ἀνασκαφὴν,

διέκριναν ὁκτὼ περίπου τρόπους, εἰς τε τὸ ποῖον καὶ τὴν σύνθεσιν πλειόνων χρωμάτων ὡς καὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν κοσμημάτων ἀποδλέπων. Τὴν κατάταξιν δὲν ἐννοῶ ὡς ἀντιπροσωπεύουσαν ἀναγκαίως καὶ ἐν πάσαις ταῖς τάξεσιν τὴν χρονικὴν διαδοχὴν. Μία ὁμῶς τοῦλάχιστον τῶν τάξεων τούτων ἢ φέρουσα γεωμετρικὴν ἐκ ῥόμβων δικτυωτῶν διακόσμησιν καὶ διὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν αὐτῇ χρησιμοποιουμένου χρώματος φαίνεται λείψανον παλαιότερας τοῦ θου αἰῶνος περιόδου. Ἄλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις δεικνύουσι διαφορὰν τοῦ ποιῶ τοῦ χρώματος καὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ τῆς πολυχρωμίας καὶ τῶν ἐπιθέτων χρωμάτων (λευκοῦ-ἰόχρου) ἔχομεν παραδείγματα ὡς καὶ τῆς πρὸς δὴλωσιν τῶν λεπτομερειῶν ἐγχαράξεως καὶ τῆς ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου ἐπιστρώσεως λευκοῦ ἐπιχρίσματος, ὡς ἐδάφους καὶ διακοσμήσεως. Ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς διακοσμήσεως, ἣτις ἄρχεται ἀπὸ τῶν ἀπλῶν γραμμῶν, τεθλασμένων ἢ ἀκτινοειδῶν, καὶ καταλήγει εἰς τὴν παράστασιν ζώων καὶ ἀνθρώπων μέχρι μελανομόρφου κύλικος, τὰ εὐρήματα ἔρχονται εἰς ἐπικύρωσιν καὶ διαφώτισιν ἐν τισὶ δὲ καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς Σάμου, Ῥόδου, Ναυκράτιος, Δάφνης, Χίου καὶ ἄλλων, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν Κλαζομενῶν ἤδη γνωστῶν πορισμάτων, ἐνισχύουσι δ' ἔτι μᾶλλον τὴν περὶ τῶν Κλαζομενῶν ὡς κέντρου κεραμικοῦ εὐρυτάτης ἐπιδράσεως γνώμην.

Μετὰ τῆς αὐτῆς εὐτυχίας τῆς σκαπάνης ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι καὶ ἐπὶ τῆς πρὸ τῆς Σκάλας Βουρλῶν ΝΗΣΙΔΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, περισσότερον γνωστῆς εἰς τὸν πολὺν κόσμον ἐκ τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου ἀπὸ τεσσαρακονταετίας περίπου λοιμοκαθακτηρίου, παρὰ διὰ τὴν ἄλλην αὐτῆς ἱστορικὴν σημασίαν.

Μέρος καλοῦ ἰσοδομικοῦ τοίχου διαφαινομένου ἐν τῷ βᾶθει Τουρκικοῦ προχώματος, ὕψους 2 περίπου μέτρων, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀνασκάπτοντα νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἔνδειξιν, ὄντως δὲ ἡ ἐργασία ἐξακολούθησασα ἐπὶ μακρὸν μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς ἀμέσως ἐκ τῶν εὐρημάτων προελθοῦσαν

Ειχ. 3. Παρόστρωτος δδός τής επί τής νησίδος πόλεως Κλαζομενών.

ἐνθάρρυνσιν, ἀπεκάλυψεν εἰς μῆκος ἑκατὸν πενήκοντα περίπου μέτρων ὠραίαν πλακόστρωτον ὁδόν, σφύζουσαν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν στερεὰν αὐτῆς πλακοστρωσίαν μετὰ ὠραίων λαξευτῶν ρεῖθρων κατὰ τὸ ἕτερον αὐτῆς κράσπεδον καὶ πλειόνων παροδίων οἰκιῶν ἐν λειψάνοις κατὰ τὴν δυτικὴν αὐτῆς πλευράν. Ἡ ἐπίχωσις εἶναι ἐνιαχοῦ ὕψους 3,60, ἐν ᾧ ἀλλαχοῦ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ εὐρέθη πλησιέστατα πρὸς τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους, ἐκεῖ ἔνθα οὐδεὶς ὑπώπτευε τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς. Ἰξίον προσοχῆς εἶναι, ὅτι ἐν τινι σημείῳ ἡ ἐργασία ἀπεκάλυψε καὶ διχασμὸν τῆς ὁδοῦ, ὅστις σαφῶς δεικνύει ὅτι εἴμεθα ἐν μέσῃ πόλει καὶ θέλει πολὺ βοηθήσει εἰς τὴν κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον πρόοδον τῆς ἐρεύνης. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ, ὅπως ἐκ τινων σημείων ἀσφαλῶς συνάγεται, δὲν ὑπερέβαινε τὰ τέσσαρα μέτρα, ἡ ὅλη δὲ αὐτῆς ὄψις ἀναμιμνήσκει τὴν ὁδοποιίαν ἄλλης γνωστοτάτης Μικρασιατικῆς πόλεως, τῆς Πιρῆνης, ἡ ὁποία διέσωσεν ἡμῖν ἄρτιον σχεδὸν τὸ σχέδιον Ἑλληνικῆς πόλεως τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων. Εἰς τοὺς ὑστέρους δὲ ἀκριδῶς ἐκείνους χρόνους φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ ἡ ὁδὸς τῶν Κλαζομενῶν. Οὐχὶ δὲ ἀσήμικτος χρονολογικὴ ἔνδειξις εἶναι, ἐκτὸς τῶν ὀστράκων Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ νομισμάτων τῶν αὐτῶν χρόνων, καὶ λαμπρὸν ὄντως ψηφιδωτόν, τὸ ὁποῖον ἀκέραιον ἀπεκαλύφθη ἐντὸς διαμερίσματος μιᾶς τῶν παροδίων οἰκιῶν. Καὶ τὸ σχέδιον καὶ ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἐκλογή τῶν χρωμάτων καὶ ἡ κανονικότης τῆς ἐκτελέσεως ἀποτελοῦσι διὰ τὸ ψηφιδωτὸν χαρακτηριστικὰ πλεονεκτήματα καὶ γνωρίσματα τῆς περιόδου ἐκείνης τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀξίως ἐξηκολούθησαν νὰ διαδίδωσιν ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι. Ἐντὸς στεφάνου πολυχρώμου παρίσταται ἡ Ἀμφιτρίτη καθημένη ἐπὶ ἱπποκάμπου, ζωηρῶς καλπάζοντος πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἐλίссοντος εἰς διπλοῦν κύκλον τὴν σφριγῶσαν οὐράν του· ἡ θεὰ φέρει σκῆπτρον, ὃ δὲ πέπλος αὐτῆς κολποῦται ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν σχηματίζων οἶονεὶ πλαίσιον αὐτῆς. Ὁ στέφανος εἶναι ἐγγεγραμμένος ἐντὸς τετραγώνου, κατὰ τὰς γωνίας τοῦ ὁποῖου παρίστανται πετόμενα τέσσαρα θαλάσσια πιθα-

Εἰκ. 4. Ψηφιδωτὸν Ἀμφιτέτης.

νώτατα πτηνά, λευκά μετ' ἐρυθρῶν τῶν ποδῶν καὶ τοῦ βράμφους.

Περὶ τὸ τετράγωνον τοῦτο εἶναι ἄλλη ζώνη μετὰ γρυπῶν καὶ ἀνθεμίων καὶ ἔπειτα ἄλλη μία ἔχουσα συνεχῆ σπειροειδῆ μαίανδρον, ὅστις πλαισιώνει τὴν ὄλην παράστασιν. Πρὸς τὸ μέρος τῆς θύρας, τῆς ὁποίας σφίζεται καλῶς τὸ μαρμάρινον κατώφλιον, ὑπάρχει προσκεκολλημένη αὐτοτελῆς παράστασις νεαρᾶς κόρης φερούσης πτέρυγας ψυχῆς, ἥτοι τῆς Ψυχῆς, προσπαθούσης νὰ ἀμυνθῆ κατὰ τοῦ ἐκ δεξιῶν θέλοντος νὰ κεντήσῃ αὐτὴν διὰ δόρατος Ἐρωτος. Τὸ σύνολον περιέχεται ὑπὸ πλατέος λευκοῦ πλαισίου, ἡ δὲ ὄλη ψηφιδωτὴ ἐπιφάνεια ἔχει ἔκτασιν 20 περίπου τ. μ.

Περαιτέρω ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ ἀπεκαλύφθη διαμέρισμα ἄλλης οἰκίας εἰς βάθος 3,60 ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἔχον καὶ αὐτὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως πολυχρώμου, ἀλλ' οὐχὶ τῆς τελειότητος τοῦ πρώτου ψηφιδωτοῦ.

Καταλείπομεν τὴν σημαντικὴν ταύτην ἀποκάλυψιν τῆ ἀνασκαφῆς τῶν Κλαζομενῶν, διὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς νήσου, ὅπου ἤδη πρὸ 2 ἐτῶν εἶχον παρατηρήσει ἴχνη κτισμάτων καὶ ψηφιδωτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε κατὰ μέγα μέρος διαβρώσει ἡ θάλασσα. Ἡ ἐργασία δὲν ὑπῆρξε καὶ ἐνταῦθα ἀτυχῆς, ἀλλ' ἀπεκάλυψε μέγα οἰκοδόμημα μήκους μὲν 50 περίπου μέτρων, πλάτους δὲ 20 μ., ἔχοντος τὴν εἴσοδον ἐκ δυσμῶν, ἀνὰ μίαν δὲ μεγάλην κόγχην κατὰ τετὰς μικρὰς πλευρὰς καὶ τὴν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου στενὴν. Ἡ φύσις τοῦ οἰκοδομήματος δὲν εἶναι δυνατὸν ἀκόμη νὰ καθορισθῆ, φαίνεται δ' ὅμως τοῦτο μᾶλλον ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου χαρακτῆρος. Παρ' ὄλην τὴν φθορὰν τὴν ὁποίαν ἔχει ὑποστῆ διὰ τῶν αἰώνων, τὰ περιωθέντα λείψανα εἶναι ἐπαρκεῖς μάρτυρες τῆς παρελθούσης πολυτελείας. Τὸ ψηφιδωτὸν δάπεδον, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνει στενὴν λωρίδα διαμερίσματος βλέποντος πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἀπέναντι γραφικωτάτην ἀκτὴν, ἔχει καὶ τοῦτο ὑποστῆ ἰκανὴν φθορὰν, διεσώθη ὅμως ὑατοῦ μέρος ἐπαρκοῦν πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ συνόλου. Τὸ

δλον αὐτοῦ μῆκος θὰ ἦτο περίπου 12 μέτρων, τὸ δὲ πλάτος 3· ἡ διακόσμησις εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωμετρικῆ, ἀποτελουμένη ἐξ ὠραίου πολυχρώμου πλοχμοῦ εἰς τὸ ἐν ἐπίμηκες διαμέρισμα καὶ ἐκ τετραγώνων καὶ ῥόμβων εἰς τὸ ἄλλο σωζόμενον τετραγωνικόν, τὸ καὶ μεσαῖον μέρος τοῦ σχεδίου, τοῦ ὁποίου ἐλλείπει νῦν καταστραφέν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἐκ τῆς διαδρώσεως τῆς θαλάσσης τὸ ἄλλο ἐπίμηκες μέρος τὸ ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ πρῶτον. Ἡ κεντρικὴ αὕτη διακόσμησις πλαισιοῦται κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς ὑπὸ ὠραίας περιπλοκάδος κισσοῦ, κατὰ δὲ τὴν σφριζομένην στενὴν πλευρὰν πρὸς δυσμὰς ἔχει μεγαλειτέραν περιπλοκάδα μετ' ἀναλόγως μεγαλητέρων φύλλων καὶ συμμετρικῶς ἀντιμέτωπα καθήμενα δύο παγώνια ἐκατέρωθεν σφριζομένου ἐν μέρει κρατήρος. Παρὰ τὴν κανονικότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν δεξιότητα τῆς ἐκτελέσεως, τὴν ὅλην ἐντύπωσιν τοῦ ψηφιδωτοῦ τούτου τάπητος καθιστᾷ ἐξαιρετικὴν ἢ ἀπαλότης τῶν χρωμάτων, τῶν ὁποίων κανὲν οὐδὲ ἐν ζωηρόν, οὐδὲ ἡ γειννίαισις πρὸς ἄλληλα ἀκαλαίσθητος καὶ ἐνοχλητικῆ. Ἄνοικτὸν κίτρινον καὶ λευκόφαιον καὶ ῥόδιον καὶ ὑποκύανον καὶ μέλαν καὶ ὠχρόλευκον συνδυάζονται μετὰ λεπτότητος αἰσθήματος χρωματικοῦ οὐχὶ κοινοῦ εἰς μίαν συνολικὴν συμφωνίαν ἀδιατάρακτον Ἄλλὰ τὴν πολυτέλειαν τοῦ οἰκοδομήματος μαρτυροῦσι καὶ τὰ λείψανα τῆς διὰ πολυχρώμων μαρμάρων ἐπιστρώσεως ἄλλων διαμερισμάτων ὡς καὶ τῆς ἐν μέρει ὡσαύτως διασωθείσης ὀρθομαρμαρώσεως (τῶν τοίχων), ἀμφοτέρων πλουσίων καὶ εἰς σχέδια καὶ εἰς ὕλικόν. Ἐκ κινητῶν τινων εὐρημάτων καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομίας, φαίνεται, ὅτι τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ῥωμαιοκρατουμένης Ἑλλάδος, ὅτε ὁ εὐπορος Κλαζομένιος ὁ δοὺς εἰς αὐτὸ τὴν σφριζομένην αὐτοῦ σήμερον μορφήν, ἐπωφελήθη καὶ παλαιότερα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου οἰκοδομήματα, τῶν ὁποίων μέρος ἐπεσκεύασε δι' ἐπιχώσεως καὶ γομώσεως εἰς ἰσχυρόν κατὰ τῆς διαδρωτικῆς δυνάμεως τῶν κυμάτων προτείχισμα.

Τελευταῖον ἀναφέρω τὸ ἐπὶ τοῦ Β Α. λόφου τῆς νήσου ἔργον'

εἰς τὸ ὅποῖον μὲ εἴλκυσεν ἢ ἄλλοτε ὑπ' ἐμοῦ παρατηρηθεῖσα ἐκεῖ ὑπαρξίς κανονικῆς λαξεύσεως τοῦ βράχου ἐν τισὶ σημεῖοις. Ἡ ἀφθονὸς ἀγρία βλάστησις καὶ ἡ ἐπίχωσις δὲν ἐπέτρεπον τὴν πρώτην ἐκείνην φορὰν ἀκριβεστέραν πρόχειρον ἀντίληψιν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν γενομένην νῦν ἐκεῖ ἀνασκαφικὴν ἔρευναν, ἡ ὄψις τοῦ μικροῦ πεδίου τοῦ λόφου, ὡς καὶ τῶν κλιτύων αὐτοῦ, ἔλαβεν ἐντελῶς ἄλλην ἔκφρασιν. Ἀπεκαλύφθη τὸ ὄλον συγκρότημα τῶν λαξευμάτων καὶ σποραδικῶς ἐν τῷ βράχῳ τευχάρια καὶ πλακοστρωσία, ὡς καὶ χρησιμοποίησις τοῦ αὐτοφυοῦς λίθου πρὸς βάστασιν κίωνων, ἐξ ὧν δυνάμεθα, παρ' ὄλην αὐτῶν τὴν μηδαμινότητα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ οὐχὶ μεγάλων μὲν διαστάσεων, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ μικρᾶς σημασίας κτίσματος. Καὶ τὸ περίοπτον τῆς θέσεως καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ἰδρύματος ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κατευθυνομένου καὶ ἡ ἀναμφισβήτητος εἰς αὐτὸ πρόσδος ἀπὸ ἀνατολῶν εἶναι τῆς ἱερότητος τοῦ τόπου ἀσφαλῆ τεκμήρια. Κατὰ τὴν Β. κλιτὸν τοῦ λόφου τούτου εὑρέθησαν διάφορα διαμερίσματα μακροτέρου κτίσματος, ἐντὸς δὲ αὐτῶν πλεῖστα πῆλινα εἰδῶλια καὶ μέγιστον μέρος καθημένης γυναικός, ἀλλὰ καὶ ἄλλων τύπων, τῶν ὁποίων μερικὸ πολὺ ἐνδιαφέροντες. Καὶ ἐπικρατεῖ μὲν μεταξύ τῶν εἰδῶλιων τούτων ἡ Ἑλληνιστικὴ περίσδος, ἀλλὰ δὲν ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτῶν καὶ τινὰ ἀρχαῖκά δείγματα, ἀσφαλεῖς μάρτυρες τῆς ἡλικίας τοῦ ἱεροῦ. Κάτω περιελαμβάνετο ὁ βράχος ὑπὸ ἀναλήμματος, ὅπου δὲν ἦτο ὁ ἴδιος κατακορύφως λελαξευμένος εἰς μορφήν τοίχου, ἐσχηματίζετο δὲ οὕτω μικρὰ τὶς ἀκρόπολις ἐξέχουσα καὶ περίοπτος, ἐπιβλητικὴ δὲ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς εἰς Κλαζομένους καταπλέοντας ἐξ οἰουδήποτε σημείου τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἐκ τῶν εὑρεθειῶν ἐκεῖ ἐπιγραφῶν μία μνημονεύει ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς ὡς τόπον, οὕτως εἶπειν, δημοσιεύσεως, εἶναι δὲ πιθανώτατον ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου ἱερὸν κτίσμα εἴτε μὲν πρὸς τὴν ναὸς εἴτε βωμὸς ἦτο τοῦτο, ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς θεᾶς τῆς Σοφίας ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν τοῦ Ἀναξαγόρου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Κ Α Τ Α Σ Τ Α Σ Ι Σ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
κατὰ τὸ ἔτος 1921.

Α'.

Ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1918 τεῦχος δ' εἰς 500 ἀντίτυπα.
- 2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1919 εἰς 500 ἀντίτυπα
- 3) De profusionum receptaculis sepulcralibus, scripstit Georgius P. Oeconomus, εἰς 547 ἀντίτυπα.

Β'.

Ἐπωλήθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1913 τόμοι 2, τοῦ 1914 τόμ. 3, τοῦ 1915 τόμ. 12 καὶ 1 τεῦχος γδ', τοῦ 1916 τόμ. 22 καὶ 1 τεῦχος γδ', τοῦ ἔτους 1917 τόμ. 24, τοῦ 1918 τόμ. 19 καὶ 6 τεύχη α γ', τοῦ ἔτους 1919 τόμ. 17.
- 2) Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1912 ἀντίτυπον 1, τοῦ 1913 ἀντίτ. 2, τοῦ 1914 ἀντίτ. 5, τοῦ 1915 ἀντίτ. 4.
- 3) Κατάλογος τοῦ ἐπιγραφικοῦ μουσείου, τόμος 1ος τεῦχος 1ον ὑπὸ H. G. Lolling, ἀντίτ. 1.
- 4) Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας τεῦχος 1ον, ὑπὸ Ἰεωργίου Π. Οἰκονόμου ἀντίτ. 1.
- 5) Τὸ ἐν Ἐπιδαυρῷ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν, ὑπὸ Π. Καββαδία, ἀντίτ. 2.

Γ'.

Διενεμήθησαν, διετεθήσαν ἐπ' ἀνταλλαγῆ, ἐδωρήθησαν τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1918 τεῦχος δ' διενεμ. ἀντίτ. 114, διετεθ. ἀντίτ. 22, ἐδωρ. ἀντίτ. 1.
- 2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1919 διενεμ. τόμ. 128, διετεθ. τόμ. 22, ἐδωρ. τόμ. 1.
- 3) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς τοῦ ἔτους 1914 διενεμ. τόμ. 2, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1915 διενεμ. τόμ. 3, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1916 διενεμ. τόμ. 6, ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1917 διενεμ. τόμ. 7 ἐδωρ. τόμ. 1, τοῦ 1918 α-γ' διενεμ. τεύχη 11, ἐδωρ. τεῦχος 1.
- 4) Πρακτικὰ τοῦ ἔτους 1913 ἐδωρ. ἀντίτ. 1, τοῦ 1914 διενεμ. ἀντίτ. 2, ἐδωρ. ἀντίτ. 1, τοῦ 1915 διενεμ. ἀντίτ. 4, ἐδωρ. ἀντίτ. 1.
- 5) Δελφῶν τοπογραφία, ὑπὸ Ἀντ. Κεραμοπούλλου, διενεμ. ἀντ. 6.
- 6) Τὸ Σούνιον, ὑπὸ Β. Στάη, διενεμ. ἀντίτ. 5.
- 7) De profusionum receptaculis sepulcralibus, scripsit Georgius P. Oeconomus, διενεμ. ἀντίτ. 38, διετεθ. ἀντίτ. 50, ἐδωρ. ἀντίτ. 25

ΠΙΝΑΚΙΟΝ ΤΩΝ ΠΑΕ (1837 — 1921)

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδ.	Τιμὴ Δραχ.
(Περίοδος Α' : 1837-1849)				
1 3	1837, 1837/8, 1838/9	Σύνοψις Πρακτικῶν (Α'-Γ' συνεδριάσεως) Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	93	—
4	1839-1840	Πρακτικὰ Δ' συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	77	—
5	1840-1841	Πρακτικὰ Ε' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	87	—
6	1841-1842	Πρακτικὰ Ζ' (γράφ. F') Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογ. ἑταιρείας.	31	5
7-11	1842-1847	(Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως).	—	—
1-11	1837-1846/7	Σύνοψις Πρακτικῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἐκδόσις Β'.	325	—
12	1847-1848	Πρακτικὰ ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	31	—
13	1848-1849	Πρακτικὰ ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	37	5
(Περίοδος Β' : 1858-1869/70).				
14	1858-1859	Συνοπτικὴ ἔκθεσις πράξεων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας.	43	5
15	1859-1860	Γενικὴ συνέλευσις μελῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1860.	18+6	5
16	1860-1861	Γενικὴ συνέλευσις μελῶν Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1861.	37	5
17	1861-1862	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1862.	26	5
18	1862-1863	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1863.	20	5
19	1863-1864	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1864.	11	5
20	1864-1865	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1865.	16	—
21	1865-1866	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1866.	16	5
22	1866-1867	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1867.	15	5
23	1867-1868	Δύο γενικαὶ συνέλευσις ἑταίρων Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1868.	16	5

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδες	Τιμὴ Δρχ.
24	1868-1869	Δύο γενικαὶ συνελεύσεις ἐταίρων Ἀρ- χαιολογικῆς ἐταιρείας 1869.	19	5
25	1869-1870	Δύο γενικαὶ συνελεύσεις ἐταίρων Ἀρ- χαιολογικῆς ἐταιρείας 1870. <i>(Περίοδος Γ' : 1870/71-1919).</i>	20	5
26	1870-1871	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	39	—
27	1871-1872	» » »	26	10
28	1872-1873	» » »	51	10
29	1873-1874	» » »	66	10
30	1874-1875	» » »	58	10
31	1876	» » »	56	10
32	1877	» » »	48	10
33	1878	» » »	48	10
34	1879	» » »	40	10
35	1880	» » »	69	10
36	1881	» » »	43+40	10
37	1882	» » »	103	10
38	1883	» » »	67	10
39	1884	» » »	96	10
40	1885	» » »	71	10
41	1886	» » »	84+38	10
42	1887	» » »	68	10
43	1888	» » »	72	10
44	1889	» » »	71	10
45	1890	» » »	100+6'	10
46	1891	» » »	90+6'	10
47	1892	» » »	136	10
48	1893	» » »	136	10
49	1894	» » »	93	10
50	1895	» » »	200	10
51	1896	» » »	126	10
52	1897	» » »	107	10
53	1898	» » »	110+27	10
54	1899	» » »	111+XXXI	10
55	1900	» » »	102+XXVII	10
56	1901	» » »	51+XXVII	10
57	1902	» » »	92+XXIX	10
58	1903	» » »	64+XXVIII	—
59	1904	» » »	63+XXVIII	—
60	1905	» » »	94+XXVI	—
61	1906	» » »	180	—
62	1907	» » »	188	15
63	1908	» » »	228	15
64	1909	» » »	326	15
65	1910	» » »	233	15
66	1911	» » »	359	15
67	1912	» » »	369	15

Τόμου ἀριθμησις νέα	Ἔτος	Τίτλος Πρακτικῶν ἐν συνόψει	Σελίδες	Τιμὴ Δρχ.
68	1913	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	253	15
69	1914	» » »	260+IX	15
70	1915	» » »	244+IX	15
71-74	1916-1919	» » »	101+25+41+82	20
<i>Περίοδος Δ' : 1920 κ. ἔ.</i>				
75	1920	Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας	κθ'+178	15
76	1921	» » »	κθ'+81	15

Σημ. Τὸ Πινάκιον συνετάχθη ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐκ τῶν Συμβούλων τῆς ἐταιρείας κ. Ἀντ. Χ. Χατζῆ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σελίς

γ	Στήλη εὐεργετῶν.
ε	Διοικητικόν συμβούλιον.
ζ ιβ	Ἐπιτίμιοι ἑταῖροι.
ιγ-ιη	Τακτικοὶ ἑταῖροι.
ιθ-κα	Γενικός ἰσολογισμός.
κγ-κF	Ἐκθέσεις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας.
κζ-κθ	Συνέλευσις τῶν ἑταίρων.

1-21	Ἐκθέσεις τῶν πεπραγμένων τῆς ἑταιρείας.
2	Ἀποβιώσαντες ἑταῖροι.
3	Ἐκλογή ἐπιτιμίων, ἰσοβίων, τακτικῶν ἑταίρων.
4-5	Οἰκονομικὴ κατάστασις. Λυσικράτειον.
5-6	Λυσικράτειον, Ὁδεῖον Περικλέους.
6-7	Ὁδεῖον Περικλέους, Ἀμφιάρειον.
7-8	Ἀνασκαφὴ ἀνακτόρου Κάδμου ἐν Θήβαις.
8-9	» » » , Δημητριάς.
9-10	» Δημητριάδος, Ἐπίδαυρος.
10-11	» Ἐπιδαύρου, Ἀλυζία.
11-12	» Ἀλυζίας, Νικόπολις.
13	» Ναγοῦ Χίου, Ἰωνία.
14-16	» Ἐφέσου.
16	» » , Κλαζομεναί.
17-19	» Κλαζομενῶν.
19	Διαλέξεις καὶ δωρεαί.
20-21	Δωρεαί, δημοσιεύματα, ἐπίλογος.
23	Ἐκθέσεις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν.
25-26	Ἄ. Φιλαδελφείως, ἀνασκαφὴ περὶ τὸ Λυσικράτειον.
27-29	Γ. Καστριώτου, τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους.
30-31	Β. Λεονάρδου, Ἀμφιαρείου Σκαφαί.
32-34	Ἄ. Κεραμοπούλλου, ἀνασκαφὴ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν Θήβαις.
35-36	Ἄ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου, περίληψις ἐκθέσεως ἀνασκαφῶν Παγασῶν.
37-38	Κ. Ῥωμαίου, ἀνασκαφὴ ἐν Ἀλυζίᾳ.

39-41	Π. Καββαδία, περί τῶν ἐν τῷ Ἱερῷ τῆς Ἐπιδαύρου ἀνασκαφῶν.
42-44	Ἄ. Φιλαδέλφειος, ἀνασκαφαὶ Νικοπόλεως.
45-52	Δ. Εὐαγγελίδου, ἀνασκαφὴ Νάγου Χίου μετὰ τριῶν ὀλοσελίδων εἰκόνων.
53-62	Γ. Σωτηρίου, ἀνασκαφαὶ ἐν Παλαιᾷ Ἐφέσῳ, μετὰ ὀλοσελίδου διαγράμματος.
53	Κατάστασις τοῦ χώρου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν.
54	Δοκιμαστικαὶ ἔρευναι.
55-58	Συστηματικὴ ἀνασκαφή.
58-62	Εὐρήματα.
63-74	Γ. Π. Οἰκονόμου, ἀνασκαφαὶ ἐν Κλαζομενοῖς, μετὰ τριῶν ὀλοσελίδων καὶ μιᾶς ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνας.
65-68	Νεκροταφεῖον Κλαζομενῶν, σαρκοφάγοι, ἀγγεῖα.
68	Ἐρευναι ἐπὶ τῆς νησίδος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου.
70-72	Πλακόστρωτος ὁδὸς, ψηφιδωτὸν Ἀμφιτρίτης.
72-73	Ψηφιδωτὸν Ψυχῆς καὶ Ἐρωτος, μέγα οἰκοδόμημα μετὰ λαμπροῦ ψηφιδωτοῦ.
74	Μικρὰ ἀκρόπολις μετὰ Ἱεροῦ Ἀθηνᾶς.
75	Κατάστασις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας.
77-79	Πινάκιον τῶν ΠΑΕ ἀπὸ 1837-1921 ὑπὸ Α. Χ. Χατζῆ.